

Rodina Masopustova v historických turbulencích 18.-20. století

Bakalářská práce

Studijní program:

Studijní obory:

Autor práce:

Vedoucí práce:

B7507 Specializace v pedagogice

Historie se zaměřením na vzdělávání

Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání

Romana Masopustová

doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

Katedra historie

Zadání bakalářské práce

Rodina Masopustova v historických turbulencích 18.-20. století

Jméno a příjmení: **Romana Masopustová**
Osobní číslo: P18000705
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Historie se zaměřením na vzdělávání
Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Zadávací katedra: Katedra historie
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Autorka na základě studia rodinných souvislostí a událostí českých dějin od 18. století do roku 1993 objasní vliv zásadních historických změn na rodinu Masopustovu. Zaměří se jak na hmotné a sociální zázemí rodiny (majetek, způsob obživy, vztahy uvnitř rodiny a okolí), tak na vnímání a vliv historických událostí na jednotlivé členy (příbuzné) uvnitř spřízněné komunity.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

FROLEC, Václav, TOMEŠ, Josef. Masopustní tradice. Brno: Blog, 1979.
HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav a Rostislav NOVÝ. Vademecum pomocných věd historických. 3. vyd. Praha: HaH, 2002. ISBN 80-7319-004-4.
HORSKÁ, Pavla, KUČERA Milan, MAUR Eduard, STLOUKAL Milan. Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy. Praha, Panorama 1990. ISBN 80-7038-011-X.
HORSKÝ, Jan, SELIGOVÁ, Markéta. Rodina našich předků. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-195-6.
KELLER, Jan. Nedomyšlená společnost. 4. vyd. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-239-091-0.
KVAČEK, Robert. První světová válka a česká společnost. Praha: Triton 2003. ISBN 80-7254-448-9.
PETRÁŇ, Josef a kol. Dějiny hmotné kultury II/1, 2. Praha: Karolinum, 1995-1997. ISBN 80-7184-084-X.
RYCHLÍK, Jan. Od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3.
TOMEŠ, Josef. Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972.
TYLLNER, Lubomír. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1713-8.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
Katedra historie

Datum zadání práce: 16. prosince 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 16. prosince 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

28. dubna 2022

Romana Masopustová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé práce doc. PhDr. Milanu Svobodovi, Ph.D., za jeho rady, ochotu, odborné vedení a čas, ale i za trpělivost, kterou mi při konzultacích věnoval.

Poděkování patří také všem, kteří mi poskytli podklady, paměti, rady i pomoc související s mojí bakalářskou prací, zvláště mému manželu Danielu Masopustovi.

V neposlední řadě děkuji celé mé rodině za podporu během celého bakalářského studia.

Anotace

V této bakalářské práci popisuji historické události, které měly vliv na celou řadu českých rodin. Jako příklad jsem použila rodinu Daniela Masopusta a jeho širšího příbuzenstva. V obsahu práce se zabývám obdobími, jež ovlivňovala jejich životy. Líčím, jak členové této rodiny byli nuceni přizpůsobit se politickému a náboženskému uspořádání společnosti, a s jakými těžkostmi se potýkali v průběhu dvou světových válek. Text se vrací do počátku 18. století, do období nevolnictví a závislosti na vrchnosti, kdy poddaní měli zejména povinnost robotovat a odvádět poddanské dávky. Výklad pokračuje chronologicky v období osvícenského absolutismu, tereziánských a josefínských reforem. Lidé, kteří neměli dostatek úrodné půdy, nebo neměli tu možnost dostat se k takovému množství půdy, aby uživila je a jejich rodinu, se odhodlali k hospodářské emigraci z Českých zemí. Ti, kteří byli schopni soustředit dostatek finančních prostředků na cestu za oceán se usídlili např. v USA. Jiní naopak směřovali na východ Evropy a emigrovali na území dnešní Ukrajiny. Zásadní pro rodinu Masopustovu bylo osidlování Volyně na začátku dvacátého století, konsekvence světového konfliktu a následná poválečná reemigrace do vlasti v roce 1945. Závažné změny v politickém uspořádání Československa po roce 1948 připravily rodinu o majetek a vyhrotily už tak komplikované rodinné vztahy. Bakalářská práce se uzavírá výkladem dějin rodiny po zhroucení komunistického režimu v roce 1989, ale všímá si i důsledků, které měly polistopadové události až do roku 1993.

Klíčová slova

Banderovci, hospodářská emigrace, Masopust, Minnesota, osvícenský absolutismus, Passarella (Venetien Itálie), Podkarpatská Rus, Protektorát Čechy a Morava, první a druhá světová válka, reemigrace, socialismus, Sudety, Texas, USA, Vlasovci, Volyň, Zdobunov

Annotation

In this bachelor's thesis I describe the historical events that affected a number of Czech families. As an example, I used the family of Daniel Masopust and his broader relatives. In the content of the work I deal with the periods that affected their lives. I describe how the members of this family were forced to adapt themselves to the political and religious organization of society, and what difficulties they faced during the two world wars. The text dates back to the beginning of the 18th century, to the period of serfdom and dependence on the nobility, when the subjects were mainly obliged to work a part of the week involuntarily for the nobility (in Czech to robotize) and deliver serf benefits. The interpretation continues chronologically in the period of Enlightenment absolutism, Theresian and Joseph reforms. People who did not have enough fertile land, or did not have the opportunity to access large amounts of land to feed them and their families, decided for economic emigration from the Czech lands. Those who were able to concentrate sufficient funds on the journey across the ocean settled in the USA, for example. Others, on the other hand, headed for East of Europe and emigrated to the territory of present-day Ukraine. The settlement of Volhynia at the beginning of the twentieth century, the consequences of the world conflict and the subsequent post-war re-emigration to his homeland in 1945 were crucial for the Masopust family. Serious changes in the political organization of Czechoslovakia after 1948 deprived the family of property and exacerbated the already complicated family relationships. The bachelor's thesis concludes with an explanation of the family's history after the collapse of the communist regime in 1989, but also notes the consequences of the post - November events up to 1993.

Keywords

Banderas, economic emigration, Masopust, Minnesota, enlightenment absolutism, Passarella (Venetien Italy), Subcarpathian Russia, Protectorate of Bohemia and Moravia, World War I and World War II, re-emigration, socialism, Sudetenland, Texas, United States of America, Vlasov's Army, Volhynia, Zdobunov

Obsah

1	Úvod – vymezení a zpracování tématu.....	10
2	Genealogie	19
3	Vývoj příjmení.....	20
4	Původ příjmení Masopust.....	21
5	Masopust – festivita.....	23
6	Rodinné historické milníky.....	26
7	Rod Masopustů.....	28
7.1.	Jan Joannes Masopust (*1711, †1775) – zakladatel rodu	28
	Magdalena Waldsteinová	28
7.2.	František Masopust (*1744, †1815).....	33
	Anna Fleková (*1761, †1830).....	33
7.3.	Václav Masopust (*1800, †1866).....	36
	Veronyka Somrová (*1811, † ?).....	36
7.4.	Antonyn Masopusta (*1841, †1885)	49
	Veronyka Melnická (*1842, † ?).....	49
7.5.	Alexander Adolf Masopusta (*1880, †1935)	53
	Anna Josefa Vacková (*1883, †1959).....	53
7.6.	Václav Vasil Alexandr Masopust (*1915, †1995)	60
	Ludmila Marie Kraliczková (*1916, †2008).....	60
7.7.	MUDr. Václav Věnceslav Masopust (*1940, †1997)	69
	Jaroslava Zrůstová (*1942)	69
7.8.	Daniel Masopust (*1966)	77
	Romana Janková (*1974).....	77
8	Závěr.....	90

Seznam použitých zkratk	94
Seznam použitých pramenů a literatury.....	95
Prameny	95
Literatura.....	99
Elektronické zdroje – monografie a studie, genealogie.....	102
Seznam příloh	103
Rozhovory s pamětníky	107
Archivní prameny	115
Dokumenty úřední povahy	123
Osobní korespondence.....	138
Kartografické materiály	141
Obrazové.....	143
Výstřižky z novin.....	153

1 Úvod – vymezení a zpracování tématu

V souvislosti s různými životními cestami Čechů od 19. století, kteří museli pod hospodářským tlakem emigrovat do zahraničí, v tomto případě na Podkarpatskou Rus nebo na Ukrajinu, jsem se snažila zpracovat dějiny rodu Masopustů. Na rozdíl od předchozích staletí, kdy emigrace byla vynucena náboženskými záležitostmi, v devatenáctém století je emigrace dána potíží uživit rodinu. Jsou to hospodářské důvody, které vedou tuto rodinu k opuštění původního bydliště, své rodné země.

Do bakalářské práce vkládám historický kontext rodu Masopustů, jejich jednotlivé lidské životy, s důrazem na to, jak se promítly obecné a regionální dějiny do života tohoto rodu v posledních třech staletích. Rodokmen sahá od začátku 18. století do roku 1993. V této rodině jde o sociálně ekonomickou emigraci, nejdříve za oceán, do USA, na území Texasu a Minnesoty. Následovalo přesídlení do Podkarpatské a Carské Rusi.

Bádání jsem podnikla převážně v digitálních archivech, např. ve *Vojenském ústředním archivu – Vojenský historický archiv v Praze – Ruzyni, historické fondy Ministerstva obrany ČR; The national archives Washington, United States of America; SOA v Praze, fond Kosmonosy; SOA v Zámrsku, fond fara Dobřany a SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Pozemkové knihy Polička a fond Okresní prokuratura Polička*. Zmíněné archivy mi poskytly celou řadu cenných informací o předcích Masopustů. Prameny, které nepocházejí z oficiálních archivů, jsem čerpala z rodinných kronik a dokumentů, které se zachovaly v pozůstalosti. Mnoho nepublikovaných materiálů mi poskytli Jaroslav Masopust, Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), Antonie Přádová (rozená Masopustová) a Josef Janko. Rodinné kroniky jsou v pozůstalosti Jaroslavy Kocourkové (Masopustové, rozené Zrůstové) a pojednávají o rodině Zrůstů. Uloženy jsou v rodinném soukromém archivu v Litoměřicích. První z nich byla založena roku 1769 sedlákem Josefem Zrústem (I.) narozeným roku 1744. Zahrnuje období 1552–1974 v rozsahu 76 stran. Vypovídá o rodinných předcích, kteří obhospodařovali půdu v obci Telecí u Poličky. Kronika zmiňuje první doložené majitele této půdy. Seznamuje nás také se životem šesti synů Josefa (II.). Druhá kronika rodiny Zrústovy byla sepsaná zpětně na věčnou paměť Josefem Zrústem (III.), sedlákem z Telecího v roce 1974. Rozpětí kroniky sahá od roku 1929–1982 v rozsahu 46 stran. Součástí bakalářské práce jsou zjednodušené rodokmeny (přílohy volně vložené) Masopustů, Grauenburgů, Zrústů a Janků.

Interview mi poskytli Marie Zirklerová, Jaroslav a Jiří Masopustovi. Interview Antonie Heryšové mi bylo zprostředkováno dcerou Antonií Přádovou ze záznamu *Babičko vyprávěj*. Z tištěných historických pramenů jsem zařadila výstřižky z novin, které pojednávají o rodinných příslušnících. Zmíním zde týdeník Československé obce legionářské – *Národní osvobození*, kde se v textu *Od Ondavy k Tatrám* (viz obr. 63) popisují boje 3. brigády prvního armádního sboru v SSSR, kde působil Václav Masopust. Zkoumaná rodina si tyto prameny uchovala dodnes. V dnešní době není typické ukládání a vedení soukromých archívů. Rodina Masopustů však má ve svých složkách mnoho dochovaných úředních dokladů, soukromé korespondence i fotek. Vedení soukromého archivu v tomto rozsahu není jen neobvyklý zájem o svou vlastní rodinnou minulost, ale i životní nezbytností právě kvůli emigraci a válkám.

Kritéria mého výběru manželských párů, o kterých píšu v bakalářské práci, jsou dána přímou linií předků rodiny Masopustů. K těmto osobám mám nejvíce informací. Vybrala jsem si je, protože mi připadají klíčové pro některé momenty v tomto rodu. Např. se rozhodly odejít na Ukrajinu nebo se zase vrátit zpět do Československa. Zabývám se i dalšími osobami této rodiny. Jejich životní cesta mi připadá z pohledu dějin zajímavá. Mohu zde zmínit sedláka Josefa II. Zrůsta nebo jeho syna Josefa III., který byl v době kolektivizace perzekuován. Píši i o bratru Josefa III. – Jaroslavovi, učiteli působícího na Podkarpatské Rusi. Byl dědeček Daniela Masopusta. V neposlední řadě bych uvedla ze vzdálenějšího příbuzenstva Zikmunda Janka, který zahynul v první světové válce v Itálii. O mnohých z rodiny nepíšu, protože k nim nejsou vůbec žádné informace.

Výběr literatury je zaměřen na dobu po roce 1990, kdy literatura není ideologicky ovlivněna a je tedy bez cenzury. Rodina má ve vlastnictví některé monografie Jaroslava Vaculíka a v soukromém archivu má uloženu Historickou mapu českého osídlení na Volyni. Ludmila Masopustová, rozená Králíčková od ledna 1991 pravidelně odebírala Zpravodaj Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel. Všechny výtisky do roku 2008 (L. Masopustová zemřela onoho roku v Litoměřicích) jsou součástí rodinného archivu. Zaměřila jsem se na téma Volyňských Čechů spíše z obecného pohledu. K tomu mi dobře posloužil základní přehled od Jaroslava Vaculíka. Existují ještě desítky jeho dalších studií a článků. Já si však vybrala tyto knihy, jsou to podle mne nejpodstatnější monografie, protože nejkomplexněji zpracovával období emigrace a reemigrace. Knihy

Eckertové jsem si vybrala, neboť srozumitelně zpracovávala téma emigrace Čechů do Utahu a Texasu v druhé polovině 19. století. Je pro mne fundamentem, jelikož je nejpřehlednější. Rodina je unikátní záležitost a lidské osudy také. V budoucnu bych se ráda věnovala jejímu dalšímu zpracování. V tu chvíli bych se zaměřila na komparativní materiál, literaturu, která by mi umožnila srovnání. Protože se reemigrací nevraceli pouze Masopustovi, ale i další stovky lidí. Rodiny se vracely s různou zkušeností a zůstávaly po nich nějaké paměti a úřední záznamy. Rodina Masopustů tvoří jen jeden z mnoha příběhů lidí, kteří putují po roce 1945 po východní a střední Evropě a hledají nový domov.

Pro bádání v historickém kontextu jsem využila odbornou literaturu o evropských, československých a regionálních dějinách. Publikace, které jsem použila, zasazují dějiny českých zemí do širšího evropského kontextu, především na území střední Evropy. Jde např. o knihu významného historika profesora Jana Rychlíka *Od minulosti k dnešku – Dějiny českých zemí*. Pro pochopení situace rodiny v dějinách Evropy a poznatků ze života obyvatel žijících na vsi či ve městech mi ke kritickému studiu posloužila publikace Pavly Horské, Milana Kučery, Eduarda Maura a Milana Stloukala *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy* a knihy Lydie Petráňové, Josefa Petráně, Eduarda Šimka a Jana Vogeltanze *Dějiny hmotné kultury II. (1. a 2. díl)*. Kniha *Rodina našich předků* od Jana Horského a Markéty Pražákové Seligové nám dává návody, jak lépe poznat chování lidí minulých staletí, jak porozumět rysům tradiční rodiny a celé společnosti. České dějiny byly dlouhou dobu dějinami našeho jižního souseda, Rakouska i práce autorského kolektivu českých a moravských badatelů Václava Vebera, Milana Hlavačky, Petra Vorla, Miloslava Polívky, Martina Wihody a Zdeňka Měřínského *Dějiny Rakouska* mi pomohla sledovat nesnadné česko-rakouské vztahy. Téma první světové války zajímavě podal významný historik, profesor Robert Kvaček, ve své práci *První světová válka a česká otázka*. Z publikací, které jsem použila pro sledované období socialismu, uvádím od Jana Rychlíka *Československo v období socialismu 1945–1989* a od Jaroslava Pažouta zabývající se komunistickým režimem v Československu *Trestněprávní perzekuce odpůrců režimu v Československu v období takzvané normalizace (1969–1989)*.

Struktura bakalářské práce je vedena historickými obdobími, podkapitoly pojednávají o rodinách Masopustů v kontextu evropských dějin. V úvodu se zaměřuji na

význam a původ příjmení Masopust. Další pojednávají o rodině Masopustů pod vlivem historických událostí. Masopustové patřili mezi poddané, kteří se stejně jako jejich sousedé stávali závislími na vrchnosti. Vrchnosti odváděli nejen různé dávky, peněžní a naturální, ale ještě byli povinni i robotovat. Nesměli se bez svolení stěhovat, ženit či vdávat a nesměli posílat na studia a na řemeslo své syny.

Významnou událostí josefínského období, která se dotkla i Masopustů byl patent o zrušení nevolnictví v roce 1781 a zrušení poddanství v září 1848. Poddaní se od této chvíle stávali plnoprávními občany a půda, na které pracovali, se někdy stávala jejich majetkem. Pokud ji neměli propachtovanou. Z některých poddaných se stávali bohatí sedláci, existovalo však i mnoho středních a malých rolníků a bezzemků. Bezzemci se postupem času začlenili jako levná pracovní síla v rozvíjejícím průmyslu. Nadcházející industrializace zásadně měnila život venkovských obyvatel.¹ Masopustovi měli šanci pracovat v zemědělství a uživit se, nebo mohli vstoupit do průmyslu, do některého z odvětví, které by umožnilo rodině přežít. Ne všem se to však podařilo. České rodiny zažívaly hospodářské problémy, snažily se je vyřešit emigrací a tím i zlepšit své sociální postavení i za cenu odchodu do kulturně neznámého a cizojazyčného prostředí.

Masopustové se podíleli na sociálně ekonomickém osidlování Podkarpatské a carské Rusi na začátku 19. století. Na růst emigrace působila také její ruská propagace. Zájem o příchod na Ukrajinu podněcovaly novinářské a časopisecké články. Většinou docházelo ke společnému odchodu větších skupin obyvatel podobného sociálního postavení a hospodářské situace. S Masopusty odešlo na Ukrajinu i několik dalších rodin z Kosmonos. Kolektivní emigrace dodávala odvahu odejít do neznámého prostředí. Příchozí měli určité sousedské zázemí. Odcházelo spíše chudší obyvatelstvo, ale disponovalo financemi potřebnými na počátek života v neznámém prostředí a hlavně na potřebnou dopravu. Našli se i zámožní lidé, kteří se stěhovali na východ Evropy. Přinesli tak potřebný kapitál. České vystěhovalectví bylo mnohdy směřováno do málo zalidněných oblastí. Lidé zde zakládali vesnice s českými názvy. Nesli si tak do nového místa kus české kultury a historie. Od státu dostali půdu, postavili domy a rozvíjeli svá řemesla.² Děti navštěvovaly školy vyučující v různých národních jazycích (v ruském,

¹ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*. 2. vydání, Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3, s. 313–323.

² VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8, s. 16–17.

polském, českém). Českých škol bylo velmi málo. Děti se odstěhovaly od rodičů k prarodičům či jiným příbuzným, aby mohly navštěvovat právě tyto školy. Při české škole probíhala povinná výuka ruského jazyka a českému jazyku se vyučovalo do roku 1938. České děti vyrůstající na Volyni uměly písmem i slovem nejen česky, ale i rusky, ukrajinsky nebo polsky. Ve škole se učily též němčině. Své znalosti někteří jako dospělí společensky uplatnili. Sčítání lidu v roce 1931 uvádí, že na Volyni žilo 21 672 pravoslavných Čechů a římských katolíků 8 984.³ Tímto tématem se podrobněji zabýval Jaroslav Vaculík, který se věnoval převážně volyňským Čechům, ale i dalším českým menšinám v Evropě a ve světě.

Seznámila jsem se s literaturou o volyňských Česích, jejichž historie je rozdílně podávána. Zmiňuji například badatelku Editu Štěříkovou, která je přímou potomkyní českých exulantů na Volyni. Zabývá se především 17. a 18. stoletím, obdobím náboženské emigrace a v knize *Země otců* se zaměřuje na reemigraci do vlasti po druhé světové válce s následnými problémy potomků exulantů v jejich domovině. O české emigraci psal i historik Jaroslav Vaculík v knihách *Dějiny Volyňských Čechů I. a II.* Tomuto tématu se věnuje více a v publikaci *České menšiny v Evropě a ve světě* poukazuje na emigraci mimo jiné i do Spojených států amerických. Analyzuje nejen emigraci náboženskou, ale věnuje se i sociálně ekonomické či politické, která nastala po roce 1938, 1948 a 1968. Dalšími badateli zabývajícími se tematikou Volyně jsou Jiří Hofman, Jaroslav Klicpera a Věra Pelcová: *Historická mapa českého osídlení na Volyni*, dále Miroslav Hofman a Roman Štěr s dílem *Češi na Volyni*. Podstatné informace při studiu uvedené problematiky poskytl historici Jiří Hofman, Jaroslav Vaculík a Václav Širc, kteří se věnovali se českému odboji: *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji: Český svaz bojovníků za svobodu*. Cenou pomůckou mi byla kniha Jana Rychlíka a Magdalény Rychlíkové *Podkarpatská Rus v dějinách Československa*. O problému českého vystěhovalství do Ameriky pojednávají skripta Josefa Polišínského a Lumíra Nesvadbíka *Úvod do studia vystěhovalství do Ameriky. Češi a Amerika*. Eva Eckertová ve své práci *Kameny na prérii: Čeští vystěhovalci v Texasu* poukazuje na českou emigraci a následný společenský a pracovní život v Texasu. Na těchto publikacích mikrohistorie rodu Masopustů poukazují na životní příběhy českých rodin.

³ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*, s. 115-116, 221.

Bakalářská práce poukazuje na nesnadný život volyňských Čechů, ale i těch, kteří se vydali za oceán, do Nového světa. Museli vlastnit povolení pro vystěhování, které umožňovalo získat nové státní občanství a trvalý pobyt v cizině.⁴ Žili v přesvědčení, že obdrží relativně snadno a levně zemědělskou půdu, o kterou měli zájem. Jejich práce přispěla k rozvoji země, byť mohli pociťovat např. odcizení, protože nová země nebyla jejich původní domovinou.

Imigranti na území Ukrajiny byli díky svým zkušenostem považováni za velký přínos všeobecné úrovně tamního hospodářství.⁵ Po kulturní a náboženské stránce si Češi uchovávali svoje rituály a tradice. Byli hrdi na své češství. Zpočátku Čechům v zemědělství pomáhalo ukrajinské obyvatelstvo, s rostoucí prosperitou jim Ukrajinci začali závidět. Obviňovali je ze zabránění té nejúrodnější půdy, osvobození od daní a volnosti náboženské svobody. Očekávání ukrajinských obyvatel nebyla jenom z hlediska hospodářského, nesla také kulturní i náboženské premisy, že se kulturně a nábožensky sjednotí. Češi si však většinou uchovávali své katolické vyznání.⁶ Potýkali se např. s problémy při pohřbívání svých nejbližších. Stávalo se, že přecházeli k pravoslavné církvi. Ruská vláda se ovšem neuchylovala k násilným opatřením. Naopak Čechům zajistila náboženskou svobodu. Vznikem husitské církve na Volyni si chtěla zajistit oddělení od té římskokatolické, která měla být přechodem k pravoslaví. Mnoho Čechů konvertovalo a přijalo pravoslavnou víru.⁷

První pětiletý plán v SSSR byl zahájen v roce 1928 a předpokládal kolektivizaci zemědělství. Úkolem bylo zlikvidovat bohaté rolníky. Čeští emigranti byli na začátku třicátých let Rusy vysídlováni na Sibiř, byly jim vyvlastněny firmy a zabírány pozemky. Kromě toho, že se stali obětí deportací na Sibiř, kdy mířili do sovětských pracovních táborů, gulagů, se během druhé světové války ukrývali nejen před německými nacisty, ale také před Vlasovci a Banderovci. A tím také utrpěli ztráty svých nejbližších.

Do období Protektorátu Čechy a Morava se vracely rodiny z Podkarpatské Rusi. Podkarpatská Rus byla v roce 1939 připojena k Maďarsku. Češi se po maďarské

⁴ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8, s. 16.

⁵ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny Volyňských Čechů I.: Léta 1868-1914*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. ISBN 80-901878-5-4, s. 24.

⁶ Tamtéž, s. 58.

⁷ Tamtéž, s. 76–80.

okupaci dostali do postavení cizinců, ztratili zaměstnání a povolení k pobytu. V poválečném období české rodiny reemigrovaly do své původní domoviny ze západní a východní Volyně. Čechoslováci přicházeli ze socialistického státu, SSSR, do Československa, do vlasti, která se vzpamatovávala z pohrom druhé světové války. Po válce, po roce 1945, našli odvahu k návratu do osvobozeného Československa. Nevrátili se do rodiště svých předků, ale začali osidlovat české pohraničí po odsunu Němců. Potýkali se s podobou české řeči v Československu, některým slovům nerozuměli. Některé výrazy naopak používali v ruštině a mohli mít i polský, ukrajinský a ruský přízvuk. O své vlastní dobré vůli, aby lépe splynuli s českým prostředím, si měnili příjmení nebo křestní jména. U předků Masopustů to byla např. jména Vasil a Věnceslav. Lidé si museli zvykat na jiné podmínky hospodaření. Oproti Volyni v Čechách byla např. kamenitější nebo písčitéjší půda. Od roku 1948 v důsledku pětiletého plánu a snahy donutit rolníky ke vstupu do JZD měli zemědělci předepsané normy, kolik které plodiny musí vypěstovat. Odevzdávali část úrody a mléka. Ti, co nevlástlili půdu, neměli žádné pozemky, šli pracovat do továren (průmyslu) a byli odkázáni na potravinové lístky. Přídělový systém v ČSR vydržel do roku 1953, kdy byl zrušen s realizací měnové reformy.⁸

Poslední část bakalářské práce se zabývá životem rodin za socialismu a důsledky po zhroucení komunistického režimu v Československu. Zaobírá se politickým životem rodiny Masopustů, vstupem do KSČ, ROH a SSM. Významným mezníkem, který přispěl k politické změně ČSSR, se stala protirežimní demonstrace 21. srpna 1988 k dvacátému výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa, následná demonstrace ke Dni lidských práv 10. prosince 1988 a Sametová revoluce 17. listopadu 1989. Za socialismu státem podporované rodiny ztrácejí jistoty v novém politickém uspořádání státu. Děním je ovlivněna i rodina Masopustů. Probíhala ekonomická reforma a nastala privatizace státních podniků. Lidé měli možnost podnikat a zakládat společnosti. Mohli se však také lehce stát nezaměstnanými.

V rámci zkoumání historie konkrétní rodiny jsem si položila otázku: Nakolik jsme schopni si svůj životní příběh do detailu zapamatovat? Lidé po určité době, aniž by to tušili, mohou některé životní situace zkreslit, např. začlenit příběh svých nejbližších do

⁸ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců: z historie a ze vzpomínek k 50. výročí reEmigrace potomků českých exulantů*. Praha: Spolek Exulant, 1995. ISBN 80-7017-018-2, s. 5, 304–308.

toho svého. Nelžou záměrně, záleží jen na jejich vnímání minulosti. Do paměti si uloží informace, které si později vybaví, mohou obsahovat percepční klamy a nepřesnosti. O této záležitosti pojednává kniha *Iluze paměti* od Julie Shawové. Zdůrazňuje aspekty, které paměť ovlivňují. Ve chvíli, kdy vyvoláme jejich vzpomínky, třeba i na naši žádost, jsou některé situace nabitě emocemi. Hladiny stresu a vybuzení (např. strach) hrají roli v tom, co jsme schopni si pamatovat. Naše vzpomínky mohou být ovlivněné nejen vnějším prostředím, ale i prvky našeho vnitřního prostředí, našeho rozpoložení. Kortizol, hormon, který se uvolňuje do krevního řečiště a reguluje naše reakce na stres, je zodpovědný za výkon naší paměti. Vede k lepšímu zapamatování, dokážeme si vybavit klíčové informace o události, která nás vybudila. Obvykle se ale zhorší schopnost zapamatování si kontextové informace. Další otázkou je zapamatování si dané události v čase, máme svůj pocit chronologie. Jsme schopni si zapamatovat pořadí, v němž se události děly. Je též snazší umístit osobní událost k určitému historickému mezníku. Ty nám zužují časový rámeček pro jejich datování. Zařazení časových mezníků, o kterých se zmiňuje Julia Shawová, může být však i mylné. Na rozdíl od veřejných je těžké ověření těch osobních. Jsou však důležitými pilíři naší paměti, naše zážitky máme zařazené na časovou osu, přesto mohou být protkány různými omyly, a pak naše vzpomínky nás samé mohou oklamat.⁹

Filosof Maurice Halbwachs se zabývá myšlenkou individuální a kolektivní paměti. Píše: „*Naše vzpomínky zůstávají za každých okolností kolektivní a jsou nám připomínány ostatními, i když se týkají událostí, na nichž jsme se podíleli sami, nebo věcí, které jsme viděli pouze my.*“¹⁰ A tak naše životní historie je součástí historie obecné. Uvažujeme-li společně s ostatními, dáváme osobní vjemy do společné paměti, do paměti národa. Halbwachs ji označuje jako paměť vnější, sociální. Osobní paměť je pro něho naše vnitřní paměť. Aby si člověk mohl vybavit svou vlastní minulost, musí si občas vypomoci vzpomínkami druhých a opírá se o body, které jsou určeny společností, jazykem, slovy a myšlenkami.¹¹ Na společenství lidí působí i prostor, každá jeho část skrývá srozumitelný význam pouze pro konkrétního člena skupiny, a to i z pohledu

⁹ SHAWOVÁ, Julia. *Iluze paměti: Falešné vzpomínky a proč jim věříme*. Praha: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-793-3, s. 54–66.

¹⁰ HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť: Kritické vydání*. Praha: Sociologické (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-016-2, s. 51.

¹¹ Tamtéž, s. 94–95.

výjimečných událostí. Ty přinášejí změnu vztahů uvnitř skupiny k danému místu. Tento prostor pak hraje významnou roli v kolektivní paměti.¹²

Ať již emigranti do USA, na Volyň či na Podkarpatskou Rus, nebo jejich potomci reemigrovavší do vlasti svých předků, nám předkládají naše národní obrazy minulosti. My, kteří jsme nezažili tu část historie, máme obrazy minulosti rekonstruovány. Obrazy dávných událostí můžeme číst díky vnitřní paměti našich předků, které se dají přirovnat ke stránkám knihy.¹³

¹² HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť: Kritické vydání*, s. 188.

¹³ Tamtéž, s. 120.

2 Genealogie

Genealogie je podobor pomocných věd historických, zabývající se vztahy mezi lidskými jedinci, přičemž tyto vztahy jsou dány jejich rodovým původem nebo příbuzenstvím. Název genealogie vznikl spojením dvou řeckých slov, génos a logos. Řecké slovo génos v českém překladu znamená rod, výraz logos značí slovo či pojem. V latině naproti tomu obrat genus definuje nejen rod, rodinu, ale i původ. Popisuje časovou posloupnost a příbuzenské vazby mezi jednotlivými osobami, rodinami a rody. Tyto vazby, vzniklé z pokrevnosti, jsou elementárním prvkem každé společnosti. Genealogové se zabývají zkoumáním předků určité osoby, taktéž ale studiem jejich potomků. Cíl jejich bádání je sestavení rodové posloupnosti.¹⁴ Genealogie se v historii výhradně zabývala šlechtici, zkoumala jejich příbuzenské vztahy a posloupnost. Teprve současné zkoumání rodinných vztahů u všech skupin obyvatelstva dodává materiál historii sociální, historické statistice, demografii apod. Zcela specifické a zvrácené bylo studium „rasové čistoty“ v nacistické třetí říši. Jeho důsledkem měla být genocida celých etnických společenství.¹⁵

O občanskou genealogii vzrůstá zájem teprve od konce 19. století. Největší rozmach zažívá v posledních letech v souvislosti s rozvojem informačních technologií a zveřejňováním archivních záznamů na internetu.¹⁶ V poslední době čerpá genealogie i poznatky z nového medicínského oboru, a to z genetiky, která zkoumá projevy dědičnosti podle výskytu deoxyribonukleové kyseliny v lidských buňkách.

¹⁴ KREJČÍKOVÁ, Jarmila – Tomáš, KREJČÍK. *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*. Praha: SPN, 1987, s. 199–201.

¹⁵ HLAVÁČEK, Ivan – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H&H, 2002. ISBN 80-7319-004-4, s. 141–142.

¹⁶ LEDNICKÁ, Blanka. *Sestavte si rodokmen: Pátráme po svých předcích*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4069-0, s. 8.

3 Vývoj příjmení

Genealogie příjmení, jakožto klíčového vodítka historie rodu, dotváří představu o životě předků i z tohoto úhlu pohledu. Hledáme-li původ nějakého příjmení, musíme mít na paměti, že dokud nebyla zavedena dědičná příjmení, neexistovaly ani historicky doložitelné rody. Historicky je reálně možné v českém prostředí zjistit nešlechtickou rodovou minulost maximálně tři až čtyři staletí zpět.

Česká příjmení se vyvíjela během několika staletí. Od 14. do 18. století nejprve u šlechty (jako jména rodová a predikáty), pak u měšťanů a u svobodných sedláků. Rozvoj společnosti a veřejné správy vyžadovaly přesnou evidenci osob, což vedlo k ustalování příjmení. Jeho dědičnost a neměnnost byla v českých zemích uzákoněna roku 1780 a tehdy dostali svá příjmení i bezzemci a čeledí. V polovině 19. století došlo k pravopisné reformě, která nám kromě jiného dala dnešní grafickou podobu příjmení.¹⁷

„Předně je nutné rozlišovat mezi příjmím a příjmením. Příjímí, jinak též přízvisko, je označení, které bylo využíváno pro rozlišení osob se stejným křestním jménem. Příjímí jako takové nebylo dědičné, ustálené ani závazné, často ale právě z něj vzniklo příjmení. Za vlády Marie Terezie v roce 1770 vznikl první dekret příkazující používání jednoho příjmení a zakazující používat příjímí „po chalupě“, což bylo do té doby zvykem...“¹⁸

Dědičnost příjmení pak uzákonil Josef II. roku 1780 patentem o ustálení příjmení a povinnosti užívat je.¹⁹

Jak jsem zjistila, příjmení Masopust od počátku 18. století prodělalo pouze jednu odchylku, a to přidáním písmena „a“ – Masopusta, u dvou předků. Domnívám se, že to bylo pravděpodobně způsobeno chybou faráře v matričním zápisu.

¹⁷ MOLDÁNOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2010. ISBN 978-80-86781-14-3, s. 9.

¹⁸ LEDNICKÁ, Blanka. *Sestavte si rodokmen: Pátráme po svých předcích*, Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4069-0, s. 13.

¹⁹ Tamtéž, s. 13.

4 Původ příjmení Masopust

Význam příjmení Masopust je na první pohled jasný: pochází z pojmenování lidového zvyku. Tím je doba od Tří králů do Popeleční středy předcházející půstu. Konaly se zabijačky, svatby a různé veselice.²⁰ V životě venkovanů tak nastaly dny hojnosti, nazývané masopust. Období koblih a zabijaček, kdy systém vzájemně oplácených sousedských „výslužek“ umožňoval prodloužit konzum masitých pokrmů na několik týdnů.²¹

Lidé všech dob a všech kultur dělí svůj čas periodicky na sváteční a všední. K čemu jsou svátky? Proč je v nejrůznějších podobách světí či slaví lidé ve všech dobách a všude na světě? Po čas svátků platí, že se lidé chovají nápadně odlišně od dnů všedních. Jednají způsobem často vnějšímu pozorovateli zcela nepochopitelným. Oproti střídmosti všedních dnů se průběh svátků vyznačuje hojnou konzumací jídla a pití. Sváteční slavnosti jsou někdy doprovázeny chováním, které by ve všední den působilo zcela výstředně. Jedná se např. o zvýšenou agresivitu (to ale nemělo být cílem a průvodním jevem lidových festivalů), dochází přinejmenším k verbálním potyčkám. Lidé používají masky.²²

Masopust je do několika jazyků překládán jako „karneval“. Nabízí se řada teorií, jak toto slovo vzniklo. Významy těchto slov se však potkávají, a sice v označení doby, kdy se nekonzumuje, nebo naopak začne konzumovat maso. Například italské "carnem levare" znamená „maso pryč“ a pochází pravděpodobně z latinského "carni vale" „sbohem masu“ či římské "Carnival". Zejména ze slova "Carnival" se stal pojem pro den, kdy se místo půstu naopak začalo hodovat. Dnes je slovo masopust zejména používáno mimo původní období roku, kdy je míněno veselí v převlecích, tedy v maskách.

Jak vlastně dostal předek jméno Masopust? Čím si ho zasloužil? Nevíme, zda nejbližší předek měl v oblibě tento lidový zvyk, zda ho ctil. Jestli se procházel s maskou v maškarním průvodu. Víme, že dříve lidé zvyky dodržovali, a tak s velkou pravděpodobností se můžeme domnívat, že i vzdálený předek toto období prožíval

²⁰ MOLDÁNOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*, s. 114.

²¹ PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ. *Dějiny hmotné kultury II./2*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6, s. 843.

²² KELLER, Jan. *Nedomyslená společnost*. 4. vyd. Brno, 2003. ISBN 80-7239-091-0, s. 66.

a každou část tohoto lidového zvyku dodržoval. Získání tohoto příjmení mohlo také znamenat, používání „masky“ za účelem přetvářky, skrýval svou pravou tvář, pak by vzniklo z hanlivých pohnutek. Mohlo to být i posměšné označení, kdy dotyčný byl obtloustlý, jako by měl stále masopust, lenivý, jako by nemusel pracovat, když je svátek – Masopust atd.

5 Masopust – festivity

Ve Stručném etymologickém slovníku jazyka českého se dočteme: „*Masopust je půst od masa, předvečer postní doby.*“²³ Původ zakořeněné masopustní tradice nám zůstává zahalen nesčetným tajemstvím. Funkce, význam nebo stáří masopustních obyčejů se dodnes nepodařilo úplně objasnit. Počátky můžeme nalézt v raných dějinách evropských národů. Ještě dnes si některé národy zachovávají v masopustních rejích archaické rysy.²⁴ Masopust začíná svátkem Tří králů a končí Popeleční středou. Představuje pro nás přechod ze zimního do jarního období. Typickým rituálem tohoto přechodu je maškarní průvod s maskami. Předcházelo čtyřicetidennímu půstu před Velikonocemi a končilo na Bílou sobotu. Datum Velikonoc je pohyblivé, pohyblivým svátkem je proto i masopust. Každoročně se váže k jinému datu. Je to dáno tím, že Vánoce a Velikonoce jsou vypočítávány podle dvou odlišných měřítek. Vánoce sledují v časovém vymezení oběh Slunce a mají pevně určené datum. Velikonoce stanovuje církev na základě staršího řádu počítání času. Děje se tak podle oběhu měsíce.²⁵ V době masopustu se ve městě konaly plesy a taneční zábavy. Na vesnici se pořádaly spíše vepřové hody. Bohatá výslužka se posílala těm, kteří se oslav neúčastnili, většinou obsahovala klobásy, jelítka, jitrnice, huspeninu, ovar a škvarky. Hlavním masopustním pokrmem byly masopustní koblihy. Byl to čas relativního hospodářského klidu. V tuto dobu se ve vesnickém prostředí uzavíralo nejvíce svateb.²⁶

V masopustních tradicích evropských národů převládaly obyčeje s plodnostními rituály a blahonosnými i ochrannými motivy, jež souvisely s jarními zvyky. Realizovaly se rozdílnými formami. Mezi nejznámější patřily obchůzky po domech, maškarní průvody po vsích, masky, tance s hospodyněmi a obřadní jídla. Symbolické bylo předvádění určitých činností, jako např. obchůzka s pluhem a symbolické orání nebo zákazy některých prací.²⁷ Vyvrcholení masopustu připadlo na úterý. V tento den procházely vesnicemi průvody maškar a vybíraly do košíku koledu. Pro masopustní

²³ HOLUB, Josef – Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. 2. vydání. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-0423715-0, s. 283.

²⁴ FROLEC, Václav – Josef TOMEŠ. *Masopustní tradice: Lidová kultura a současnost*. Brno: BLOK, 1979. ISBN 47-013-79, s. 15.

²⁵ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0, s. 11–12.

²⁶ FROLEC, Václav – Josef TOMEŠ. *Masopustní tradice: Lidová kultura a současnost*, s. 37.

²⁷ Tamtéž, s. 38–39.

obchůzku bylo charakteristické užití dřevěného rožně, na který obřadníci nabodávali slaninu s koblihami.²⁸

V masopustních průvodech se objevovaly masky. Obchůzky masek neměly závazná pravidla; záleželo na vtípu a pohotovosti „maškarádů“, jaké taškařice budou provádět. Na závěr masopustního veselí se v úterý konala zábava, která byla před půlnocí zakončena „pochováváním basy“.²⁹ Ukončení masopustu parodovala scénka pohřebního obřadu. U většiny evropských národů bylo právě zničení antropomorfního zobrazení temna a smrti kulminačním momentem jarních agrárních obřadů. Poláci topili nebo trhali Morzanu, Charváci a Slovinci pohřbívali Pusta a Češi basu (kontrabas). Všechno se provádělo v groteskní rovině.³⁰ Při ní zaznívaly žertovné texty, které upozorňovaly na nejrůznější prohřešky, nedostatky či špatné vlastnosti obyvatel v konkrétní obci.³¹ Na Ukrajině o masopustu se zpěvem vozili po ulici na saních Masopust – dřevěnou figuru, kterou pak házeli do řeky, nebo v neděli spalovali za městem. Starobylý zvyk se vyskytoval u všech východoslovanských národů, zachoval se však v různých modifikacích.³²

Při masopustní obchůzce se tančila řada tanců, byl to tzv. obřadní pohyb. Obvykle se jednalo o vyskakování a tance pro úrodu konopí, lnu, ovsa, brambor a jiných plodin. Tanec byl považován za obřadní povinnost a pro svůj účinek musel trvat dlouho. Plnil ho s obřadníky hospodář s hospodyní, aby měli pěkný oves, dlouhý len a žito.³³ Masopustní úterní zábava končila přesně o půlnoci; lidé byli přesvědčeni, že by se u nich objevil ďábel, kdyby hráli a tancovali přes půlnoc.³⁴ V noci před Popeleční středou ponocný zatroubil na roh a rychtář všechny pobídl k odchodu. Popeleční neboli Škaredá středa se poté nesla v přísně postním duchu. V tento čas si lidé chodili do kostela pro „popolec“. Farář dělal hříšníkům na čele křížek z popela spálených větviček jívý se slovy: „*Pomni, člověče, že prach a popel jsi a v prach a popel se obrátíš*“. V postní době se připravovala zelná polévka, takzvané kyselo, čočka s vejcem, vařená

²⁸ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 42.

²⁹ FROLEC, Václav – Josef TOMEŠ. *Masopustní tradice: Lidová kultura a současnost*. Brno: BLOK, 1979. ISBN 47-013-79, s. 42–43.

³⁰ Tamtéž, s. 81.

³¹ Tamtéž, s. 43.

³² Tamtéž, s. 81.

³³ Tamtéž, s. 38–39.

³⁴ Tamtéž, s. 169.

krupice a pečené brambory.³⁵ Za připomenutí stojí i „Pytlový čtvrtek“. Byl to čtvrtek po masopustu, druhý den půstu. Dojídaly se zbytky z masopustních hodů a všechno se snědlo, „zpytlovalo“.³⁶

³⁵ VESELÁ, Božena. *Celý rok: Vyprávění Božky Veselé o Kořenci*. Blansko: OKS Blansko, 1989. ISBN 80-85065-00-2, s. 21, 66 s., 700 ks.

³⁶ ZÍBRT, Čeněk. *Masopust držíme: Od nového léta do pytlového čtvrtku*. Praha: F. Šimáček, 1910, 146 s.

6 Rodinné historické milníky

Rodina byla, je a bude pro společnost základem; týká se to převážně euroamerické kultury. Neplatí to ovšem pro všechny doby. Vše je podmíněno obdobím, ve kterém lidé vyrůstali, žili. Rodina Masopustova byla ovlivněna křesťanstvím, a to zejména římskokatolickým a pravoslavným, o čemž svědčí matriční záznamy. Migrace rodiny na Volyň a Podkarpatskou Rus donutila některé rodinné příslušníky získat jazykovou vybavenost, někteří znali dva až tři jazyky. Znalost jazyků byla často vynucena změnou státního zřízení a politiky či života na rozhraní několika států. Děti navštěvovaly různé školy. Jako příklad poslouží vzpomínky Antonie Heryšové, jež se narodila v květnu 1927 ve Zdobunově na Volyni. Byla vnučkou českých emigrantů, kteří odjeli na Volyň po narození své dcery Anny v roce 1907. Anna Heryšová rozená Králíčková byla sestrou Ludmily, babičky Daniela Masopusta. Kvůli nesnadným životním podmínkám se Antonii často měnilo bydliště a školy. Proto se dovídáme o její školní docházce v ruské, polské a české škole. Uměla kromě češtiny ruštinu, polštinu a ukrajinštinu. Na některých školách probíhala výuka německého jazyka a pravoslavného náboženství.

Církev od novověku zaznamenávala matriční údaje. Prováděla evidenci křtů, svateb a úmrtí. Tímto způsobem evidovala věřící a dohlížela na ně, na jejich křesťanský život. V 19. a 20. století byla relativně v područí státu a ve služebném postavení panovníků. Na Volyni se od českých emigrantů očekávalo kulturní a náboženské sjednocení s místním ukrajinským obyvatelstvem. Češi si většinou zachovávali své katolické vyznání, pouze část Čechů přecházela na pravoslavné. Je otázkou, co je k takovému rozhodnutí vedlo. Při reemigraci v roce 1945, když se věřící stěhovali ze země, došlo ke ztrátě kontinuity církevních a matričních záznamů. Ve vlasti svých předků (ČSR) se následně přihlásili k církvi, která v dané oblasti prováděla matriční služby, v opačném případě je evidovali na matrice příslušného krajského nebo městského národního výboru.

Popisovaná rodina Masopustova vyznávala pravoslavnou víru. Po příjezdu do ČSR se u této rodiny uskutečnila konverze z pravoslavné církve do římskokatolické. Římskokatolická církev nepotřebovala věřící překřtít, výlučně mohlo docházet ke katechezi.³⁷ Pravoslavná církev v místě jejich bydliště, v Litoměřicích, začala působit až

³⁷ Vyučování církevní nauky k víře, obvykle formou otázek a odpovědí.

na přelomu let 1948–1949 se souvislostí návratu českých krajanů z Volyně. Avšak Václav Masopust se vrátil do vlasti již v roce 1945 s prvním armádním sborem generála Ludvíka Svobody a jeho žena Ludmila s dětmi přijela až v roce 1947. Při odchodu z Volyně měli k dispozici světské i církevní doklady, které jsou nyní uloženy v soukromém archivu Jaroslava Masopusta. Jejich manželství bylo poznamenáno válkou, dlouhou odlukou, která zkomplikovala vztahy v rodině. Manželství bylo rozvráceno a existovalo po dlouhý čas na čistě formální úrovni. Druhým příkladem jsou Jaroslav Zrůst a Anna Pavlíková. Po reemigraci z Podkarpatské Rusi se v ČSR rozhodli pro sňatek. Vyznáním byli oba křesťané, evidováni u různých církví. Jejich záměr sjednotit vyznání kvůli možnosti církevního sňatku evidovaly nejen obě církve, ale i státní správa v Praze.

Odlišnost pravoslavné církve od římskokatolické spočívá mimo jiné v nepřijetí gregoriánské reformy kalendáře, slaví tak odlišně Vánoce i Velikonoce. Řídí se podle staršího juliánského kalendáře. (Např. Štědrý den se slaví šestého ledna a den Kristova narození připadá na sedmého ledna. Na tři krále vzhlížejí k noční obloze, sledují, kdy se objeví první hvězda. Ta ukončuje 40denní půst.) Pravoslavné Vánoce si uchovaly svůj duchovní charakter. Obdarování nejbližších se děje na Nový rok. Je spojeno s dědou Mrázem. Vánoce končí devatenáctého ledna; v tento den se slaví křest Ježíše Krista.

7 Rod Masopustů

7.1. Doba nevolnictví a závislosti na vrchnosti

Jan Joannes Masopust (*1711, †1775) – zakladatel rodu

Magdalena Waldsteinová

Osmnáctým stoletím začíná období lidstva, které se obecně považuje za fungující na zásadách rozumu. Ve většině zemí Evropy se od té doby vystřídaly dva až tři radikálně odlišné typy společenského uspořádání.³⁸ V roce 1711 se narodil zakladatel rodu Masopustů, Jan Joannes Masopust. Jeho život se započal v obci Dalešice, jedné z nejstarších obcí Jablonecka. Z Dalešic se Jan Joannes Masopust přestěhoval do Těšnova, přesný důvod nám není znám. Oženil se nejpozději kolem roku 1739, protože jeho první syn Jan Joannes byl označen jako narozený v manželství v tomto roce. Vyplývá to z matričního zápisu knihy narozených. Přesné datum zatím nebylo dohledáno. Historicky doloženými osobními životními událostmi je narození jedenácti dětí (čtyř synů a sedmi dcer), svatba dvou dcer a úmrtí. Chybí záznam o narození a také svatby s Magdalenou, matkou jeho dětí. K pochopení podmínek a okolností života rodin jako byla rodina Masopustova přispívá např. práce Luise Henryho.

Francouzský historik Louis Henry byl zakladatelem historické demografie. Tvrdil, že je možné rekonstruovat populaci. Jeho metody výzkumu se využívají v dnešní moderní statistice. Extrahoval data ze záznamů a použil je pro různé druhy analýz. Louis Henry přišel s koncepcí přirozené plodnosti. Poukázal na souvislost vlivů působících na rodinu s tehdejšími probíhajícími událostmi, jako jsou epidemie, válka, vysoké ceny obilí a jiné. Za jeho metodické pomoci vzniklo koncem dvacátého století více než pět set historických studií. Probíhaly v jednotlivých farnostech ve Francii a několik desítek obdobných studií bylo vypracováno v dalších evropských zemích. Do projektu se zapojilo mnoho evropských historiků. Zkoumaným obdobím bylo 17. a 18. století. Dalším významným francouzským historikem podílejícím se na studii byl Pierre Chaunu. Zájem o demografii odůvodnil svým heslem: „*Demografie je klíčem k vysvětlení systému civilizace.*“³⁹ A švýcarský historik Artur Erwin Imhof nazval demografii problémově orientovanou disciplínou. Soustředil se na německou

³⁸ KELLER, Jan. *Nedomyšlená společnost*. 4. vyd. Brno, 2003. ISBN 80-7239-091-0, s. 7.

³⁹ HORSKÁ, Pavla – Milan, KUČERA – Eduard – MAUR – Milan, STLOUKAL: *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-011-X, s. 294–295.

demografii. Napsal o ní knihu *Einführung in die historische Demographie*, kterou vydal v Mnichově roku 1977. V českém prostředí nebylo této problematice věnováno dostatečné množství pozornosti.⁴⁰

Pohledem dnešních Evropanů bylo chování rodin před dvěma či třemi sty lety zcela odlišné. V 17. a 18. století byl kladen větší důraz na dodržování mravnosti. Poukazuje na to francouzský historik Jean-Luis Flanderin. V důsledku přísného veřejného dozoru nad mravností dívek a žen byl nízký podíl nemanželských porodů. Tento veřejný dohled se zaměřoval nejen na zabránění sexuálních styků před manželstvím, ale také na pronásledování nemanželských matek a jejich dětí s následným vyvržením ze stávající společnosti. V demografickém výzkumu bylo např. vyhodnoceno, že četnost porodů v jednotlivých obdobích manželství ovlivňuje nejen biologické stáří ženy, ale i její věk při sňatku. Toto období je ovlivňováno i jinými okolnostmi, například nouzí, neúrodou, hladem nebo velkými epidemiemi nemocí. Plodnost mohla být narušena podvýživou, spontánními potraty, ale také dobou kojení. Některé ženy otěhotněly ještě kojící. Další zkoumanou částí studie byl rozpad rodin. V životě Evropanů v 17. a 18. století byl rozpad manželství smrtí jednoho z partnerů přibližně stejně častý, jako rozvod v současnosti. Druhý sňatek se stal nezbytností v pokračování v chodu rodinného hospodářství a pro výchovu dětí. Větší význam měl pro vdovce než pro vdovy.⁴¹ Ztráta partnera v manželství se vyskytovala i ve zkoumané rodině.

Můžeme si pokládat otázky, které důvody vedly Jana a Magdalénu k velkému počtu potomků. Souviselo to s morálními hodnotami tehdejší společnosti, náboženskými idejemi či jen s jejich postojem k životu? Z matričních knih vyplývá, že z jedenácti potomků se dožilo dospělosti šest dětí, čtyři z nich založily rodiny a z těchto čtyř rodin mají pouze dvě doložené potomky.

Nejstarším matričním záznamem Masopustů je narození prvního syna⁴² (viz obr. 1) zakladatele rodu. Byl jím Jan Joannes Masopust, narozený 26. 4. 1739

⁴⁰ HORSKÁ, Pavla – Milan, KUČERA – Eduard, MAUR – Milan, STLOUKAL: *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, s. 294–295.

⁴¹ Tamtéž, s. 295–314.

⁴² SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/3, 1715–1753, s. 116, Jan Joannes Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6815/116>

v Těšnově. Tento syn nemá doložené potomky. Zemřel ve 40 letech, jen čtyři roky po svém otci, dne 21. června 1779. I jeho úmrtí je doloženo zápisem do knihy zemřelých⁴³ (viz obr. 2).

Dospělosti se prokazatelně dožilo šest dětí, v tom čtyři dcery a dva synové. Jediná narozená dvojčata, chlapci narození 28. ledna 1759⁴⁴ (viz obr. 3), zemřela záhy po porodu. První, Josef, zemřel po osmi dnech a druhý, Václav, po deseti dnech. Jejich úmrtí je zaznamenáno v matrice zemřelých u římskokatolické církve v Kosmonosech (okres Mladá Boleslav).

Pouze čtyři děti z jedenácti (tři dcery a jeden syn) založily vlastní rodiny v manželství. A jen dvě manželství mají doložené potomky. Vcelku jde o šestnáct vnoučat Jana Joannese Masopusta, z toho jedenáct děvčat. Dospělosti se však prokazatelně nedožilo sedm vnoučat, pět z nich dokonce ani tří let. Dvě zemřely do roka. Zdrojem poznatků jsou matriční knihy města Kosmonosy. Uložené v SOA Praha.

První matriční záznam přímých předků je narození čtvrtého dítěte, zároveň druhého syna, jehož jméno bylo František Masopust. Pojednávat o něm bude následující oddíl kapitoly. Matriční záznam je uložen ve Státním oblastním archivu v Praze v knize narozených v letech 1715 až 1751, je také digitalizován⁴⁵ (viz obr. 5).

Rok narození zakladatele rodu 1711 byl význačný změnou panovníka. Ve věku 33 let zemřel Josef I., římský císař, český král, jakožto předposlední člen dynastie rakouských Habsburků v mužské linii. Na jeho místo nastoupil na 29 let jeho bratr, Karel VI., který prohrál válku o Španělsko. Jeho hlavní vliv na budoucnost Českého království byla nedělitelnost monarchie a zajištění, aby následníkem trůnu byla žena, což se stalo roku 1713 pragmatickou sankcí. Jedinou královnou Českého království z Boží vůle se stala dcera Karla VI., arcivévodkyně rakouská, královna česká a uherská Marie Terezie. Její reformy zásadním způsobem ovlivnily podmínky života poddaných, tedy i předků Masopustů. Asi nejznámější je školská reforma, kterou zavedla v celé

⁴³ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/10, 1775–1792, s. 73, Jan Joannes Masopust, syn. Dostupné z:

<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/73>

⁴⁴ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika N města Kosmonosy, sign. M12 – 1K, 1751–1774, s. 63, Josef a Václav Masopustovi. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6816/63>

⁴⁵ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika města Kosmonosy, sign. M1 – 1K/3, 1715–1753, s. 148, František Masopust. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6815/148>

monarchii Marie Terezie a vytvořila tehdy dokonalý školský systém týkající se nejširších vrstev obyvatel. Vše začalo v roce 1773, kdy papež Kliment XIV. zrušil jezuitský řád a dovolil, aby panovníci jednotlivých států rozhodli o majetku řádu na svém území. Marie Terezie z bývalého jezuitského majetku zřídila studijní fond, ze kterého měla být financována velká školská reforma. Dne 6. prosince 1774 byl schválen školský řád pro české a rakouské země, kterým byla zavedena (povinná) školní docházka pro všechny děti od 6 do 12 let. V českých a rakouských zemích byly na venkově zakládány tzv. triviální školy, ve kterých se děti učily číst, psát a počítat. Ve městech byly zřízeny hlavní a v hlavních městech jednotlivých zemí tzv. školy normální (vzorové), na kterých byli vychováváni též budoucí učitelé. Zrušením jezuitského řádu došlo k faktickému postátnění univerzit, ale současně i k poklesu počtu gymnázií (v Čechách a na Moravě z 57 na 20). V triviálních školách probíhala výuka v zemském jazyce, na vyšších školách i univerzitách zpravidla v němčině. Školská reforma položila základy postupnému vzrůstu gramotnosti mezi širokými vrstvami; do té doby dosud bylo školství pouze ve správě církve. Jeho zevšeobecnění tak změnilo myšlení lidí v racionální. Za vlády Marie Terezie byla také provedena reforma poštovní dopravy a výstavby silnic.⁴⁶ Reforma vojenství spočívala v udržení integrity obrovské a nesourodé říše při neustálém vydržování více než stotisícové státní armády. Vojenské úřady byly sjednoceny do jediné Dvorské válečné rady. Josef II. zavedl tzv. konskripční systém, založený na co nejpřesnější evidenci mužského obyvatelstva, tažných zvířat, ubytovacích možností, což souviselo s číslováním domů. Přivedl tím do armády chudší vrstvy obyvatelstva. Povinnost sloužit ve vojsku Jeho Císařského Veličenstva se vztahovala na většinu mužů mezi 17. a 40. rokem života. Někteří muži byli od vojenské služby osvobozeni, např. duchovní, šlechtici, bohatí měšťané, úředníci a někteří odborníci jako např. skláři a hutníci. Díky konskripčnímu systému získala armáda „selský“ charakter. Zpočátku byla služba v armádě neomezena, po roce 1802 byl odchod umožněn po čtrnácti letech. A v roce 1845 byla služební povinnost zkrácena na osm let.⁴⁷ Další reformy se týkaly práva a daní, cel a mýt a hospodaření. Byl zaveden tereziánský katastr neboli soupis půdy.⁴⁸ Byla vedena evidence obyvatel, budov

⁴⁶ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3, s. 250–261.

⁴⁷ VEBER, Václav – Milan HLAVAČKA – Peter VOREL – Miloslav POLÍVKA – Martin WIHODA – Zdeněk MĚŘÍNSKÝ. *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-239-4, s. 348–349.

⁴⁸ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 250–261.

a pozemků, což umožnilo efektivnější vybírání daní. Od té doby jsou také nařízena popisná čísla domů.⁴⁹ Marie Terezie nechala též sjednotit míry a váhy a zavedla nový typ platidla – papírové bankocetle. Její reformy se zaměřovaly na centralizaci státu při zřízení byrokratického aparátu.⁵⁰

České země za vlády Marie Terezie postihla v roce 1771 velká neúroda, ta vyvolala na venkově hlad. Podvyživené obyvatelstvo vzápětí zlomila nezjištěná epidemie, které podlehl asi desetina obyvatelstva. Po roce 1771/1772 již nikdy žádný hladomor v českých zemích nebyl.⁵¹

Doba Marie Terezie přinesla pro její poddané mnoho změn. Rod Masopustů jimi byl také ovlivněn, např. děti začaly chodit povinně do školy, kde získaly základní vzdělání, někteří muži museli nastoupit vojenskou službu. Svůj dům, nejstarší stavení v obci, museli nechat očíslovat č. p. 1 a určili si pevné příjmení „Masopust“. Jan Joannes Masopust zemřel 15. prosince 1775 v Těšnově⁵² ve věku 64 let (viz obr. 4).

⁴⁹ LEDNICKÁ, Blanka. *Sestavte si rodokmen: Pátráme po svých předcích*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4069-0, s. 13.

⁵⁰ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 250–261.

⁵¹ Tamtéž, s. 262–263.

⁵² SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – K/10, 1775–1792, s. 55, Jan Joannes. Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/55>

7.2. Josefínská doba

František Masopust (*1744, †1815)

Anna Fleková (*1761, †1830)

František Masopust se narodil 6. prosince 1744 (viz obr. 5) jakožto syn zakladatele rodu a je tedy druhým v pořadí z předků Daniela Masopusta. Celý svůj život setrval v rodné obci. František byl pokřtěn v katolickém kostele sv. Martina roku 1744. Jeho narození je prvním doloženým údajem v jeho životě.

V katolickém kostele si 3. října 1779 ve svých 34 letech vzal i svou první ženu Kateřinu Masopustovou (rozenou Veldovou/Weldin),⁵³ které bylo v té době 23 let (viz obr. 6). Kateřina se narodila v roce 1756. V manželství se narodilo pět dětí, dva chlupci a tři dívky. Manželství však trvalo pouze osm let. Manželka umřela 5. prosince 1787, jedenáct dní po porodu. Třináct dní po ní umřel i novorozenec Václav (II.). František jako vdovec pečoval o čtyři děti. Následujícího roku 1788 umřela i tříletá dcera Dorota. Z tohoto manželství je doložené jediné pokračování rodu, a to synem Josefem, jehož jediný syn Václav (III.) umřel také velmi záhy, a to opět jako tříletý. Rodová větev vymřela po meči.

Vdovec František však nezůstal sám a velmi záhy, v již tak těžkém roce 1788 ztráty dcery, se nejenom znovu oženil⁵⁴ (viz obr. 7), ale i počal další dítě, a sice dceru Annu Marii Masopustovou. Její matkou byla Anna Masopustová (rozená Fleková), která se jako 27letá vdala za Františka, kterému bylo již 44 let. Spolu počali deset dětí, z toho sedm dcer. V době narození posledního dítěte bylo Františkovi 59 let. Poslední dvě dcery umřely velmi brzy a nedožily se ani prvních narozenin. Rod pokračoval posledním narozeným synem, Václavem. Navzdory značnému počtu narozených dětí z obou manželství došlo prokazatelně jen u dvou z nich k založení rodiny, a to jen ze strany dvou synů, Františka (syn Václav VI.) a přímého předka, Václava (V.). František měl celkem tři syny s křestním jménem Václav a teprve ten poslední se dožil dospělosti. Byli to právě potomci Václava (V.), kteří se zasloužili o pokračování rodu až do

⁵³ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav, Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/10, 1775–1792, s. 11. František Masopust a Kateřina Veldová/Weldin. Dostupné z: <https://ebadatelnasoa.praha.cz/d/6822/11>

⁵⁴ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav, Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/11, 1784–1798, s. 48. František Masopust a Anna Fleková. Dostupné z: <https://ebadatelnasoa.praha.cz/d/6823/48>

dnešních dní. František u svých synů opakoval křestní jméno, přál si syna Václava? Měl další syn v pořadí zastoupit zemřelého? Pravděpodobně ano, byla to od středověku běžná praxe. Zemřelé dítě „dávalo“ jméno novému, „náhradníkovi“.

Václav je slavné jméno, nese v sobě slovanské hodnoty i českou hrdost. Nejvýznamnějším českým nositelem jména je Svatý Václav, přemyslovský kníže 10. století, který je zemský patron České země. Dostalo se mu nevšedního vzdělání v církevní škole. Podle staroslověnských legend byl schopen číst latinsky, řecky i staroslověnsky. Václavova vláda šířila křesťanství. Svatováclavské legendy promlouvají, že Václav propouštěl na svobodu vězně, kácel šibenice, rozdával majetek chudým a pečoval o nemocné...⁵⁵

Obraz rodinného života v osmnáctém století se lišil ve městech a na vesnicích. Vesnický dům měl hospodářské budovy, chlév a stodolu. Selské usedlosti někdy obklopovaly dvůr s hnojištěm. Stavba domu byla většinou roubená z trámů a kuláčů, stěny měly vyplétané proutím a slámou. Podle městského vzoru se prostor domu zvětšoval přistavěním patra, které bylo roubené nebo hrázděné. Ovšem to si mohli dovolit pouze zámožnější sedláci. Chudší obyvatelstvo zůstávalo u přízemních domů. Interiér domu byl vybaven velmi střídme, zmínit můžeme dřevěný stůl s lavicí při stěně, bidla u topeniště k sušení oděvu, dřevěný nábytek (truhly, almara), který mohl být ozdoben ornamenty. Zámožnější měli v inventáři domu kachlová kamna. Chudší měli pec v chodbě.⁵⁶

Jak se lidé stravovali v době 18. století? Povaha venkovské stravy byla přizpůsobena provozu hospodářství. Úloha ženy nespočívala pouze v práci v kuchyni. Měla na starost mimo jiné řadu jiných povinností, např. opatrovala chlév, kurník a pomáhala na poli. V létě zhotovovala rychlá a vydatná jídla, která se donášela na pole. Na stravovací návyky mělo vliv roční období. V zimě si musela vystačit se zásobami. Lidé neměli možnost hromadit větší zásoby jídla, jejich konzervační a skladovací možnosti byly zcela odlišné, než máme v dnešní době. Nejvíce jídel se konzumovalo v době sezónních prací. Tyto dny byly dlouhé a žena uvařila až pět jídel denně. Po zbytek roku to pak byla dvě až tři jídla denně. Základem potravy byla

⁵⁵ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 56–57.

⁵⁶ PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ. *Dějiny hmotné kultury II./1*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6, s. 403–444.

tzv. černobílá strava, kterou tvořil chléb s mlékem. Dalším jídlem byly různé kaše, polévky a tuhá moučná jídla, jako jsou placky nebo šišky. Hospodyně připravovaly kolem pěti až deseti jednoduchých pokrmů. Využívaly k vaření nejvíce obilniny, různé druhy zeleniny a luštěniny. Velmi zřídka maso. Jídlem chudých se v poslední třetině 18. století staly brambory. Zámožnější si v peci upekli chléb. Život venkovanů zpestřovaly i dny hojnosti, kterým byl např. masopust. Umožnil tak lidem pojídat ve větší míře masité pokrmy, byl to čas zabijaček a koblih. Zmiňme další dny hojnosti – vánoční, velikonoční, posvícenské hody nebo sousedské slavnosti na oslavu ukončení sklizňových prací. V tento sváteční čas se tradičně podávaly obřadní pokrmy. Lidé na vsi se při některých obřadech podporovali tzv. sousedskou výpomocí. Přispěli moukou, vejci, tvarohem a jinými potravinami.⁵⁷

Společnost se řídila cyklickým časem, život obyvatel byl spjat s přírodou a jejími rytmy. Lidé v každý časový okamžik věděli, co bude následovat. Vše se opakovalo stále dokola, vše znovu ať se střídala roční období či části dne. Všichni věděli, co mají v které fázi cyklu dělat a co budou činit v té následující. Na jaře lidé zaseli, v létě zalévali a na podzim sklidili úrodu. V zimě žili ze zásob a na jaře opět zaseli na pole zrna. Je třeba uvědomit si, že lidé tehdy žádný „volný čas“ v našem smyslu slova neměli. Jejich chování se řídilo rituály tradiční kultury. Cyklické opakování symbolizovalo věčný návrat, jistotu. Toto cyklické pojetí má kořeny v mytologické tradici. Společnost je limitována nejen v prostoru, ale také v čase.

⁵⁷ PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ. *Dějiny hmotné kultury II./1*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6, s. 841–843.

7.3. Počátek industrializace v českých zemích

Václav Masopust (*1800, †1866)

Veronyka Somrová (*1811, † ?)

Václav, (V.) v pořadí, byl zároveň prvním přímým předkem s tímto křestním jménem. Je třetí generací rodu Masopustů. Narození Václava (V.) je zachyceno opět ve Státním oblastním archivu v Praze⁵⁸ (viz obr. 8). Narodil se 5. února 1800 v Těšnově. Jeho život provázela změna bydliště. Václav nebyl prvorozeným synem, tím byl jeho bratr Josef. Václav se přestěhoval do Kosmonos, kde byl postoupen grunt jeho nevěstě Anně. Mládenci a muži si nevěstu hledali ve své rodné vsi nebo v okolních osadách. Nevěsta se zpravidla stěhovala za ženichem. V případě Václava je to právě naopak. Dochovala se i informace o jeho profesi. Byl rolníkem. Celkově zplodil čtrnáct dětí se třemi manželkami. Václavova první žena Anna rozená Krejbichová pocházela z Kosmonos č. p. 141. Zemřela ve 33 letech při porodu. Jejich děti se jmenovaly Kateřina, Anna, Antonín, Monika, Josef a Alžběta. Dospělosti se dožily pouze dcery Kateřina a Anna. Druhá žena Veronyka rozená Somrová, původem z blízké obce Bělá pod Bezdězem, byla o 11 let mladší než Václav. Ve svém jméně Veronyka má v zápisech na dnešní dobu nezvykle zapsané „y“⁵⁹ (viz obr. 9). Měli spolu syny Václava (VII.) a Antonyna a tři dcery Marii, Veronyku a Eleonoru. Matriční zápisy nám u Antonyna a Veroniky dokládají, že se pouze ony dožily dospělosti. Naposledy se Václavovou ženou stala Veronika rozená Zemanová. Porodila mu tři dcery – Annu, Terezii a Alžbětu. O těchto dcerách nemáme žádné informace.

Z druhého manželství přesně šestý rok jeho trvání vzešel další z přímých předků Daniela Masopusta. Jeho jméno bylo Antonyn Masopusta (*1841). Jméno a příjmení je v matričním záznamu napsané odlišně, pravděpodobně opět důsledkem chybného zápisu (viz obr. 13). Pravděpodobně se jednalo o farářovu neznalost latiny. V křestním jméně má zapsané „y“, v příjmení přidané „a“. Narodilo se jim pět dětí, dva chlapci a tři

⁵⁸ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. BM – K7 II., 1794–1800, s. 44, Václav Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6819/44>

⁵⁹ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných Bělá pod Bezdězem, sign. O IV. – K 17, 1784–1870, s. 228, Václav Masopust a Veronyka Somrová. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/3781/228>

dcery. Opět jedna z dcer, Eleonora,⁶⁰ se nedožila svých prvních narozenin. Příčina jejího úmrtí byla spasmofilie (psotník). Při ní u dětí dochází k nedobrovolným spontánním svalovým křečím. Spasmofilie je způsobená poruchou metabolismu vápníku v těle (nízká hladina vápníku v krvi).⁶¹

Pouhé tři roky před otcovou smrtí se oženil pokračovatel rodu, Antonyn. Oženil se s Veronykou Melnickou, které bylo 21 let⁶² (viz obr. 10, 14).

V zápisu matriční knihy u sňatku Antonyna, syna Václava, se dozvídáme, že Veronyka dcera Josefa Melnického, chalupníka⁶³, byla v té době neplnoletá. Tehdy byla zletilost stanovena na 24 let. V tomto matričním zápisu má „Antonín“ ve svém jméně zaznamenáno „í“. Která verze jména je správná, přesně nevíme.

Přepis zápisu: „*Já níže psaný otec dávám své neplnoleté dceři Veronyce povolení, s Antonínem Masopustou, rolníkem v Kosmonosích N° č. 140, se zasnoubiti. Josef Melnický*“ (viz obr. 11).

Taktéž je ze stejného důvodu proveden zápis u Antonyna Masopusta.

Přepis zápisu: „*Já níže psaný otec dávám svému neplnoletému synu Antonínovi povolení, s Veronykou Melnickou z Kosmonos N°č. 130, se zasnoubiti.*“ (viz obr. 12).

V matričních zápisech se v minulosti střídala latina, čeština i němčina. Stejně jako různé typy písma. A tak v určitých obdobích je velmi složité se v zápisu vyznat.⁶⁴ Vyšše zapsaný sňatek Antonyna a Veronyky je dobře čitelný (viz obr. 10).⁶⁵

⁶⁰ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1870, s. 273, Eleonora Masopustová. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/273>

⁶¹ VOKURKA, Martin – Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. 7. vyd. Praha, 2007. ISBN 978-80-7345-130-1, s. 891.

⁶² SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45, Antonyn Masopust a Veronyka Melnická: doplněný zápis o neplnoletosti. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/45>

⁶³ Chalupník: kategorie venkovského poddanského obyvatelstva, vlastnil jednu osminu až jednu čtvrtinu lánu, byl povinen robotou pěší do roku 1848. HORSKÝ, Jan – Markéta, PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ: *Rodina našich předků*. Praha: Lidové noviny, 1997, knižnice Dějin a současnosti, sv. 2. ISBN 80-7106-195-6 s. 142.

⁶⁴ HORSKÁ, Pavla – Milan, KUČERA – Eduard, MAUR – Milan, STLOUKAL: *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-011-X, s. 474.

⁶⁵ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Antonyn Masopust a Veronyka Melnická. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/45>

Žel jeho otec František zemřel v 70 letech 21. září 1815. Z Václava (V.) se ve věku patnáct let stal poloviční sirotek. V roce 1830 zemřela Václavovi matka a po smrti byl taktéž jeho bratr, František. Není vyloučeno, že byl v daném roce posledním žijícím mužským potomkem rodu, neboť jeho první syn (Václav VI.) zemřel v roce 1830 v necelých dvou měsících.

Jaký význam zastávala rodina v tehdejší společnosti? „Tradiční rodina“ fungovala jako základní hospodářská jednotka. Chápána také jako společenství lidí, kteří spolu žili pod jednou střechou a společně stolovali. Taková domácnost podléhala jedné autoritě. Skládala se nejen z pokrevních příbuzných členů rodiny, ale i z čeledínů a učedníků. S dětmi se kalkulovalo jako s dědici a následníky rodinné tradice. Můžeme říci, rodina je formována lidskou přirozeností, ekonomickými podmínkami a také kulturou. K rodinnému životu vždy patřil hodnotový řád společnosti, který se skládá z morálních norem, náboženských idejí, různých tabu a postojů aj.⁶⁶ Žena v tradiční rodině byla vázána poslušností k manželovi. Zastávala činnosti spojené s domácností a výchovou dětí. Muž zastupoval rodinu navenek vůči obci a vrchnosti, dával ženě své příjmení a spravoval rodinné jmění. Rozhodoval o způsobu hospodaření, disponoval výnosem usedlosti a ženě byly ponechány jen podružné příjmy, např. z chovu drůbeže. Záleželo např. na vrstvě společnosti a daném místě. Výsadou mužů bylo společenské a ekonomické uznání.⁶⁷ Rodinný život byl spojen s řadou smluv, týkaly se např. samotné svatby či převodu nemovitostí z hospodáře na syna. Sňatek nebyl samozřejmostí, byl dostupný muži, který dokázal zajistit existenční podmínky budoucí rodiny. Zajistil si vlastní živnost nebo se stal dědicem nemovitosti.⁶⁸ Chceme-li porozumět rodinnému životu dané společnosti, musíme na ni pohlížet z její vlastní perspektivy. Můžeme namítnout, že se nám postoje k rodinnému životu dochovaly v historických pramenech typu osobní korespondence nebo dobové literatury. To je ovšem pouze zlomek.⁶⁹

Na proměnu rodiny mají vliv nejen společnost, ale i jednotlivá historická období. To dokazuje skutečnost, že industrializace a sekularizace společnosti měly zásadní vliv

⁶⁶ HORSKÝ, Jan – Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ: *Rodina našich předků*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-195-6, s. 5–19.

⁶⁷ TYLLNER, Lubomír. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska: Národopisná encyklopedie*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 9788020417121, s. 852.

⁶⁸ HORSKÝ, Jan – Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ: *Rodina našich předků*, s. 77–78, 94.

⁶⁹ Tamtéž, s. 5–11.

na přeměnu rodiny. Došlo k narušení tradičně pojímaných rolí. Moderní společnost ztratila svou stabilitu v proměně ženské a mužské role. Patriarchální moc muže a pravomoci hospodáře se změnily. Mnoho mužů a posléze žen začalo pracovat v průmyslu. Nejdříve se využívala manufakturní výroba, která přecházela na výrobu strojovou. Za prací lidé odcházeli do měst. Životní styl zemědělce se proměnil na dělnickou profesi. Postupující centralizace průmyslové výroby umožňovala výdělek většímu počtu obyvatel. Jejich pracovní doba trvala deset až dvanáct hodin. V souvislosti s dlouhou pracovní dobou vznikaly v blízkosti továren dělnické kolonie⁷⁰ a činžovní nájemní domy. Nevyplatilo se podnikat dlouhou a náročnou cestu domů na venkov. V průmyslových regionech tak docházelo k růstu obyvatelstva. Kvůli větší koncentraci lidí na jednom místě se dobře šířily různé epidemie nemocí.⁷¹

Rodina Masopustů se i v době začínající industrializace zabývala zemědělstvím. Václav byl drobným rolníkem stejně jako jeho otec.

V bakalářské práci z pohledu širší rodiny zmiňuji rodinu Zrůstů. Vlastnila statek v Telecím č. 38, Svitavy. Informace jsem čerpala z rodinné kroniky. Grunt je zahrnut do pozemkových knih SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, konkrétně jde o knihy č. 237, 240, 279, 292, 305, 379–381. První zápis tohoto gruntu pochází z roku 1552. Jeho vlastníkem se stal Jíra Matoušů. Posléze statek obhospodařovali po několik let různí majitelé a až v roce 1749 koupil grunt za 450 kop grošů Tomáš Zrůst od dědiců Jiřího Fajněmona. Ke gruntu získal čtyřletou klisnu, tři krávy, dvouletého býka, dvě odstavená telata, okovaný a jeden neokovaný vůz, řetěz, chomouty a ostatní hospodářské nezbytnosti. Dále slámu, seno, obilí – deset mandelů žita, dva mandele pšenice, šest mandelů ovsa. Grunt posléze spravovali jeho potomci. Zahrnoval pole, louku a les ve výměře 57 jiter 589 sáhů.⁷² Syn Josef (I.) 1771 odkoupil pozemky od svého otce. Založil v roce 1769 ve svých 25 letech rodinnou kroniku, kam zanesl paměti své rodiny. Narodil se roku 1744, byl sedlákem a se svou ženou Annou narozenou 1751

⁷⁰ Dělnické kolonie: shluk malých domků, které si dělníci sami vybudovali.

⁷¹ BĚLINA, Pavel – Jiří KAŠE – Jan Pavel KUČERA. *České země v evropských dějinách*. Díl třetí 1756–1918. Praha a Litomyšl: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-793-9, s. 274–277.

⁷² Mandel: stará míra patnácti kusů, čtvrtina kopy = čtyři mandele tvořily kopy. Jitro: staročeská jednotka plošného obsahu (2836,9 m²), v jitrech se vyměřovaly lány: 1 lán = 180 000 m². Sáh: historická jednotka délky, jeden staročeský sáh: 3 lokty = 1,774 m. Kopa snopů: 50 kusů; kopa: 60 kusů: 5 tuctů po 12 kusech. TYLLNER, Lubomír. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska: Národopisná encyklopedie*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 9788020417121, s. 525, 563, 565.

měl pět dětí, tři syny a dvě dcery. Další z mnoha zápisů v jeho kronice je datován rokem 1816, Josefův syn Jan převzal statek⁷³ ve výměře 43 jiter 352 sáhů. Rozdíl činila neobdělávatelná pustina s dřevinami. Při předání byl počítán v ceně 1 300 zlatých. Roku 1870 převzal statek další z potomků Jana, a to Josef (II.) Zrůst narozený 5. září 1853. Oženil se roku 1874 s Františkou, rozenou Dospělovou. Z manželství se narodili tři synové a dcera. Otec dětí zemřel roku 1883. Matka se znovu provdala roku 1886 za Františka Dvořáka, který převzal statek. V manželství se jim narodila dcera Františka. Na statku hospodařil čtrnáct let až do zletilosti nejstaršího syna Josefa (III.) po Josefu Zrůstovi (II.). Po smrti manželky (1896) se František znovu oženil. Pojal za manželku vdovu po Josefu Filipim v Telecí č. 4, se kterou získal také statek a hospodařil na obou. V roce 1900 se František se svou dcerou Františkou, Josefovou sestrou, odstěhoval z Josefova statku. František na svém statku č. 4 ještě dlouho hospodařil a bral ze statku č. 38 výměnek.⁷⁴

Josef (III.), vlastník gruntu se oženil v Proseči 14. srpna 1900 s Emilií Kozlovou, narozenou 28. června 1878 ve vsi Zderaz č. 6. V manželství se narodilo šest synů. Josef přišel o život jako voják v první světové válce. Narukoval s bratrem Hynkem na začátku první světové války k pěšímu pluku č. 30 ve Vysokém Mýtě. Bojovali na ruské frontě v bitvě u Krašniku, na území mezi městy Krašnik a Gorni, dříve v ruské části Polska. Po bitvě se ruské jednotky stáhly k Lublinu. Byla to první bitva 1. světové války mezi rakousko-uherskou a ruskou armádou. Hynek byl v bitvě raněn a zemřel 25. srpna 1914 v polní nemocnici po těžkém zranění břicha. Je pochován na vojenském hřbitově na bojišti u Krašniku. Před válkou Hynek pracoval jako kočí na statku č. 4. Josef zemřel 12. února 1915 na stráži na železničním mostě v Polsku, v Krakově. Zde byl zachycen projíždějícím vlakem a usmrcen. Zanechal po sobě šest synů ve věku 1 roku až 13 let (Josefa, Bohuslava, Františka, Jana, Jaroslava a Stanislava.)⁷⁵

Předposlední Josefův syn Jaroslav se narodil 11. února 1911 v Telecím. Oženil se s Annou Pavlíkovou. Byl učitelem a ředitelem národní školy v Žitenicích. Pracoval na technice dřevorytů a rád maloval krajiny. Zúčastnil se soutěže o ilustraci románu Ivana

⁷³ SOkA Svitavy, FamilySearch: *Pozemkové knihy*. Telecí, Polička, Čechy: sign. PZ 305, 1788–1820. Jan Zrůst, sedlák, s. 210 z 234 s. Dostupné z: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C916-73J7-R>

⁷⁴ ZRŮST, Josef. *Rodinná kronika Zrůstů*, Telecí: 1750–1915, soukromý rodinný archiv, Litoměřice. Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), s. 15–64, 76 s.

⁷⁵ Tamtéž, s. 65–76.

Olbrachta Nikola Šohaj loupežník. Rodiště loupežníka Nikoly Šuhaje velmi dobře znal, ve vsi Koločava na Ukrajině v zakarpatské oblasti, dlouho působil jako učitel. Zmíněn je v sedmé kapitole této práce.

Nejstarší Josefův syn Josef (IV.) od svých třinácti let (rok 1915) pracoval na zemědělské usedlosti spolu s matkou Emílií. Oženil se roku 1929 s Annou Zrůstovou z Landratu č. p. 1. (jedná se pouze o shodu příjmení). V manželství se narodily čtyři dcery – Anička (1930), Hedvika (1932), Bohuslava (1933) a Marta (1936). V roce 1929 převzal zadluženou usedlost. Obhospodařoval 13 ha orné půdy. Celková výměra s lesem, loukou a pastvinami činila 26,70 ha. Orná půda byla z poloviny v kopcích. Pěstovali hlavně brambory, žito, oves, len a krmnou řepu. Hospodářství zahrnovalo několik zemědělských budov. Byly dřevěné a zchátralé. Vyhořely 13. května roku 1936. Požár byl založen ve stodole výměnkářem Andrlíkem ze Sádku u Poličky, bývalým zemědělcem. Důvodem činu byla jeho bývalá služka, která se posléze stala jeho ženou. Odešla od svého manžela koncem zimy. Ve zlém se s ním rozešla. U Josefa Zrůsta začala pracovat jako služebná. Přijal ji, protože to byla starší a rozumná žena. Andrlík žádal ženu k návratu domů, ta ho však odmítla. Založený požár byl Andrdlíkovou pomstou. Shořelo úplně všechno, hovězí i vepřový dobytek, ovce, nějaké slepice, „mrtvý inventář“ lehl popelem, stroje byly zničeny. Josef zachránil od ohně dvě klisny a dvě hříbata, jeden vůz postavený za stavením a jeden pluh. Shořela i většina nábytku. Po vyhoření hospodářských budov již služku nepotřebovali, a tak ji propustili. Za pomoci spoluobčanů postavil novou hospodářskou budovu. Josef Zrůst se před jejím zbudováním rozhodl pro výrobu cihel, na pozemku měl cihlářskou hlínu. S lidmi z Telecího sehnal z Moravy z Novoměstka tři cihláře a tři hochy ze vsi a společně s lidmi z obce vyrobili 25 tisíc cihel. Postavili polní pec a 6. července začali cihly vypalovat. Následně udělali dalších 25 tisíc cihel. Než se daly vyrobené cihly použít, dovezli 8 tisíc cihel od Roušara z Telecího a několik tisíc kusů strojových cihel od Martinů z Poličky.⁷⁶

Josef ve svých pamětech vzpomíná: *„O pracovní síly nebyla nouze, neb právě v tu dobu byla nezaměstnanost. Pracovních sil se tak sehnalo dost. Každý nějakou tu hodinu udělal z lásky. Potahovou práci udělali sousedé sedláci převážně zdarma. Firmy*

⁷⁶ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*. Praha, 1974, soukromý rodinný archiv, Litoměřice. Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), s. 4–18, 46 s.

nabízely stavební materiál, zástupci jezdili jeden přes druhého. Na stavbě bylo zaměstnáno osm zedníků ze vsi a dva ze Spělkova. Dále osm místních tesařů a šest nádeníků, šest cihlářů a jeden kovář. Vedoucí stavby byl Josef Lopour (zedník z Kamenice) a vedoucí tesařů můj tchán Antonín Zrůst. Truhlářskou práci dělali Just st., Toman Emil a Makovský z Borové. Celou stavbu prováděl stavitel architekt Šiřc v Poličce.“⁷⁷

Na stavbě se nejvíce pracovalo přes letní měsíce. Za půl roku byla zhruba hotová. Koncem listopadu se rodina Zrústova stěhovala do nové budovy. Josefův dluh činil přes 50 000 Kč. Stavba byla dokončena za dva roky. Během té doby zhotovil kolář Hejtmánek v Telecím jeden silný vůz pro svážení materiálu na stavbu a jeden žebřinový vůz. Josef koupil další vůz od rolníka Andrleho v Telecím. Od pana řídícího učitele z Telecího obdržel darem dvouradličný pluh „obracák“. Pořídil mlátičku, petrolejový motor a žací stroj. Josefovou velkou starostí byl hovězí dobytek. Nejdříve koupil jednu starší krávu. Posléze mu další krávu s odstaveným teletem daroval tchán z Landratu. Když se rodina zařídila, zdálo se, že neštěstí se obrátilo ve štěstí. Byl to omyl. Zase se našli ve vsi lidé, kteří rodině nepřáli.⁷⁸

Přišla německá okupace, podmínky a situace se zhoršily jak pro hospodaření, tak pro rodinný a celkově společenský život. Nastala doba neklidu a nebezpečí. Přesto všechno měla rodina Zrústova v době války výhodu, protože vlastnila statek, hospodářská zvířata, polnosti a les. Rodina disponovala dostatkem potravin a dřeva. Po válce se Josef snažil zvelebit celé hospodářství.⁷⁹

Na některých místech v Telecím pozemky představovaly spíše mokřady, tak v roce 1928 obec založila Meliorační a vodní družstvo pro odvodnění zamokřených pozemků. Jeho prvním předsedou byl zvolen Emil Pajkr. Ten po krátkém čase ze své funkce odstoupil. Místo předsedy získal Josef Zrůst.⁸⁰

V Telecím začala v roce 1949 kolektivizace a o rok později vstoupila do družstva skoro celá obec. Motivací většiny členů JZD bylo využití zemědělských strojů, které

⁷⁷ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*. Praha, 1974, soukromý rodinný archiv, Litoměřice. Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrústová), s. 17–19, 46 s.

⁷⁸ Tamtéž, s. 17–20.

⁷⁹ Tamtéž, s. 20–22.

⁸⁰ Tamtéž, s. 7.

mělo družstvo v majetku. Družstva vedli lidé, kteří zemědělství nerozuměli a práci na poli se skoro neúčastnili.⁸¹ Zmíněné Meliorační družstvo se stalo součástí zakládaného JZD. Josef se tak automaticky stal jeho členem a byl také navržen do předsednictva.⁸² Po dvou letech (na jaře 1951) v obci probíhala akce vylučování majetnějších zemědělců z družstva. To pro ně přineslo odebrání strojů a zvýšení dodávek. Byla soustředěna především na zemědělce Antonína Lamplota a Josefa Zrůsta. Problémem byla jejich velká výměra půdy. Byli označováni jako „vesničtí boháči“, tedy sedláci (kulaci). Sami raději dobrovolně odešli z JZD.⁸³

Rudé právo ze dne 25. února 1951 zveřejnilo „Referát soudruha Rudolfa Slánského“ ze zasedání UV KSČ, kde líčí a popisuje období zakládání a vedení JZD. Lidé byli přesvědčováni o výhodách sjednocování maloroľnických hospodářství. Zahrnovalo osvobození od živoření, nejistoty a dřiny. Velký problém znamenali sedláci. Stali se úhlavními nepřáteli JZD. Podle funkcionářů to byli vykořisťovatelé obohacující se námezdní prací, vlastníci velkou výměrou půdy. Vyskytovalo se zde nařčení ze snahy vést boj pomocí pomluv a sabotáže při budování družstev.⁸⁴

Rudolf Slánský řekl: „*Ale tam, kde se mu nepodaří odvrátit drobné a střední rolníky od budování JZD, mění svou taktiku. Usiluje o to, dostat se do jednotných družstev, aby je zevnitř rozkládal. Počíná si přitom chytře, snaží se uspat bdělost drobných zemědělců tím, že projevuje nápadnou starostlivost o osud družstva, že (nezištně) nabízí své odborné znalosti, své potahy, ba i předání části své půdy zdarma družstvu [...] kulak v družstvu je ještě nebezpečnější, než mimo družstvo a že nikdy ve svém boji proti jednotným družstvům neustává [...] musí se provést jeho vyloučení [...] a přinutit ho plnit výrobní a dodávkové úkoly.*“⁸⁵

Rudé právo uvádí sociální složení JZD v procentech. Mezi členy družstva bylo 43% zemědělců s výměrou půdy do 2 ha, 22% s výměrou od 2 do 5 ha, 17% od 5 do 10 ha, 14% od 10 do 15 ha. Pouze 3% zemědělců měla výměru od 15 do 20 ha a jen 1%

⁸¹ JÍLKOVÁ, Marie: *Obec Telecí. Tragický obraz kolektivizace zemědělství*, in: Paměť národa. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/mista/obec-teleci-tragicky-obraz-kolektivizace-zemedelstvi?check_logged_in=1

⁸² ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*, s. 7, 46 s.

⁸³ JÍLKOVÁ, Marie: *Obec Telecí. Tragický obraz kolektivizace zemědělství*, in: Paměť národa.

⁸⁴ NK ČR, knihovní fondy a služby, sign. 54 B 1389, Praha 1920–1995. Rudé Právo, Ústřední orgán KSČ. *Naučit jednotná zemědělská družstva dobře hospodařit. Referát soudruha Rudolfa Slánského na zasedání UV KSČ dne 22. února 1951*. Ročník 31–32, 1951, č. 47. ISSN 0032-6569, s. 5.

⁸⁵ Tamtéž, s. 5.

nad 20 ha. Rolníci využívající námezdní síly a výměrou půdy nad 20 ha byli automaticky označeni za vesnické boháče.⁸⁶

Ve svých pamětech, v rodinné kronice Josef Zrůst uvádí: „V roce 1949 se začalo zakládat JZD v Telecím. Členové stávajících družstev jako byly např. strojní nebo meliorační měli automaticky přejít do JZD. Josef Dvořák a moje osoba jsme nevystoupili. Čekali jsme, jak se to vyvine. Tím se stalo, že jsem byl členem tohoto družstva asi dva roky a byl jsem navržen i do představenstva. Byli jsme rozděleni do několika skupin. My patřili do třetí skupiny. Na jaře 1951 kdy se šlo do II. typu, pak začali určití straníci jako Bedřich Trávníček dávat psát do Rudého práva nepravdivé články o některých občanech a že budou větší zemědělci stejně z družstva vyloučeni. Proto naše celá III. skupina vystoupila z JZD počínaje Antonínem Lamplotem. Moje osoba byla druhá v pořadí (jelikož jsem nechtěl souseda nechat v bryndě) a po nás vystoupili všichni ostatní, celá skupina. Předseda družstva Bohuslav Just č. 13 Telecí se nechal slyšet, že na to někdo doplatí, tak jsme nato doplatili my. Soused Lamplot měl mezi straníky KSČ přízeň, soused Válka také, já nikoli. Proto na mě poslali 24. července 1951 kriminální kontrolu do statku na zásoby a to na osobní udání Josefa Coufala, souseda našeho, velkého soudruha.“⁸⁷

V digitálním archivu Paměti národa vzpomíná Antonín Lamplot na dobu kolektivizace v obci Telecí. Zde uvádí, že Josef Zrůst obhospodařoval 26 hektarů zemědělské půdy. Byl tak bohatým sedlákem v Telecím. Hned za ním byl zmíněný Antonín Lamplot, zemědělec vlastníci 18 hektarů polí a luk. Po zveřejnění článku v Rudém právu se tak JZD zbavilo dvou „vesnických boháčů“. Tento čin ale vyprovokoval i odchod desítek lidí. Nechtěli pracovat v družstvu bez zkušených hospodářů. Pro nesouhlas zemědělců s přechodem na společnou rostlinou i živočišnou výrobu zůstalo v roce 1952 v družstvu pouze patnáct zemědělců.⁸⁸

Na udání souseda Josefa Coufala z Telecího Josefovi udělala StB z Poličky domovní prohlídku. Nalezli přes 14 metráků žitné a pšeničné mouky, která pocházela z přebytků hospodaření po splnění dodávek. Zásoba vznikla tím, že se z mouky

⁸⁶ NK ČR, knihovní fondy a služby, sign. 54 B 1389, Praha 1920–1995. Rudé Právo, Ústřední orgán KSČ. *Naučit jednotná zemědělská družstva dobře hospodařit. Referát soudruha Rudolfa Slánského na zasedání UV KSČ dne 22. února 1951.* Ročník 31–32, 1951, č. 47. ISSN 0032-6569, s. 5.

⁸⁷ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*, s. 22–24, 46 s.

⁸⁸ JÍLKOVÁ, Marie: *Obec Telecí. Tragický obraz kolektivizace zemědělství*, in: Paměť národa.

stravovali námezdní dělníci a za druhé bylo potřeba otruby ke krmení dojníc pro splnění vysokých dodávek mléka. Dále bylo nalezeno sádlo, vepřové maso zalité v hrncích a uzené maso z povolené březnové domácí porážky. Rodině nenechali pro její potřebu žádné potraviny. Vše bylo ohodnoceno jako zkažené. Sádlo, maso i mouku přitom normálně používali v domácnosti.⁸⁹ StB však následně vystavila všechny potraviny v Poličce ve výloze jedné z prodejen. Udělali to proto, aby „*pracující mohli shlédnouti, jak obviněný hromadil a nechal ničit věci potřebné pro výživu národa.*“⁹⁰ Našli mimo jiné i zásobu cementu na opravy. Cement si nechal předseda NV Filipi odvézt pro účely národního výboru. Dále příslušníci StB zabavili tři ovčí kůže vydělané na kožichy. Před rokem 1951 mohl mít tytéž zásoby, vše bylo v pořádku i po řádné kontrole předsedy. Vystoupení z JZD a následné udání sousedem celou situaci změnilo.⁹¹

Státní bezpečnost vzala Josefa ihned do vazby. Stalo se tak 25. července 1951. Do zasedání soudu setrval ve vazbě v Litomyšli. V Poličce, byl v srpnu odsouzen na šest let nepodmíněně a k peněžní částce 5 000 korun.⁹² Jmění obviněného bylo prohlášeno za propadlé. Po odvolání u krajského soudu v Pardubicích dne 3. prosince 1951 byl trest snižen na dva a půl roku. Důvod byl přehodnocen ze „sabotáže“ a „ohrožení ze zásobování“ na ohrožení jednotného plánu JZD. Konfiskace majetku zůstala nezměněna. Z Litomyšle byl 27. srpna převezen do krajské věznice v Chrudimi. Josef Zrůst byl vězněn od 25. července 1951 do 12. května 1953. V nápravném zařízení v Prachovicích u Chrudimi pracoval na stavbě továrny na výrobu cementu. Nějaký čas také pracoval v lomu na odkrývce ve skále při těžbě vápence a ve vápence ve Vápenném Podolu. Roku 1953, 4. května, vyhlásil prezident Zápotocký amnestii. Většinu vězňů, na něž se amnestie vztahovala, propustili. Josef pobýval nadále v chrudimské věznici. Ovšem za několik dnů byl převezen do nápravného zařízení pro mladistvé do Zámrsku u Vysokého Mýta. Měl s několika vybranými spoluvězni obsadit místa propuštěných mladistvých. Potřebovali řemeslníky různých oborů a zemědělce. Vybráni byli čtyři zemědělci (jeden ze Štěpánova od Skutče, druhý z Bylan od Chrudimi a třetí od Ústí nad Orlicí a Josef z Telecího) k práci do vepřína, drůbežárny a do stáje ke koním. Josef pracoval ve vepříně. Práce pro něho znamenala více volna,

⁸⁹ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jilového*, s. 23–24, 46 s.

⁹⁰ Tamtéž, s. 23–24.

⁹¹ Tamtéž, s. 24.

⁹² SOkA Svitavy, se sídlem v Litomyšli, fond OP Polička, sl. Spisy k rejstříkům 1951, sign. 93, kart. 11, Rozsudek Josef Zrůst, 24. srpna 1951.

nebyla tak náročná jako práce v lomu nebo na stavbě. Vězni měli v době svého volna k dispozici kino. Dopoledne 12. května 1953 byl Josef Zrůst propuštěn na svobodu. V nápravném zařízení neměl svůj civilní oblek. Věznice mu pro odchod na svobodu poskytla montérky a baret, které nemusel vracet.⁹³

Nejmladší dcera Marta, narozená roku 1936, kvůli negativnímu posudku funkcionářů z Telecího nemohla studovat zdravotní školu. Pracovala v Novém Bydžově v továrně Hedva. Matka Emílie Zrústová (rozená Kozlová) mu zemřela v březnu 1952. Nebylo mu dovoleno zúčastnit se pohřbu, byla to obvyklá vězeňská praxe. Pohřeb matky se stal „manifestací“, které se účastnilo kolem 500 lidí z několika sousedních vesnic. Na druhý den přišli z Poličky dva zástupci StB a rozkázali Anně Zrústové, aby se s dětmi do dalšího dne vystěhovala. Večer připravovali věci na stěhování. Ráno přijela před dům dvě nákladní auta osobně se soudcem Karlem Hloušem (od roku 1955 předseda ONV). Část nábytku a osobních věcí byla naložena. Ostatní věci si po jejich odjezdu rozebrali lidé ze vsi. Anna s dětmi byla přinucena jet za nepříznivého počasí na otevřeném nákladním autě z Telecího do Loucké u Roudnice nad Labem (cca 220 km). Veškeré zařízení – „živý i mrtvý inventář“ museli nechat v Telecím.⁹⁴

Po propuštění z věznice odjel Josef nejdříve za svým bratrem Bohoušem do Radovesnic ke Chlumci nad Cidlinou. Bratr mu zapůjčil svůj oblek a klobouk. Druhý den odjel Josef se svým bratrem do Nového Bydžova navštívit svou dceru Martu. Třetí den opustil Radovesnice a v doprovodu Bohouše odjel za svou rodinou do Loucké u Ředhoště na Roudnicku. Jeho manželka Anna i s bratrem Františkem zde pracovali na státním statku. Zde pak pracoval i Josef. Rodina Zrústů podle výměru okresního národního výboru v Poličce z 1. dubna 1952 zn. 254–1/4–1952–III. měla zákaz pobytu v Telecím. Dne 12. února 1963 Anna Zrústová žádala Generální prokuraturu v Praze o zrušení výměru týkajícího se vystěhování z Telecího. Rozhodnutím krajské prokuratury v Hradci Králové z 22. května 1963 – Kd220/63 zákaz pobytu v obci Telecí pozbyl platnosti. Zrústovi se marně snažili o rehabilitaci. JUDr. Josef Dvořák (přezdíváný „koukol“ z Telecího) se postaral o dodatečnou zkonfiskaci poloviny

⁹³ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*, s. 25–40, 46 s.

⁹⁴ Tamtéž, s. 25.

majetku Anny Zrůstové. Majetek jim nebyl navrácen. Josef Zrůst se se ženou již do Telecího nikdy nevrátil.⁹⁵ Zemřel 25. března 1982 ve Studeném u Jílového.

Kromě Zrůstových se z obce muselo vystěhovat mnoho dalších rodin např. Ehrenbergerovi a Lidmilovi. Mezi následující odsouzené zemědělce patřili např. Emil Pajkr, František Válka a Vladimír Zahradník. V obci vládl strach a odpor vůči JZD. Lidé byli zastrašováni navyšováním odevzdávaných dodávek, přidělováním nucených pachtů a zabavováním zemědělských strojů.⁹⁶ Do chrudimské věznice přišli v roce 1953 další odsouzení. Provinili se neplněním státem povinných dodávek.⁹⁷

Josef Zrůst – z rodinné kroniky: „Mezi prvními byl p. Hadimec z Poličky a jeho švagr p. Baladka ml. z Pusté Rybné. Dalším odsouzeným zemědělcem byl Blažka z Rohozné, Ladislav Findejs z Poličky, Pleva z Borovice, Kadlec ze Spělkova (rodina byla vystěhována do Koutu na Šumavu), další byl Fajman z Krásného a soused Válka z Telecího. Také tam byl nějaký čas Kadlec z Proseče Záboře – bratr faráře Kadlece v Telecím. Pracoval v mé partě ve Vápenném Podole na odkrývce skály.“⁹⁸

V ČSR se měnil v tzv. zakladatelském období komunistického režimu ekonomický systém státu. Systém hospodářství se řídil jednotným státním plánem podle vzoru Sovětského svazu nucenou kolektivizací. Tyto události vytvořily silný odpor rolníků. Vznik zákona o JZD umožnil vstup každého občana, aniž by vložil do JZD nějaký majetek. V první fázi družstva obhospodařovala společně pozemky družstevníků a výnos si družstevníci dělili podle vneseného majetku. Další fází byly zceleny pozemky družstevníků a společně ustájili dobytek – tím vznikla společná živočišná výroba. Poslední fáze zahrnovala všechnu úrodu do majetku družstva a družstevníci byli odměňováni podle vykonané práce.⁹⁹

⁹⁵ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*. Praha, 1974, soukromý archiv, Litoměřice. Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), s. 25, 46 s.

⁹⁶ JÍLKOVÁ, Marie: *Obec Telecí. Tragický obraz kolektivizace zemědělství*, in: Paměť národa. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/mista/obec-teleci-tragicky-obraz-kolektivizace-zemedelstvi?check_logged_in=1

⁹⁷ ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jílového*, s. 25–40, 46 s.

⁹⁸ Tamtéž, s. 25–40.

⁹⁹ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN 978-80-7601-334-6, s. 102–103.

V padesátých letech proběhla násilná kolektivizace s likvidací nepohodlných rolníků. Bohatí a úspěšní rolníci byli označeni za kulaky.¹⁰⁰ Museli odvádět vysoké dávky státu. Vyměřované dodávky se vypočítávaly z rozlohy hospodářství. Čím větší hospodářství rolník měl, tím více z jednoho hektaru odevzdával. Většina z nich pak raději dobrovolně vstoupila do JZD. Vstoupili, protože věřili, že pouze tak zajistí určitý vliv na svůj někdejší majetek. Ovšem stávalo se, že byli následně z JZD vyloučeni. JZD řídil stát nejdříve prostřednictvím národních výborů, později okresních zemědělských správ. Družstva byla zcela podrobena hospodářskému plánu, a proto nemohla produkovat to, co by si přála. Pokud rolníci kolektivizaci odmítali, byli systémem potrestáni. Státní bezpečnost odpůrce kolektivizace zatýkala, končili ve vězeních, zkonfiskovala jim majetek a jejich rodiny násilím vystěhovala z rodných obcí. Následně lidé z venkova odcházeli pracovat do průmyslu.¹⁰¹

¹⁰⁰ Kulak: původní označení ruského rolníka, který zbohatl vlastní formou hospodaření tj. bohatý rolník. V době socialismu vesnický boháč.

¹⁰¹ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, s. 103–104.

7.4. Občanská společnost a vznik Bachova absolutismu

Antonyn Masopusta (*1841, †1885)

Veronyka Melnická (*1842, † ?)

Dne 3. 9. 1841 se narodil prapradědeček Daniela Masopusta jakožto zástupce čtvrté generace přímých předků (viz obr. 13). Setrval celý život v téže obci, v níž se narodil, tedy v Kosmonosech.¹⁰² Antonyn byl profesí rolník stejně jako jeho otec. Za manželku si vzal o rok starší ženu stejného křestního jména, jako měla jeho matka. Jmenovala se Veronyka rozená Melnická (viz obr. 10). Sňatek se konal 17. listopadu 1863.¹⁰³ Celkem spolu počali šest dětí. Jedno z nich, chlapec Josef (IV.), zemřel na slabost v den svého narození. Hned následující syn se proto také jmenoval Josef (V.). Poslední syn Alexander Adolf se stal pokračovatelem rodu.

Obec Kosmonosy, kde žil Antonyn, byla založena roku 1186. Knížecí vladař Hrdoň daroval Kosmonosy řádu johanitů. Od roku 1345 byla obec v majetku pánů Zvířetic. Na konci 15. století připojil Jan z Cimburka a Tovačova Kosmonosy k Mladé Boleslavi.¹⁰⁴ Kosmonosy se staly po polovině 16. století v rámci mladoboleslavského panství sídlem Adama Krajíře z Krajku. Nechal zde přestavět tvrz na velký renesanční zámek s rozsáhlou oborou. Ten byl roku 1588 sídlem nového panství Mladá Boleslav. Za Černínů z Chudenic zažívala obec svůj největší hospodářský a kulturní rozkvět. V obci Kosmonosy nechali postavit nový monumentální chrám Nalezení sv. Kříže, hostinec a zvonici při kostele sv. Martina. Nalézala se zde fara. Sloužila jako středisko duchovního života. V letech 1686–1694 tu byla vybudována čtyřkřídlá kolej zahrnující i gymnázium. V roce 1784 byla kolej zrušena a škola přemístěna do Mladé Boleslavi.¹⁰⁵

Historie českých zemí byla ovlivněna událostmi ve Francii. Dne 22. února 1848 vypukly v Paříži velké demonstrace, které brzy přerostly v ozbrojené povstání. Revoluce označuje změnu, která je nezbytná pro další vývoj. Příčiny té francouzské

¹⁰² SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/20, 1825–1842, s. 183, Antonyn Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6832/183>

¹⁰³ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Antonyn Masopust a Veronyka Melnická. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/45>

¹⁰⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 3. díl, Kolín – Miro. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-15-X, s. 74–75.

¹⁰⁵ KUČA, Karel. *Zděné zvonice České republiky*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2445-9, s. 153–155.

můžeme nalézt v několika rysech. Jednalo se o ekonomický stav státu, který byl vyčerpán válkami. Nastal růst obyvatelstva. Rozvíjelo se osvícenství. Osvícenci přicházeli s novými myšlenkami o uspořádání státu. Další problém byl společenský, daně platil pouze třetí stav. V neposlední řadě v zemi vládl král se slabou osobností. A tak o dva dny později se pod tlakem povstání vzdal „občanský král“ Ludvík Filip (1830–1848) trůnu. Francie se po půl století stala znovu republikou. Podle historika Jana Rychlíka si francouzský příklad našel příznivý ohlas také v českých zemích, kde započalo revoluční hnutí. Česká stavovská opozice vedená hrabětem Albertem Nosticem (1807–1871), požádala prezidenta zemského gubernia hraběte Rudolfa Stadiona (1808–1882) o svolání zemského sněmu. Ten měl být „přiměřeně rozšířen“, aby zastupoval lépe i neprivilegované vrstvy (měšťanstvo a případně bohaté sedláky). Stadion si netroufal o žádosti rozhodnout sám, svolání sněmu bylo právem císaře. Proto žádal Vídeň o souhlas. Než však došla odpověď, začala se stavovské opozici situace vymykat z rukou.¹⁰⁶ Příští tvůrci českého liberálního programu v čele s Aloisem Pravoslavem Trojanem, který pronesl program o dvanácti bodech, požadovaly národnostní rovnoprávnost Čechů a Němců v českých zemích včetně rovnoprávnosti češtiny a němčiny, spojení zemí České koruny do jednoho celku s centrálními úřady v Praze, reformu soudnictví a veřejné správy, zrušení roboty a převedení poddanské půdy do úplného vlastnictví rolníků za finanční náhradu, svobodu tisku, shromažďování a náboženského vyznání. Byla sepsána petice. Podporu jí vyjádřila řada českých měst. Vznikaly městské gardy a na venkově živelně také místní selské gardy. Na pražské univerzitě vznikla Akademická legie, pro kterou mladý český skladatel Bedřich Smetana složil zvláštní slavnostní pochod.¹⁰⁷

Na českém venkově se rozšířilo u poddaných odmítavé stanovisko k robotě. Mohly tak nastat hospodářské potíže a panská pole mohla zůstat neoseť. Roboty se stávala nezvládnutelnou. Čeští velkostatkáři proto žádali císaře o zrušení roboty a požadovali za ni finanční odškodnění. To spočívalo ve zvláštní státní dani, kterou měli zaplatit sami bývalí poddaní. Vláda se snažila žádosti vyhovět a vydala v březnu 1848 patent slibující zrušení roboty v Čechách a posléze i na Moravě. Poddaní si vyložili patent tak, že již nemusejí robotovat a pokračovali ve stávkách. Poddanský systém se

¹⁰⁶ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3, s. 304.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 305–306.

tak začal na mnoha místech hroutit. Vrchnost byla nucena najmout pro jarní polní činnosti mnoho zemědělských dělníků.¹⁰⁸

Vláda vyšla Čechům vstříc a 8. dubna vydala kabinetní list, jenž uznával zásadu národnostní rovnoprávnosti ve všech oblastech školství i státní a veřejné správy. Souhlasil i s rozšířením zastoupení na zemském sněmu o zástupce měst a rolníků platících stanovenou výši přímých daní. Kabinetní list byl velkým úspěchem české politiky. V této době založil Karel Havlíček Borovský první skutečně politický český list, *Národní noviny*. Zrušení cenzury mělo pozitivní dopad na rozvoj českých časopisů, kterých v období 1848–1849 vycházelo několik, např. *Lípa slovanská* či *Obzor* aj. Český program byl navenek jednotný: zahrnoval přeměnu Rakouska v ústavní federalizovaný stát, jehož součástí by byl i stát český.¹⁰⁹ Toto období znamenalo pro lid mnoho zásadních změn, proměnu v občanskou společnost a zlepšení životní úrovně. Nastal rozvoj průmyslu, dopravy i zemědělství. Demonstrace roku 1848 iniciovala tvorbu nové ústavy. Poprvé v dějinách Rakouska, a tím i v českých zemích, bylo možné, aby volební právo do sněmu měli všichni muži starší 24 let. Václav, otec Antonyna, by tak mohl volit. Z voleb byly vyloučeny jen osoby bez trvalých příjmů a služebnictvo. Císař podepsal vyhlášku o vypsání voleb a hned následujícího dne (17. května) uprchl i s celým dvorem do Innsbrucku.¹¹⁰ V Olomouci byl 2. prosince 1848 prohlášen za krále a císaře osmnáctiletý František Josef I. (1848–1916).¹¹¹ Je otázka, zda se tato zpráva dostala k Václavovi a Antonynovi. Kdy se o události dozvěděli? Jak se šířily takovéto zprávy? Byly vydávány různé tiskoviny, reforma školství umožnila lidem základní vzdělanost a mnoho lidí v monarchii umělo číst. Zprávy se šířily formou novin, ale také knih, které však podléhaly státní cenzuře. Člověk si v českých zemích mohl vytvořit svůj názor na dění v Evropě. Ovšem již na počátku roku 1850 se vývoj obracel zpátky k obnově absolutismu. Mladý císař František Josef I., odpůrce ústavní formy vlády, se rozhodl vládnout sám. Došlo k zpřísnění cenzury a omezení svobody tisku. Např. výše zmíněné Havlíčkovy *Národní noviny* byly zakázány a Silvestrovskými patenty z 31. prosince 1851 byla Stadionova ústava zrušena. Došlo k formálnímu obnovení absolutismu nazývaného Bachův absolutismus. V úřadech provedl Alexander Bach (nejdříve ministr spravedlnosti,

¹⁰⁸ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 306–307.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 307–308.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 310.

¹¹¹ Tamtéž, s. 315.

později ministr vnitra) rozsáhlé čistky. Všechny stoupence liberálních či revolučně-demokratických myšlenek odstranil. Systém měl rozsáhlý bezpečnostní aparát, tajnou policii a jednotky četnictva. Primárním důvodem zřízení četnictva bylo sledování „podezřelých revolučních živlů“. Bachův systém spočíval v udržení statutu quo a eliminaci jakékoliv možnosti nové revoluce. Oporou režimu se stala katolická církev. František Josef I. jako přísný katolík osobně podporoval a posílil moc katolické církve.¹¹² Nastolený Bachův režim vyžadoval jednotící jazyk, kterým se stala němčina. Stávala se jazykem privilegovaným. Tím byli zvýhodněni Němci, pro které byla němčina mateřským jazykem. Bachovo období bylo pro české země obdobím útlumu. Nevycházel ani jeden český politický deník vyjma oficiálních vládních Pražských novin a nezakládaly se žádné české instituce. Naproti tomu v hospodářském ohledu byla dobou úspěšného vývoje. Zrušení poddanství a převedení někdejší poddanské půdy do úplného vlastnictví rolníků vytvořilo vrstvu sebevědomých sedláků. Od této chvíle získal výraz sedlák¹¹³ obsáhlejší význam. Značil soběstačného rolníka.¹¹⁴

Selské paměti a kroniky nám z 18.–19. stol. vypravují o „mikrokosmu“ rolníka. Byl zaměřen na domácnost a hospodářství (hospodařil na své či propachtované půdě). Rolníkův život se odehrával v těsné blízkosti bydliště. Kazatelna kostela mu zprostředkovávala události a příběhy a dozvídal se nové zprávy z novin. Písemné prameny se soustřeďují na rodinu a vesnickou pospolitost, rolnické hospodaření a jeho ovlivňující faktory (počasí a různé přírodní katastrofy). Tradiční myšlení je spojeno se starobylými kulturními zvyky a magickým působením na přírodu. Nyní tyto projevy nalezneme ve folklóru. Osvícenská osvěta ovlivnila smýšlení lidí. Kdy započaly převládat rysy moderní kultury v té tradiční? Velkou roli zde měly rozdíly prostředí, sociální a výrobní faktory daných regionů. Nejvíce tím byla ovlivněna tradiční rodina.¹¹⁵

¹¹² RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 319–321.

¹¹³ Sedlák: držitel více než ¼ lánu rozlohy půdy, vlastnil alespoň jeden celý potah (pár koní nebo pár volů). Byl povinen potažní robotou. HORSKÝ, Jan – Markéta, PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ: *Rodina našich předků*. Praha: Lidové noviny, 1997, knižnice Dějin a současnosti, sv. 2. ISBN 80-7106-195-6 s. 142.

¹¹⁴ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 322.

¹¹⁵ PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ. *Rolník v evropské tradiční kultuře*. Praha: Set Out, 2000, Historica. ISBN 80-86277-08-9, s. 182–183.

7.5. Osidlování severní Ameriky a západní části Volyně

Alexander Adolf Masopusta (*1880, †1935)

Anna Josefa Vacková (*1883, †1959)

Alexander Adolf, syn Antonyna, se narodil 17. 6. 1880 ve čtyři hodiny odpoledne v Kosmonosích č. 130 u Mladé Boleslavi. Matriční zápis¹¹⁶ je dosti čitelný a obsahuje následný den katolického křtu (viz obr. 15). Matriční kniha obsahuje záznam o profesi otce i děda: byli to rolníci. Dále se zápis zmiňuje o dědovi Václavovi, jehož matkou byla Veronika z rodu Somrů z Podolí, z okresního hejtmanství Mnichovohradištského. Adolfova matka se jmenovala Veronika rozená Melnická. Byla dcerou Josefa Melnického, chalupníka, Kosmonosy č. 130 a Veroniky, rodem Kašpárkové z Kosmonos, okresního hejtmanství Mladoboleslavského.

Jako dospělý se Alexander Adolf (viz obr. 43) vydal za prací do zahraničí, a to pod vlivem českých časopisů. Ty pojednávaly o českých obcích a městech v USA a o větší poptávce po práci a vidině snadného získání půdy. Organizovanou agitací působily samy německé dopravní firmy, jež těžily z masové přepravy vystěhovalců do Ameriky. Spojené státy vpouštěly na své území pouze osoby zdravé, mladé a schopné práce, s minimální hotovostí 25 dolarů. Na doporučení měly mít potřebné dokumenty jako křestní list, domovský list, pracovní knížku a cestovní pas. Dr. Albín Bráf, profesor národního hospodaření, prohlásil: „*Co se Čechů odstěhovalo do Ameriky! ...je to svědectví naší bídy, našeho trudného stavu, když český člověk na území českém se neuživí a musí jít do cizích služeb. My si pozdě uvědomujeme s hořem i úzkostí, že nedovedeme českého člověka na vlastní půdě uživiti.*“¹¹⁷ Adolf v USA pracoval na jatkách jako obchodník s masem, protože byl profesí řezník. Do Spojených států amerických, do státu Texas, přímořského města Galveston, přijel v roce 1906 bez rodiny.

Podle amerického sčítání lidu byl nejvyšší příliv přistěhovalců na území USA roku 1907. Z evropských zemí se dostalo do Nového světa na 1 199 566 přistěhovalců. (Před tímto rokem jich bylo pouhých 424 700.) Z tohoto počtu pocházelo z rakousko-

¹¹⁶ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1KN, 1872–1906, s. 90, Alexander Adolf Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6839/90>

¹¹⁷ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8, s. 16–17, 277.

uherské monarchie 352 983 lidí. Z českých zemí bylo pouze 13 554 imigrantů. Posléze se počty zmenšovaly a v posledním předválečném roce 1913 přišlo do Ameriky něco přes milion lidí.¹¹⁸

Češi a Moravané v Texasu byli především farmáři. Kolem roku 1900 se živila zemědělstvím v Americe víc než polovina Čechů a v Texasu to byla jejich převážná část. Farmářem byl prakticky každý Čech, „*Za úspěch se považovalo vlastnit farmu a příslušné budovy se zařízením.*“¹¹⁹ Přicházejícím českým a moravským rolníkům málokterý stát vyhovoval tak jako Texas, neboť „*ve světě obchodu znamenal Texas bavlnu*“. Místní podnebí vyhovovalo farmaření.¹²⁰ Případ texaských Čechů¹²¹ se vyznačuje zachováním české kultury, zejména jazyka. Udržel se hlavně díky přistěhovaleckému tisku a na hřbitovech. Od americké občanské války do 1. světové války prožívala česká vystěhovalecká komunita stabilní období. Existovala jako svébytné, uzavřené společenství hlásící se k minulosti a domácímu původu. Postupem času si přisvojovala texasko-českou identitu. Uživatelé jazyka přecházeli v dalších generacích z češtiny na angličtinu.¹²²

Adolf měl však podlomené zdraví, onemocněl na zápal plic. Jeho nemocí byla plicní tuberkulóza, hovorově zvaná souchotě. Nemoc je spojena s celkovým vyčerpáním organismu a je velmi nakažlivá. Na doporučení lékaře odešel z USA. Nemohl zde dále pobývat. Tyto informace byly získány z rozhovoru Jiřího Masopusta (rozhovor s pamětníkem). Vrátil se domů, aby se pak po vyléčení natrvalo i s manželkou vystěhoval do tehdy carského Ruska (Ruské říše), dnešní Ukrajiny, do Volyňské oblasti, kde strávil celý zbytek svého života. Důvodem jeho odchodu z vlasti bylo opět snadné získání půdy.

Pod vlivem velké vystěhovalecké vlny do Ameriky, které se účastnil Alexander Adolf, vznikla myšlenka obrátit českou emigraci do slovanských zemí, kde by Češi posilovali tamní Slované. Carské Rusko mělo zájem na kolonizaci rozsáhlých území,

¹¹⁸ POLIŠENSKÝ, Josef – Lumír NESVADBÍK. *Češi a Amerika*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-147-1, s. 82.

¹¹⁹ ECKERTOVÁ, Eva. *Kameny na prérii: Čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-359-2, s. 134.

¹²⁰ Tamtéž, s. 134.

¹²¹ Čeští a moravští přistěhovalci první generace i jejich potomci: ECKERTOVÁ, Eva. *Kameny na prérii: Čeští vystěhovalci v Texasu*, s. 211.

¹²² Tamtéž, s. 9.

a to i na Dálném Východě, na Kavkaze a v souvislosti s polským povstáním roku 1863 i v tehdejší Volyňské gubernii (viz mapa 1). Chtělo tyto kraje obsadit, pokud možno za co nejmenších výdajů pro státní pokladnu, obyvatelstvem schopným vytvořit ekonomicky prosperující společnost. Základním požadavkem ruské administrativy bylo vytvořit prostředí, které by se neuzavíralo ruskému vlivu, ale s ruskou společností postupně splynulo. Byla to státem vynucená asimilační politika vůči přistěhovalcům. Zdroj kolonistů se hledal na Balkáně, zejména mezi pravoslavnými Srby a Bulhary. Pak také v Čechách, jejichž katolicismus nebyl polského typu. O Poláky carské Rusko zájem nemělo. Byli oddanými katolíky. U Čechů se předpokládal příklon k odkazu husitství s domněnkou, že bude předstupněm pro přijetí pravoslaví. Češi byli vhodní i z hlediska agilní ekonomiky, navíc se značnými hospodářskými zkušenostmi. Byli i na vysoké kulturní úrovni.¹²³ A tak se Češi osidlovali v již existujících ukrajinských vesnicích a městech, nebo na půdě dosavadních polských velkostatků. Přitom většina českých osad přijala místní názvy. Mnohdy Češi založili své osady poblíž ukrajinských a k ukrajinskému názvu přidali označení „Český“. Největší počet českých imigrantů osídlil jih Volyňské gubernie (viz mapa 1)¹²⁴, kde byl dostatek úrodné černozemě. Nejvíce Čechů žilo v újezdě Dubno (4 637 ve 37 místech) a újezdu Rovno (2 265 osob v osmi osadách).¹²⁵ Imigranti byli při značném nedostatku pracovních sil na Volyni a svých hospodářských zkušenostech považováni za přínos pro povznesení všeobecné úrovně tamního zemědělství.¹²⁶

Volyňská gubernie, v roce 1905 s rozlohou 71 853 km², vznikla po připojení Volyně k Rusku během třetího dělení Polska v roce 1795. Byla součástí Jihozápadního kraje, tvořeného guberniemi Kyjevskou, Volyňskou a Podolskou. Ve Volyňské gubernii, která se dělila do 12 újezdů (okresů), bylo 9 612 obydlených míst, z toho dvanáct měst.¹²⁷ Adolf se svou ženou Annou (viz obr. 43) žil nejdříve v újezdu Dubno, ve městě Kňehyníně, kde se jim narodila dcera Libuše (provdaná Kubjaková) a syn Vladimír. Syn Václav Vasil Alexandr (IX.) se narodil 15. ledna 1915 ve městě Kňehyníně v Dubenském újezdu. Je to přímý předek Daniela Masopusta. V Rovně

¹²³ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny Volyňských Čechů I.: Léta 1868-1914*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. ISBN 80-901878-5-4, s. 15–16.

¹²⁴ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914-1945*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998. ISBN 80-901878-8-9. Mapa, s. 155.

¹²⁵ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny Volyňských Čechů I.*, s. 22.

¹²⁶ Tamtéž, s. 24.

¹²⁷ Tamtéž, s. 141–142.

Adolf pracoval jako obchodník s masem. Alexander Adolf je první předek, u kterého se dochovala portrétní fotografie. Reprezentuje pátou generaci rodu Masopustů. Jednou se oženil a zplodil tři děti, dva syny a jednu dceru. Synové se jmenovali Václav a Vladimír (viz obr. 44), dcera Libuše.¹²⁸ Václav vlastnil cukrářství, jeho bratr Vladimír truhlářství a dcera se stala švadlenou. Hned jeho první syn Václav (IX.) je pokračovatelem rodu. Adolf z profesního neúspěchu v USA a životních podmínek, v kterých žil se svou rodinou v carském Rusku, začal podléhat alkoholu. Jeho žena Anna ho s dětmi opustila. Postoj jeho manželky byl natolik odmítavý, že v rodině jeho syna Václava se o něm nikdy nemluvalo. Bylo to rodinné tabu. Toto vypověděl žijící vnuk Adolfa, Jiří Masopust. Kvůli těmto skutečnostem se nedochovala žádná korespondence ani rodinné fotografie. Alexander Adolf Masopusta zemřel ve Zdobunově ve věku 55 let a do Čech se již nikdy nevrátil.

Rodina Masopustova žila ve městě Zdobunov. Městský znak¹²⁹ nám podává svědectví o jeho vzniku. Tvoří ho štít dole zakulacený, na červeném poli leží krumpáč, kladivo a klíč, všechno ve stříbrné barvě. Kolem štítu je zlatý rám a na něm bílá koruna ve stylu hradby. Červená a stříbrná barva jsou symboly Volyně. Prapor¹³⁰ tvoří červené plátno, v centru jsou umístěny stejné prvky jako ve znaku města. Kladivo a klíč symbolizují průmysl a železniční dílny. Krumpáč symbolizuje název města. V roce 1497 se obec nazývala Dolbunov. Ukrajinské slovo „dolbaty“ znamená dloubati. První obyvatelé dobývali, dloubali křídu. Dloubali ji pomocí krumpáče. Proto „Dolbunov“. Při otázce odkud pochází, říkali „Z Dolbunova“. Okolo roku 1629 se začíná používat název ZDOLBUNOV.¹³¹ Na plánu Zdobunova je vyznačené Cukrářství Václava Masopusta (viz plán města).

Počátky kulturního a společenského života Čechů na Volyni se datují od samého příchodu českých imigrantů na území carského Ruska. V českých vesnicích vznikaly společné místnosti, umístěné obvykle v hostincích. Zde si lidé mohli přečíst české noviny a časopisy, poslouchat dechovou hudbu či zpívat. Někteří uměli sami hrát na hudební nástroje a zakládali české orchestry. Četly se např. knihy Němcové, Erbeny,

¹²⁸ KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice: soukromé vydání, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdobunov.pdf>, s. 144.

¹²⁹ Tamtéž, znak města Zdobunova, s. 3.

¹³⁰ Tamtéž, prapor města Zdobunova, s. 3.

¹³¹ Tamtéž, s. 3.

Tolstého, Gogola, Huga, Havlíčka a dalších českých, ruských a světových autorů. Volyňští Češi se zajímali o dění v Čechách a sledovali český tisk; nejrozšířenějším titulem byly Národní listy. Mládež se zapojovala do nacvičování divadelních her: nejoblíbenější byly komedie a historické hry. V létě se divadlo hrálo na louce, kde bylo postaveno improvizované jeviště. V zimě lidé využívali k hraní sály v hostinci, o Vánocích to byly hry pro děti. Prvními spolky byly hasičské sbory a sokolské jednoty. Zakládaly se české školy. Zámožnější Češi posílali své děti studovat do měst. S vlastní byly udržovány kulturní, hospodářské i osobní styky. Častá byla manželství s rodáky z vlasti. V těžkých počátečních podmínkách Čechům pomáhalo ukrajinské obyvatelstvo. S rostoucí prosperitou jim Ukrajinci začali závidět. Tvrdili, že si Češi zabrali nejlepší půdu, hospodařili trojpolním systémem a byli osvobozeni od daní. Ukrajinci, kteří žili v blízkosti českých osad, se naučili lépe hospodařit, pracovitosti a pořádku.¹³²

Na Volyni i ve městě Rovno se velmi rychle střídaly vlády. V období od začátku roku 1917 do konce roku 1920 se jich na Volyni vystříдалo osm.¹³³ Příčinou byla únorová revoluce 1917, která znamenala i začátek nadějných změn. Ovšem občané střídáním vlád mnoho trpěli, politický život na Volyni nebyl stálý.¹³⁴

V březnu 1921 byl uzavřen mezi Polskem a sovětským Ruskem řížský mír. Smlouva ukončila polsko-sovětskou válku. Na základě této dohody byla rozdělena dosavadní Volyňská gubernie mezi oba státy. Západní Volyně byla odtržena od sovětského Ruska.¹³⁵ Na sovětské východní části Volyně byl v Žitomiru v roce 1921 zřízen československý komisariát. V jeho čele byli Václav Šprit a Josef Vokáč. Komisariát řídil veškerou činnost volyňských Čechů, založil např. kulturní osvětový kroužek.¹³⁶ V letech 1921–1928 došlo k rozšíření práv všech menšin. Od roku 1924 začali bolševici organizovat národnostní rady, tzv. sověty. Byly základem autonomie

¹³² VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny Volyňských Čechů I.: Léta 1868–1914*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. ISBN 80-901878-5-4, s. 57–59.

¹³³ DRAHOKOUPIL, Jaroslav – KLICPERA, Jaroslav – PELCOVÁ, Věra – HOFMAN, Jiří: *Historická mapa českého osídlení na Volyni*. 1 mapa: barev., obě strany; 42 x 117 cm, složeno na 21 x 30 cm. Příloha 24 s. Praha: Sdružení Čechů z Volyně, 1995. ISBN:80-901878-0-3.

¹³⁴ HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTÉR. *Češi na Volyni: Základní informace*. Čtvrté. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2020. ISBN 978-80-906997-3-1, s. 20.

¹³⁵ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8, s. 203.

¹³⁶ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914–1945*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998. ISBN 80-901878-8-9, s. 92.

jednotlivých národností. Měly za úkol např. vybírat daně, organizovaly hospodářské aktivity a propagovaly nové agrotechnické metody. Češi měli celkem 13 rad. Byla zavedena nová ekonomická politika – NEP. Ta povolovala drobné a střední soukromé vlastnictví. Přinesla oživení ekonomiky. Došlo k rozvoji obchodu. Statkáři mohli vlastnit půdu. Mezi lidmi začaly vznikat velké majetkové rozdíly. V meziválečném období se sovětská národnostní politika vyvíjela a měnila. V letech 1929–1935 došlo k vymezení práv menšin po skončení NEPu a zavedení plánovaného řízení hospodářství. V této době vzniklo údajně nové politické nebezpečí – „buržoazní nacionalismus“ jednotlivých neruských národností. Léta 1936–1939 byla obdobím narůstajících represí zaměřených proti všem vrstvám a společenským menšinám. Zavládla hromadná kolektivizace zemědělství a byl nastolen stalinský teror. Došlo ke zhoršení postavení českých rodin na Ukrajině. Některé zvolily odchod do ČSR. Všem, kteří chtěli utéct z Volyně, se to nepodařilo. Tzv. kulaci byli deportováni na nucené práce na Sibiř. Čeští učitelé byli obviňováni z vyzvědačství a protisovětské činnosti. Náboženští hodnostáři z ČSR byli osočováni z agitace proti sovětské vládě a náboženské agitace aj. Docházelo ke konfiskaci majetku, věznění a vypovídání Čechů do odlehlých území SSSR. Rodiny vězněných a vypovězených se ocitaly bez jakýchkoli prostředků. Mnozí Češi opouštěli své statky jen s nejnужnějším a prchali do nitra Ruska. Tím si zachránili život.¹³⁷

Jedním z mnoha střetů byla i válka německo-polská, která trvala na Volyni asi dva týdny. Začala 1. září 1939 a taktéž se dotkla české menšiny. Někteří volyňští Češi padli jako vojáci v polské armádě nebo zahynuli v polských partyzánských oddílech. Dne 17. září 1939 vstoupila Ruská armáda na území Ukrajiny. Zásah znamenal násilnou kolektivizaci a vyvlastnění podniků. Tyto hluboké zákroky do životů volyňských Čechů pozměnila k horšímu německá nacistická okupace, která trvala od července 1941 do začátku roku 1944. Nacistický režim vytvořil na okupovaném území těžké životní podmínky, lidé se naučili vše dělat podomácku. Vyráběli kůži na boty, vařili mýdlo nebo mleli mouku na žernovech. Univerzálním platidlem byla samohonka, domácí pálenka. Peníze neměly cenu. Horší bylo ohrožování životů okupanty, banderovci a různými zločineckými tlupami.¹³⁸ V roce 1943 existovalo na Volyni dvojvládlí. Ve dne vládli Němci a v noci ukrajinští nacionalisté či bandité. Německým okupantům lidé

¹³⁷ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914–1945*, s. 93–96.

¹³⁸ HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTĚR. *Češi na Volyni: Základní informace*, s. 22–23.

odevzdávali povinné pravidelné dodávky potravin, kdežto nacionalisté sebrali vše, co potřebovali. Na obyvatele českých osad vůbec nebrali zřetel. Docházelo zde k bojovným střetům.¹³⁹

Na historickém území Volyně po staletí vznikaly národnostní rozpory, které nacisté využívali ve svůj prospěch. Ukrajínští nacionalisté pod domněnkou rovnocenného spojení s nacistickým Německem a s vidinou jeho pomoci k vytvoření samostatné Ukrajiny ochotně vstupovali do oddílů ukrajinské policie. Ta ve službách nacistů prováděla nejspínavější práci, pomáhala realizovat „*konečné řešení židovské otázky*“.¹⁴⁰ Např. v létě 1942 v Dubně bylo přistoupeno k hromadné likvidaci Židů. Jednotka SS a místní přísluhovači povraždili 12 tisíc lidí. V městečku Varkoviči, které se nachází 17 km od Dubna, bylo zřízeno ghetto. Židé pracovali na dopravní tepně z Rovna do Dubna. Nesnesitelné životní podmínky je nutily k útekům. V dubnu uteklo z ghetta osmnáct Židů. Našli pomoc u volyňských Čechů v Dembrovce. Do hodiny přijela ukrajinská policie pod vedením německého důstojníka. Všechny Židy pochytila. Šest policistů na kraji dembrovského lesa Židy postřílelo a následně zakopalo do hromadného hrobu.¹⁴¹

Ve vzdáleném Lucku (55 km od Dubna) bylo zastřeleno v roce 1943 téměř 20 tisíc osob, Židů a příslušníků jiných národností. V nedalekém lesíku muselo asi 250 mužů vyhloubit rozsáhlé jámy sloužící pro masové hroby. Výkopy prováděli ve dne v noci. Po jejich dokončení byli všichni kopáči zlikvidováni. Poté přijížděla nákladní auta s lidmi. Muži, ženy i děti vstupovali nazí na rampu, kde byli zastřeleni. Ve Volyňské (Lucké) oblasti bylo zavražděno celkem 165 tisíc obyvatel.¹⁴²

Volyňští Češi uměli vycházet s příslušníky všech národností mnohonárodnostní Volyně. Za druhé světové války dokázali zachránit více než 130 Židů.¹⁴³

¹³⁹ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914–1945*, s. 106.

¹⁴⁰ HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTÉR. *Češi na Volyni: Základní informace*, s. 22–23.

¹⁴¹ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914–1945*, s. 111–112.

¹⁴² Tamtéž, s. 112.

¹⁴³ Tamtéž, s. 112.

7.6. Volyně v období dvou světových válek

Václav Vasil Alexandr Masopust (*1915, †1995)

Ludmila Marie Kraliczková (*1916, †2008)

Václav (viz obr. 57) se narodil 15. ledna 1915 v Kněhyníně (rusk. Княгинине, Ruská říše) a pochází z takzvaných volyňských Čechů, neboť žil na území, které bylo označováno jako Volyň.

Za Václavova života přišlo mnoho změn týkajících se života obyčejných lidí. Nastaly například v rozvoji měst, v oblasti kultury nebo techniky. Začátky těchto přeměn více vnímali Václavovi rodiče, protože on sám byl ještě malým dítětem. Vypukla první světová válka. Byl to světový válečný konflikt probíhající od 28. července 1914 do 11. listopadu 1918. Ve válce se střetly dvě zneprátené koalice, *Trojdhoda*, která vznikla roku 1907 (Francie, Rusko a Velká Británie) a *Trojspolek*, který vznikl roku 1882 a tvořily jej státy (Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie). Bezprostřední příčinou 1. světové války byl atentát na Františka Ferdinanda d'Este, který se zúčastnil manévru v Sarajevu a byl zde zavražděn dne 28. června 1914. Tato válka byla nazývána zákopovou válkou. Válka ničila nejen vojáky, ale i obyčejné lidi, a to nejen zbraněmi, ale i každodenními strážněmi, nemocemi, psychickým a fyzickým vyčerpáním.¹⁴⁴

Carské úřady 12. srpna 1914 na žádost českých krajanských organizací v Rusku povolily vytvořit českou vojenskou jednotku „*Česká družina*“. Postupně do ní byli odvedeni volyňští Češi. V československých legiích na Rusi sloužilo celkem 1 445 volyňských Čechů. Volyňská menšina v Rusku se svým způsobem zasloužila o vznik samostatného Československa. Na protirakouský odboj byl vybrán finanční příspěvek od bohatých krajanů a zavedena národní daň, jejíž vybírání bylo na Volyni řádně organizováno. Rakousko-uherská armáda obsadila část Volyně až po Dubno. Češi v rakousko-uherské armádě byli udiveni českými obcemi. Do této doby o nich nevěděli.

¹⁴⁴ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. Praha: TRITON, 2003. ISBN 80-7254-448-9, s. 12–19.

Obě strany (Rakousko-Uhersko a Rusko) posílaly civilní obyvatelstvo do týlu. Po návratu na Volyň našli čeští obyvatelé některé své vesnice poničené a spálené.¹⁴⁵

Ve Volyni bylo české obyvatelstvo v minoritě, ale sehrávalo zde progresivní hospodářskou roli. Pozornost vzbudila aktivní činnost v prvním odboji, a tedy i při vzniku samostatného československého státu. Volyňští Češi byli i v centru české pozornosti mezi dvěma světovými válkami. Nejdůležitějším momentem zájmu o obyvatele Volyně českého původu byla jejich role ve druhém zahraničním odboji. Angažovali se v bojích 1. československého armádního sboru v SSSR. Podstatný byl též návrat většiny volyňských Čechů po druhé světové válce do staré vlasti. Tvořili nejsilnější a nejkulturnější proud české reemigrace. Ten sehrál svou úlohu při osidlování pohraničí.¹⁴⁶ Vypovídá o tom mapa „*Prvoosídlení Čechů z Volyně ve vlasti v letech 1945–1947*“ (viz mapa č. 2).

Ve městě Rovno studoval Václav nejdříve na čtyřleté obchodní škole. Později, v 21 letech, roku 1936 se začal učit cukrářskému řemeslu u Jaroslava Vyletěla v Rovně (viz obr. 49). Po vykonání zkoušek pracoval až do roku 1940 jako cukrářský mistr (viz obr. 36). Jaroslav Vyletěl, cukrářský mistr, byl členem divadelního kroužku ve Zdolbunově. Fotografie divadelního kroužku je pořízena v ateliéru (viz obr. 50). Volyňští Češi organizovali kulturní život, lpěli na něm, pořádali různá vystoupení, přednášky, dětské besídky, výlety aj. Václav se oženil 20. listopadu 1938 s Ludmilou Marií rozenou Králíčkovou (Kraliczkovou), narozenou 26. listopadu 1916 v Lubnech, Ukrajina. Ludmila vyrůstala v městečku Zdolbunov, zde chodila do České školy a také do Sokola a sdružení katolické mládeže (viz obr. 46).

První Česká škola zde byla založena 1917. Fotografie (viz obr. 47) s prvním českým učitelem Jelínkem nám dokládá zajímavou skutečnost. Učitel má na fotografii před sebou žačku první třídy Křížkovou. Ta 30 let poté jako ředitelka České školy ve Zdolbunově předávala při reemigraci Čechů do Československa tuto školu ukrajinským školským úřadům. O velké soudržnosti zdolbunovských českých rodin vypovídá fotografie z výletu (viz obr. 48) do Podcurkova, který pořádala Česká beseda ze

¹⁴⁵ HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTÉR. *Češi na Volyni: Základní informace*. Čtvrté. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2020. ISBN 978-80-906997-3-1, s. 20.

¹⁴⁶ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny Volyňských Čechů I.: Léta 1868–1914*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. ISBN 80-901878-5-4, s. 7.

Zdolbunova v roce 1927. Výletu se účastnili členové Sokola, České Matice a žáci české školy.¹⁴⁷ Ludmila Masopustová rozená Králíčková měla sestru Alžbětu (Elišku), která taktéž navštěvovala Českou školu a Sokol (viz obr. 45). Můžeme se domnívat, že se výletu zúčastnila i tato děvčata.

Sňatek Václava Masopusta s Ludmilou Marií Králíčkovou se konal 20. listopadu 1938. Je doložen oficiálním úředním překladem oddacího listu (z polštiny), který je opatřen kolkem po jejich reemigraci 1947 do Československa (viz obr. 28). Dobová fotografie zachycuje Václava Masopusta s Ludmilou Marií (viz obr. 52). Jejich první syn, MUDr. Václav Masopust (desátý předek s tímto křestním jménem), je otcem Daniela Masopusta. Druhý syn, Ing. Jaroslav Masopust (viz obr. 53, 54), podává ústní svědectví o svých předcích (rozhovor s pamětníkem).

Při výzkumu rodiny Masopustů jsem odhalila šlechtický rod, který se napojuje na tento rodokmen. Shoda nastává u osoby Ludmily Králíčkové, manželky Václava Masopusta. Jméno její matky za svobodna bylo Marie Anna Alžběta Adamcová.¹⁴⁸ Narodena 1. února 1878, úmrtí 1941. Informace znala pouze rodina Kubjaků, což je rodina sestry Václava Masopusta, Libuše. Děd děvčat – Ludmily a Alžběty (viz obr. 45, 51) byl šlechtic. Jmenoval se Eduard Camillas Adolph Joseph Virgilius Adametz (Adamec), který se narodil 4. července 1833 v Českých Budějovicích a zemřel 29. ledna 1914 ve věku 80 let v Příbrami. Matka Eduarda se jmenovala Elisabetha Katharina von Grauenburg (Adametz) a narodila se v Jičíně. Její otec se jmenoval Christian Stephan von Grauenburg, narozen v Berlíně v Pruském království roku 1769. Zemřel ve věku 74 let 31. ledna 1843 v Českých Budějovicích, Pražské předměstí č. p. 103. Informace jsou čerpány z rodokmenu Stephan von Grauenburg.

Při bádání po předcích Daniela Masopusta jsem dospěla k objevu společného předka s autorkou knihy „*Sestavte si rodokmen – pátráme po svých předcích*“ Blanky Lednické. Společným předkem je právě Christian Stephan von Grauenburg. Poprvé jsem ho objevila v rodokmenu větve Kubjaků. Po dalším bádání po Christianu Stephanu von Grauenburg se mi odhalili stejní předkové Daniela Masopusta s předky Blanky

¹⁴⁷ KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdolbunov.pdf>, s. 64, 89.

¹⁴⁸ Lednická, Blanka: *rodopisné stránky: Rodokmen č. 5 – Adamec*. Praha: 2005. Dostupné z: http://rodokmen.nase-koreny.cz/trees/rodina_005.html

Lednické. Oba rodokmeny mají totožná data osob, narození, manželské páry, děti atd. Rodokmeny se prolínají ve společném předku Alžběty (Elišky) Králíčkové, narozené 19. listopadu 1919 v Lubny, na Ukrajině. Provdala se za Jaroslava Větrovce narozeného 8. srpna v Rakovníku. Alžběta byla sestrou Ludmily Masopustové, rozené Králíčkové. Otec Blanky Lednické se jmenoval stejně jako jeho otec, Jaroslav. Její matka se za svobodna jmenovala Zdenka Bártlová. Blanka Lednická je sestřenicí Daniela Masopusta. Provdala se za Jana Lednického v roce 2008 ve městě Písek. Mají spolu čtyři děti: Ester, Rebeku, Sáru a Salome.

Česká menšina začala vznikat na ukrajinské Volyni v roce 1868. Z ekonomických důvodů se sem postupně stěhovali emigranti z Čech a Moravy. Působila zde až do roku 1947, kdy se téměř všichni její příslušníci vrátili do historické vlasti (viz mapa č. 3). Češi se na Volyni projevovali jako nositelé hospodářského a kulturního pokroku, zároveň byli tolerantní, spolehliví spoluobčané. Nehodnotili člověka podle náboženství, které vyznával, nebo národnosti, ale z lidských morálních hledisek. Volyňští Češi si zachovali svůj rodný jazyk, kulturu, zvyky a obyčeje, které první generace přinesla z historické vlasti. Byli neokázalí, ale upřímní vlastenci. Čechy pro ně znamenaly zidealizovanou zemi, ačkoliv byly dalšími generacemi téměř nepoznanou vlastí. Zemí, do které se chtěli z Volyně jednou vrátit. Jejich vlastenectví byla podrobena tvrdým zkouškám v obou světových válkách, kde se ctí obstáli. V první světové válce byli spoluvůrci České družiny, jednoho ze základů odbojové protirakouské akce, která vedla ke vzniku Československé republiky. Ve druhé světové válce se svým spontánním vstupem do 1. československého armádního sboru v SSSR zapojili do protinacistického odboje, a tak přispěli svým dílem k osvobození Československé republiky. Byli nejpočetnější složkou naší zahraniční armády.¹⁴⁹

Češi na Volyni se snažili během svého života vycházet se všemi národnostmi, především s Ukrajinci, s nimiž se v každodenním životě nejvíce setkávali. Neměli mezi sebou výraznější spory. Pouze, když Ukrajinci trvali na právu pást dobytek na panském v době, kdy polnosti již náležely Čechům. Poměry se změnily až za nacistické okupace. Ukrajinská povstalecká armáda v této době spustila etnickou genocidu. Zabíjeli nevinné jen proto, že patřili k určitému národu. Součástí byl silný antisemitismus. Bojovali za

¹⁴⁹ HOFMAN, Jiří – Václav ŠIRC – Jaroslav VACULÍK. *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji: Český svaz bojovníků za svobodu*. 2. vydání. Praha: Vojenský historický ústav, 2020. ISBN 80-7005-036-5. Dostupné z: <https://www.volynaci.cz/file/3595/Hofman-Sirc-Vaculik-Volynaci-v-1.-a-2.-odboj.pdf>, s. 5.

kulturní čistotu budoucí Ukrajiny. Vymazávání Židů a Poláků svědčilo o politickém programu. Názor volyňských Čechů na banderovské hnutí byl vždy odmítavý. Snažili se pochopit snahu Ukrajinců vytvořit samostatný ukrajinský stát, ale nechápali nelidské metody, kterými měli tohoto cíle dosáhnout, a odsuzovali je. Krutými vraždami nevinných lidí jenom proto, že to byli Židé, Poláci nebo sovětsí vojenští zajatci, kteří nic špatného neudělali. Zasaženi byli i Ukrajinci, kteří pouze slovem vznesli protesty proti těmto krvavým metodám. Budoucí stát založený na teroru by si sebou nesl historickou zátěž. Teror banderovců byl vykonáván s nesmírnou krutostí a vyrovnal se nacistickému. Volyňští Češi byli banderovským násilím postiženi ze všech jiných národností nejméně.¹⁵⁰ Na západní části Volyně banderovci atakovali české obce v noci i ve dne. Usilovali o zničení české menšiny. Přepadávali převážně rodiny na samotách a jednotlivce na cestách. Vraždili nevinné lidi. Neúplné seznamy obsahují více než 375 jmen českých mužů, žen a dětí.¹⁵¹

Jaké události předcházely údajnému vytvoření ukrajinského státu? Po nástupu Hitlera k moci v roce 1933 se Organizace ukrajinských nacionalistů stala jeho přirozeným spojencem. V nacistickém Německu byly proto školeny zpravodajsko-diverzní skupiny a připravovány vojenské a politické kádry. OUN spoléhala na to, že hitlerovské Německo při případné válce proti SSSR podpoří vznik samostatného ukrajinského státu. OUN poté, co byl v Rotterdamu v Holandsku v květnu 1938 za záhadných okolností zavražděn její vedoucí, plk. Jevhen Konovalc, se v roce 1940 rozštěpila na dvě zneprátelená křídla. Jedno vedl Konovalcův nástupce Andrij Meľnyk (OUN-M) a druhé, opoziční (OUN-R), vedl od roku 1941 Stepan Bandera. Obě křídla se nadále orientovala na nacistické Německo, lišila se však v cílech spolupráce. OUN-R v červnu 1941 vyhlásila ve Lvově samostatný ukrajinský stát a ustavila jeho vládu vedenou na návrh S. Bandery s Jaroslavem Stec'kem-Karbovičem, který v přítomnosti německého představitele prohlásil zásadní programovou větu: „*Německo, které vede válku s Ruskem, budeme považovat za svého spojence, pokud uzná naše práva na státní nezávislost!*“ Adolf Hitler nemínil ustavovat na dobytém území žádné národní státy. Měly to být německé kolonie! Hitler nařídil zatknout J. Stec'ka a jeho vládu, a ještě předtím Stepana Banderu. Několik týdnů byli vězněni a v září 1941 posláni do

¹⁵⁰ HOFMAN, Jiří – Václav ŠIRC – Jaroslav VACULÍK. *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji: Český svaz bojovníků za svobodu*, s. 315.

¹⁵¹ HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTÉR. *Češi na Volyni: Základní informace*. 4. vyd. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2020. ISBN 978-80-906997-3-1, s. 19.

koncentračního tábora Sachsenhausenu. Bratry Stepana Bandery, Oleksu a Vasyla, Němci poslali do Osvětimi. Oba zde zemřeli v roce 1942. Bandera byl propuštěn v roce 1944. Nacistické Německo ho potřebovalo pro řízení bojů banderovců proti sovětské moci na západní Ukrajině, ze které Rudá armáda vyhnala německý Wehrmacht.¹⁵²

V západním Německu bylo zřízeno zahraniční centrum vedení OUN. Stepan Bandera se v únoru 1945 vrátil k předsednictví organizace. Na konferenci v emigraci v roce 1947 byl cílem ozbrojený boj proti sovětské moci. Bandera se stal pro sovětské vedení úhlavním nepřítelem. Sověti žádali západní mocnosti na Valném shromáždění OSN v roce 1946 o vydání Stepana Bandery. Přání Moskvy kvůli začínající studené válce nikdo na Západě neřešil. Bandera v tuto dobu žil v Mnichově. Jeho rodina za ním přijela v roce 1954 z východního Německa. Vycestovala pod falešným jménem. Bandera toužil odejít na penzi. Ovšem OUN v roce 1953 a 1955 jeho demisi nepřijala. Opakovaně byl zvolen do jejího velení. Při návratu k rodině byl 15. října 1959 v Mnichově zavražděn kyanidem, byl mu stříknut do obličeje údajně sovětským agentem KGB Bohdanem Stašinským. Ten byl pro tento a další čin spáchaný v roce 1957 odsouzen na osm let. Stepan Bandera byl pohřben na mnichovském hřbitově Waldfriedhof.¹⁵³

V období druhé světové války zažili někteří členové rodiny přímou konfrontaci s řáděním tzv. banderovců. To byl také důvod k pozdějšímu návratu do Československa a také k zapojení Václava Masopusta do 1. československého armádního sboru v SSSR armádního generála Ludvíka Svobody, kde bojoval až do konce války. Záznam lze nalézt ve Vojenském ústředním archivu při Ministerstvu obrany ČR (se sídlem v Praze 6 – Ruzyně.)¹⁵⁴

Václav Masopust dostal osvědčení účastníka národního boje za osvobození jako příslušníka čs. armády v zahraničí (viz obr. 35). Z jeho vzpomínek: „V únoru 1944 jsem narukoval do prvního Československého armádního sboru v SSSR, kde jsem prodělal

¹⁵² HOFMAN, Jiří – Václav ŠIRC – Jaroslav VACULÍK. *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji: Český svaz bojovníků za svobodu*, s. 313–314.

¹⁵³ SYRŮČEK, Milan. *Banderovci – hrdinové nebo bandité?* Praha: Epoque, 2008. ISBN 978-80-87027-85-1, s. 87–88.

¹⁵⁴ VÚA-VHA: Ministerstvo obrany ČR: *Záznam vojáka*. Masopust, Vasil, Alexandr, kmenové č. 8.324/M. Dostupné z: <http://www.vuapraha.cz/soldier/20495283>.

různé funkce, počínaje velitelem družstva a konče velitelem roty. Po skončení války jsem se usadil v Litoměřicích.“ Životopis Václava Masopusta (viz obr. 37).¹⁵⁵

Václavův život je zanesen ve vzpomínkách jeho druhé ženy Antonie, „*Babičko vyprávěj*“ (rozhovor s pamětníkem). Antonie zde vypráví svůj život od dětství, které se započalo na Volyni, v roce 1927, ve Zdobunově. Přišla v pěti letech o otce, který zemřel na zápal plic. Kvůli nesnadným životním podmínkám se Antonii často měnilo bydliště a školy. Do první a druhé třídy chodila do české školy ve Zdobunově. Do třetí až páté třídy chodila do polské školy ve městě Rovno. Roku 1939, po příchodu Sovětů, pokračovala ve studiu v šesté a sedmé třídě v ruské škole. Ve škole se učila různé jazyky. Uměla velmi dobře rusky, polsky i ukrajinsky a učila se také němčinu. V roce 1941 přišli Němci a všechny školy zavřeli. Již nikdy ve školní docházce nepokračovala. Antonie toužila navštěvovat českou školu. V té době musela bydlet dva roky u babičky a dědečka ve Zdobunově. Vzpomíná na dobu, kdy dědeček vlastnil firmu na výrobu zemědělských strojů. Přišel o ni v době hospodářské krize na přelomu 20. a 30. let. Její otec ve firmě pracoval, posléze našel práci v lomu. Babička byla v domácnosti a chodila často do kostela. Druhé prarodiče neznala. Bydleli v Hrušvicích nedaleko Rovna. Zнала pouze tatínkovu sestru Marii, provdanou Hrekovou. Její manžel byl Ukrajinec. Měli velké hospodářství a dvě dcery, Ljubu a Žeňu. Anna Heryšová, Antoniiina maminka, u nich vařila. Antonie zde musela chodit do polské školy.

Když začala válka v Polsku, obsadili část Polska Rusové. Toto území bylo součástí politických, hospodářských a společenských přeměn. Probíhal zde teror, jehož cílem bylo zastrášení obyvatelstva a nastolení sovětizace. Probíhalo zatýkání. V roce 1940 bylo vysídleno asi 2 000 Čechů do sovchozů Severokazachstánské oblasti. Masové deportace následovaly v následujícím roce 1941. Transporty odesílali zvláštními železničními vagóny do pracovních táborů.¹⁵⁶ Strýce Hreka odvezli: deportovali ho na Sibiř. Antonie se s matkou odstěhovaly do Rovna. Maminka zde pracovala v kanceláři, a to i po obsazení Volyně Němci.

¹⁵⁵ MASOPUST, Václav Vasil Alexander. *Životopis*. Litoměřice, 22. listopad 1969. Soukromý rodinný archiv: Antonie Prádové (rozené Masopustové, dcera Václava Masopusta). Složka dokumenty V. Masopust (1915–1945).

¹⁵⁶ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8, s. 224–225.

Antonie byla několikrát v ohrožení života. Při návštěvě své matky v zaměstnání si všimla akce na náměstí, hrála zde hudba. Němci lákali mladé lidi, posléze je pochytili a odvezli na práci do Německa. V průběhu bojů mezi sovětskou a německou armádou, v létě 1944, se s maminkou a rodinou tety Ludmily ukrývaly na samotě u známých. Maminka Anna s tetou Ludmilou se vypravily do města pro nějaké oblečení a jídlo. Na zpáteční cestě narazily na jednotku Vlasovců¹⁵⁷, kteří po nich začali střílet. Tetu zranili a maminku zastřelili. Aby mohli maminku pohřbít, museli podplatit pravoslavného kněze, který ji jako katoličku odmítal pohřbít na pravoslavném hřbitově. Na statku v české vesnici Vizdice, kde se o Antonii starala teta Ludmila, přišla skupina Vlasovců s mladým německým velitelem. Mysleli si o nich, že jsou partyzáni, a chtěli všechny zastřelit. Němec jim v tom však zabránil. Území, na kterém se nacházeli, bylo po tři měsíce každou noc bombardováno. Učitel, který se zde též ukrýval, vysvětlil, že se pouze schovávají před nálety.

Opětovné ohrožení u Antonie nastalo ve chvíli, kdy sovětský důstojník čistil zbraň, a ta vystřelila. Stačilo málo a kulka by projela jejím tělem. Stalo se to, když přebývala u bratra strýce Masopusta. Po smrti maminky bydlela ve Zdobici u tety Lídy (Ludmily Masopustové), kde se starala o její dva malé syny, Jaroslava a Václava. Dochovala se společná fotografie Antonie s tetou Ludmilou a strýcem Václavem z roku 1939 z města Zdobunov (viz obr. 55). První práci dostala Antonie v osmnácti letech ještě v Rusku. Pracovala v kanceláři jako účetní. V té době bylo již po válce, bylo ale stále málo jídla, které dostávali na přiděl. V roce 1947 odjela do Čech, kde dál bydlela v rodině tety Lídy a pracovala v jejich cukrárně. Když byla cukrárna znárodněna, přijali ji na doporučení do kanceláře jako účetní v litoměřických pekárnách. Za úspěch považovala práci na místech, kde bylo požadováno vyšší vzdělání. Měla kvůli válce uzavřeno pouze sedm tříd. V roce 1950, tři roky po příjezdu z Volyně do Litoměřic viděla Antonie svého strýce. Ve vzpomínkách uvádí rozhovor, v němž jí strýc před odjezdem na frontu vyznal lásku. Strýc si s tetou již několik měsíců nerozuměl. Tím, že bydlela v jejich rodině a pracovala v rodinném podniku, v cukrárně V. Masopusta, postupně jejich vztah přerostl v lásku. Musela se proto v roce 1952 odstěhovat do podnájmu. Strýc Antonii navštěvoval. Po dvou letech, kdy čekala s Václavem miminko,

¹⁵⁷ Příslušníci tzv. Ruské osvobozené armády útvaru, který vznikl v roce 1943 především ze sovětských zajatců a měl za cíl odstranit stalinismus. Do čela této armády se postavil generál Andrej Andrejevič Vlasov.

se k ní i se svou maminkou nastěhoval. Rozvedl se až po šesti letech. Bydlení měli stísněné. Rozhodli se pro stavbu domu, koupili pozemek za 600 Kč. Dostali zadarmo velký dům na zbourání, z něhož měli cihly a trámy na stavbu nového domu. Stavěli bez mechanizace, všechno ručně a sami s jedním zedníkem.

Výše zmíněný Václav Vasil Alexandr Masopust byl propuštěn z Československé lidové armády roku 1976 v Litoměřicích jako voják v záloze s dosaženou hodností praporčíka. Po válce se vrátil ke svému řemeslu cukráře, kterému se věnoval do své smrti. Jako válečný veterán dostal možnost koupit si za výhodnou cenu cukrárnu (viz obr. 56) v Litoměřicích. Po roce 1948 mu ji stát znárodnil. Pracoval v ní však dál jako zaměstnanec ve státním podniku (viz obr. 58). Kvůli změně politického režimu byla cukrárna po roce 1989 privatizována.

7.7. Reemigrace z volyňské a karpatské oblasti

MUDr. Václav Věnceslav Masopust (*1940, †1997)

Jaroslava Zrůstová (*1942)

Václav (X.) se narodil 21. července 1940 v tehdejší SSSR ve městě Rovno jako první ze dvou synů, kteří byli počati v manželství Václava a Ludmily.

Útokem nacistického Německa na Polsko v roce 1939 vypukla druhá světová válka. Následkem uzavření smlouvy o neútočení mezi Hitlerem a Stalinem v roce 1936 došlo k rozdělení Polska mezi Německo a SSSR. Východní Halič a Volyně se staly součástí Sovětského svazu. Německo smlouvu nedodrželo a 22. června 1941 napadlo SSSR včetně území dnešní Ukrajiny. Ukrajinská vláda v období německé okupace sídlila v exilu na východě v Baškirsku, ve městě Ufa. V letech 1941–1944 nacistické Německo učinilo z území Ukrajiny centrum Říšský komisariát Ukrajina – Reichskommissariát Ukraine. ŘKU byl podřízen německé civilní správě. Hitlerem určená rezidence vlády, v čele s nasazeným říšským komisařem Erikem Kochem, sídlila na Volyni, ve městě Rovno (Rivne). Kochova vláda se vyznačovala fanatismem a velkou brutalitou. Z této doby se odhadují 3 miliony obětí. Radikální ukrajinští nacionalisté usilovali o založení Ukrajinského národního státu. Spolupracovali s Velkoněmeckou říší v domnění, že Hitler, jako v případě Slovenska, pomůže vzniku samostatné Ukrajiny. Hitler ale chtěl území Ukrajiny podle „*Generálního plánu*“ kolonizovat německými osadníky. Ukrajinští obyvatelé, Poláci i Češi měli být Němci zčásti vyvražděni a zbytek měl sloužit jako pracovní síla.¹⁵⁸ Na Volyni působily různé jednotky partyzánů. Některé v roce 1942 nazval Taras Bulba-Borovec Ukrajinskou povstaleckou armádou (UPA). Ta bránila Němcům odvázet potraviny a osvobozovala dělníky převážené na práci do Německa. V roce 1943 se UPA stala vlivnou. Na Volyni zřizovala ukrajinské školy, policii i administrativu. Následně i Banderovci sami začali používat název UPA, a tak byla organizace přejmenována na Ukrajinskou národně-revoluční armádu. Ukrajinská povstalecká armáda pod vedením Stepana Bandery vyvraždila na území Volyně v letech 1943–1947 cca 375 Čechů. Zaměření byli spíše na polské obyvatelstvo, vyvraždili desetitisíce Poláků v rámci

¹⁵⁸ RYCHLÍK, Jan – Bohdan ZILYNSKYJ – Paul R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-409-1, s. 328–345.

„etnických čistek od cizích živlů“.¹⁵⁹ V roce 1944 do Rovna vstoupila Rudá armáda a Volyně patřila opět Sovětskému svazu. V prvních dvou letech sovětské moci se vyznačovala aktivita příslušníků UPA bojem proti „okupantským sovětským jednotkám“. Vystoupila proti kolektivizaci, deportacím obyvatelstva i násilné pravoslavizaci.¹⁶⁰

Děti Václav a Jaroslav, ještě předškolní, se svou matkou Ludmilou, babičkou Annou Josefou Masopustovou (rozenou Vackovou) a sestřenicí Antoníí Heryšovou v roce 1947 reemigrovaly do Československa. Do Čech se vrátily posledním vypraveným vlakem. V této době šlo ještě o reemigraci. Následně by existovala pouze jejich emigrace jako ruských občanů. Nakonec byla reemigrace prodloužena, zpřísněna a trvala do konce roku 1949. Přepravu navrátilců zajišťovalo Ministerstvo sociální péče, odbor XII. reemigrační (viz obr. 34). Reemigrační průkaz č. 02503 zapsaný na jméno Masopustová Ludmila. Reemigrace proběhla ze SSSR – Volyně, překročení hranic ČSR dne 11. února 1947, místo určení Litoměřice, ul. Edvarda Beneše 55. Na tento reemigrační průkaz byla vyplacena jednorázová sociální podpora v částce 500 Kč. Do vagónů si vzali pouze zásobu chlebě, deky a jedny památeční hodiny, fotografie a doklady. Nevlastnili jiné oblečení než pouze to, které měli na sobě. List o přesídlení v ruském a českém jazyce, serie 02660 ze dne 12. února 1947, vydán též Ministerstvem sociálních věcí, odborem XII., je přiložen (viz obr. 32, 33). List byl vydán na jméno Masopustová Ludmila a na jeho seznamu figurují jména jejich dvou synů Václava a Jaroslava, Anny Masopustové a Antonie Heryšové. Otec Václava Věnceslava Masopusta, Václav Vasil Masopust, přišel do Československa již v roce 1945 s prvním armádním sborem Ludvíka Svobody. Příjezd prvních reemigrantů ohlašoval 5. června 1945 Mezinárodní červený kříž Zahraničnímu ústavu v Praze. Byli jimi ve skutečnosti právě příslušníci Svobodovy armády. Přišli do vlasti ještě před ukončením války. Požadovali repatriaci, tj. navrácení sebe sama do své vlasti a navrácení československého občanství. Dostali k tomu příslib. Rodiny vojáků pobývaly měsíce až roky nadále na Volyni. A návrat do vlasti se protahoval do nedohledna. Druhá reemigrace proběhla v roce 1947 a rodiny vojáků se tak mohly konečně navrátit do Československa. Vojáci v prvních měsících po návratu do ČSR udržovali s rodinami písemné spojení, ale stávalo se, že občas pošta přestala být doručována. Docházelo

¹⁵⁹ RYCHLÍK, Jan – Bohdan ZILYNSKYJ – Paul R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*, s. 350–368.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 350–368.

k prodlevě jejího doručení. To způsobilo mužům mnoho starostí a bolesti. Na Volyni bylo již po válce, ale o míru se hovořit nedalo.¹⁶¹

Po příjezdu Václava Vasilu Masopusta do Československa mu byl přidělen byt po německých obyvatelích v Litoměřicích, v ulici Dr. Edvarda Beneše č. p. 55, kde bylo i sídlo cukrárny. Byl ustanoven správce cukrárny a výroby. Jako byt obdržel celé patro. Ludmila s dětmi a Antoníí přijely až rok a půl po Václavovi. Václav se v této době věnoval reaktivaci chodu cukrárny. Václavu Masopustovi bylo až v roce 1948 uděleno československé státní občanství a 1976 obdržel čestné uznání od Československé lidové armády.

Oba Václavovi synové vystudovali Jedenáctiletou střední školu (nyní místní gymnázium Josefa Jungmanna). Poskytovala vzdělání s maturitou a připravovala na studium na vysokých školách. Václav maturoval v roce 1958. Posléze syn Václav vystudoval lékařství na UK a syn Jaroslav vystudoval strojní inženýrství na ČVUT. Oba studovali v Praze. Václav měl ze zdravotních důvodů prodloužené studium o jeden rok. Při jízdě na kole spadl a rozdrtil si ramenní kloub. Následkem úrazu měl doživotní následky, týkaly se pohyblivosti ruky. Měl sen stát se chirurgem. Úraz ho handicapoval a stal se pouze praktickým lékařem. Ve svém profesním životě pracoval Václav (až do své smrti, do roku 1997) jako lékař a finanční náměstek pro léčebně preventivní péči Krajského ústavu národního zdraví ve státním zdravotnictví Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem pod vedením ředitele Ivana Staňka. V této pozici zodpovídal za financování veškeré zdravotní péče v kraji. Jaké pohnutky ho vedly k výkonu jeho práce? Byl ovlivněný svým úrazem? K 120. výročí založení Masarykovy nemocnice byl vydán historický Almanach od historie k současnosti 1894–2014. Zde je Václav Masopust zvěčněn pouze na jedné fotografii,¹⁶² která se týkala otevření dětské kliniky. Na této fotografii z roku 1993 stojí vedle ministra zdravotnictví Petra Loma a ředitele nemocnice Ivana Staňka. MUDr. V Almanachu Masarykovy nemocnice je zmíněn pouze bratr Václava Věnceslava, Jiří. Jiří Masopust, syn Václava Vasilu Masopusta

¹⁶¹ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců: z historie a ze vzpomínek k 50. výročí reEmigrace potomků českých exulantů*. Praha: Spolek exulantů, 1995. ISBN 80-7017-018-2, s. 284–285.

¹⁶² LIEHNE, Josef a kolektiv. *OD HISTORIE K SOUČASNOSTI 1894-2014: Almanach k 120. výročí Masarykovy nemocnice v Ústí n/L: Krajská zdravotní, a. s. – Masarykova nemocnice v Ústí n/L, o. z., 2014. ISBN 978-80-560-6259-2. Dostupné z: http://www.kzcr.eu/Data/Files/4ebffc9a-35dd-43c9-b87f-5a5dc4852d6c2014_almanach_120_let_web_1strankovy.pdf?download=true&cname=Almanach%202014, s. 25, (Václav Masopust – má tmavý oblek a tmavé brýle).*

a Antonie Masopustové, rozené Heryšové, je lékař a od roku 2000 primář transfuzního oddělení.¹⁶³

Václav v době studií na Jedenáctileté střední škole (nyní Gymnázium Josefa Jungmanna) v Litoměřicích poznal svou první ženu, Jaroslavu Zrůstovou, budoucí zdravotní sestru, porodní asistentku. Seznámili se na setkání párů v kurzech tance pro studentstvo. Začala zde jejich vážná známost. V době studií na vysoké škole se Václav v červenci 1961 oženil s Jaroslavou Zrůstovou. Po svatbě spolu začali bydlet u babičky Ludmily, děda Václav Masopust (cukrář) s nimi již nebydlel. Žil v té době se svou druhou ženou, Antonií Masopustovou, rozenou Heryšovou. První dítě Václava a Jaroslavy, dcera, se narodila v listopadu 1961. Jejich syn, Daniel Masopust, se narodil druhý v pořadí, v době, kdy bylo manželství v nevratné krizi, v roce 1966. Václav se za svůj život oženil celkem třikrát a zplodil šest dětí. Zemřel v Ústí nad Labem v roce 1997 na rakovinu. Všechny jeho děti se dožily dospělosti. Celkově měl třináct vnoučat a tři pravnoučata.

Jaroslava Masopustová, rozená Zrůstová, se narodila v roce 1942 v Poličce v rodině učitele měšťanské školy a malíře Jaroslava Zrůsta. V měsíci červnu 1934 Jaroslav Zrůst vykonal zkoušku dospělosti na Státním československém mužském ústavu učitelském v Praze (viz obr. 27). V průběhu svého základního vzdělávání prošla Jaroslava celou řadou škol, kde byl její otec učitelem nebo ředitelem školy. Jaroslava Kocourková, dříve Masopustová, rozená Zrůstová, též studovala na Jedenáctileté střední škole v Litoměřicích. V té době bylo studium na střední škole tříleté. Aby mohl být student na střední školu přijat, musel úspěšně složit závěrečné zkoušky na základní škole a posléze uspět u přijímacích testů na střední školu. Jaroslava nastoupila následkem všeho stěhování do sedmého ročníku ZŠ Jedenáctileté střední školy. Bydlela nedaleko Litoměřic v obci Žitenice. Střední školu studovala v letech 1957–1959. Jaroslava maturovala rok po Václavovi. Chodila do stejného ročníku s jeho bratrem Jaroslavem. Následující rok byla Jedenáctiletá střední škola zákonem o středních školách přejmenována na Gymnázium Josefa Jungmanna. Studium na gymnáziu si přál hlavně její otec. Jaroslava vždy toužila po práci zdravotní sestry. Po absolvování střední školy vystudovala střední zdravotní školu v Gottwaldově ulici, a to „Abiturientní kurz

¹⁶³ LIEHNE, Josef a kolektiv. *OD HISTORIE K SOUČASNOSTI 1894–2014: Almanach k 120. výročí Masarykovy nemocnice v Ústí n/L*, s. 118–119.

pro porodní asistentky“, který trval pouze 12 měsíců. Učily se pouze odborné předměty a provozovaly praxi. Stala se zdravotní sestrou se specializací na porodnictví. V době studií se Václav a Jaroslava plně věnovali studiu. Přípravovali se spolu na zkoušky. Město Litoměřice se pro Jaroslavu stalo domovem, kde žije dosud. Prožila zde více jak padesát let svého života.

Otec Jaroslavy rozené Zrůstové rád maloval. V častém stěhování získával nové náměty pro svou tvorbu. Maloval krajiny a věnoval se ilustracím za použití techniky dřevorytů (viz obr. 66, 67). Účastnil se soutěže o ilustraci románu Ivana Olbrachta Nikola Šuhaj loupežník. Obdržel cenu peněžním ohodnocením 1000 Kč (viz obr. 64, detail obr. 65). O Jaroslavu Zrůstovi Ivan Olbracht napsal: „... *A Jaroslava Zrůsta v jeho dobrých dřevorytech zajímá nejprve prostředí, ve kterém se děje příběh o loupežníkovi, umělec pocituje kraj a zná jej do všech podrobností... Čtyři malíři a čtyři různé pohledy: lyrika a vnitřní napětí, zájem o slovanskou loupežnickou baladu, akce, prostředí*“.¹⁶⁴ Tato výtvarnická soutěž „Melantricha“, vypsána nakladatelstvím Melantrich, byla uzavřena 1. září 1939 (viz obr. 64). V porotě zasedali akademičtí malíři František Muzika a Karel Svolínský, profesor Jaromír Pečírka, spisovatel dr. Vladislav Vančura a za nakladatelství pak dr. Josef Träger. Porota měla k dispozici 168 soutěžních souborů. Předsedou soutěže byl vybrán dr. Vančura. Nejdříve zhlédli všechny návrhy ilustrací k Olbrachtovu románu Nikola Šuhaj, loupežník. Posléze porota přistoupila k jejich třídění a vybrala po čtyřech vylučovacích kolech celkem 14 návrhů k ocenění. První cenou měl být obnos 25 000 Kč. Jelikož nenašli dílo, které by si zasloužilo první cenu, nebyla první cena udělena. Porota obnos rozdělila podle svého uvážení na 14 cen. Hlavním vítězem se stal známý akademický malíř Jiří Trnka. Získal cenu 5000 Kč. K jeho ilustracím Šuhaje se vyjádřil Ivan Olbracht: „*Jiří Trnka přemístil krásně lyričnost a vnitřní napětí lidové legendy do svých kreseb a horské obzory...; Šuhaje samého však pojal jinak, a odmítaje znaky specificky místní, vidí Nikolu jako loupeživý typ vůbec*...“¹⁶⁵

Jaroslav Dvořák, odborný učitel měšťanské školy, napsal dopis příteli Jaroslavu Zrůstovi, kde mu srdečně blahopřeje k úspěchu. Také ho nabádá, aby se příště nevydával za Pražáka a přiznal svůj horácký původ. V novinách „*České slovo*“ je

¹⁶⁴ Soukromý rodinný archiv, Litoměřice: Jaroslava Kocourková (Masopustová rozená Zrůstová), noviny České slovo: Výtvarnická soutěž „Melantricha“, 17. září 1939.

¹⁶⁵ Tamtéž, noviny České slovo: Výtvarnická soutěž „Melantricha“, 17. září 1939.

ohledně bydliště Jaroslava právě zmíněna Praha. Část „*Českého slova*“ s výsledky Výtvarnické soutěže „Melantricha“ mu posílá 17. září 1939.¹⁶⁶ Je otázkou, zda nedorozumění ohledně místa bydliště nezpůsobila sama redakce.

Matka Jaroslavy, Anna Pavlíková, se narodila (viz obr. 24) v Koločavě, ve vesnici na Ukrajině zakarpatské oblasti, v rodišti loupežníka Nikoly Šuhaje, hrdiny literárního díla Ivana Olbrachta. Jako čtyřleté děvče prodělala záškrt (rodina vlastní lékařskou zprávu z nemocnice v Mukačevě). Tato událost vypovídá o místní zdravotní péči, která ještě neobsahovala preventivní očkování, které je dnes povinné. Pocházela z rodiny naddozorce finanční stráže, který sloužil na trojmezí maďarských, rumunských a československých hranic. Na začátku druhé světové války v době Protektorátu Čechy a Morava byli nuceni vrátit se zpět do vlasti.

Po obsazení území maďarskou armádou byla 22. března 1939 nad nově zřízeným Karpatským územím (Kárpátalja, tj. Karpatsko) nejprve zřízena prozatímní vojenská správa. Zákonným článkem maďarského parlamentu č. VI./1939 z 22. června 1939 bylo území Podkarpatské Rusi formálně spojeno s Maďarskem. Kárpátalja se dělila na tři expozitury – užskou, berežskou a marmarošskou – s centry v Užhorodě, Mukačevu a Chustu. Připojení Podkarpatské Rusi k Maďarsku znamenalo i velké demografické a etnické změny. Osud Čechů na Podkarpatské Rusi se za maďarského horthyovského režimu lišil od ostatních národnostních skupin. Rozdíl byl v jejich právním postavení. Maďarské úřady vycházely z Vídeňské arbitráže, vliv mělo i území Karpatské Ukrajiny, které bylo dříve uherské, a proto osoby zde žijící měly za určitých podmínek nárok na maďarské občanství. Češi na Podkarpatské Rusi byli proto po maďarské okupaci v postavení cizinců. Protože Protektorát Čechy a Morava byl integrální součástí Německa, museli mít Češi, pokud chtěli zůstat na Podkarpatské Rusi, řádný říšský cestovní pas vystavený německým konzulátem v Chustu a povolení k pobytu od maďarských úřadů. Ústavní zákon sděloval, že úřednický aparát bude obsazován hlavně místními obyvateli. To znamenalo, že se z tohoto území odebrala část českých státních zaměstnanců. Odešel i otec Anny Pavlíkové. Část Čechů se vydala hned v březnu spolu

¹⁶⁶ Soukromý rodinný archiv, Litoměřice: Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), noviny *České slovo*, 17. září 1939. Výtvarnická soutěž „Melantricha“: ilustrace k Olbrachtovu románu *Nikola Šuhaj, loupežník* (zasláno Jaroslavu Zrústovi přítelem Jaroslavem Dvořákem 17. září 1939).

s ustupující armádou do ČSR. Z materiálů pobočky evakuační komise vyplývá, že evakuace byla prováděna hromadnými železničními transporty.¹⁶⁷

Některé rodiny si na památku konce války provedly záznam v podobě fotografie svých nejbližších s krátkým popisem svých pocitů, svého rozpoložení. Takový záznam z konce války, Praha 9/5 1945, provedl otec Anny Pavlíkové: „*Německo kapitulovalo. Konec války. Ráno v 6 hodin přijeli Rusové. Konečně jsme zase volně vydechli a vyšli z krytu ven. Pan rada Jirousek nás pohotově vyfotografoval*“ 9/V. 1945 Pavlík ...¹⁶⁸ (viz obr. 59, 60).

Po návratu do vlasti byl Pavlíkovi, jakožto vyššímu státnímu úředníkovi, přidělen státní byt v Praze a pozice domovníka činžovního domu. Anna Pavlíková se na Slatině seznámila s budoucím manželem Jaroslavem Zrústem (viz obr. 25), který v dané oblasti učil též Annu. Životní cesty Jaroslava Zrůsta a Anny se na krátký čas rozdělily. Když se v Praze Jaroslav usadil, dále pracoval jako učitel, protože obdržel doklad o navrácení do stavu učitelského. Vyhledal Annu. Poté, co si vytvořili vážnou známost, pojal Annu Pavlíkovou v jejích sedmnácti letech za manželku (8. ledna 1940). Svatba Jaroslava s Annou proběhla v Praze, v nejbližším rodinném kruhu, a byla tak levnější variantou svatby vesnické. Vesnická svatba té doby měla svá specifika, byla třeba jistá reprezentace. Jaroslav původně zamýšlel svatbu v Telecím, ovšem po zjištění, že by svatba byla finančně nákladná, svůj záměr změnil. Nebyl dostatečně finančně vybaven. Jejich sňatek měl podmínku, a to úřední zplnoletnění, tedy řešení nízkého věku nevěsty a rozdílných náboženských vyznání. Otec Anny musel po svatbě na faře před svědky v matrice podepsat klauzuli, že dává svolení k sňatku své neplnoleté dcery. Odpadla pochůzka k soudu. Ta by se konala pouze v případě, kdyby neměla Anna otce a jednalo by se o převod nějakého majetku. Druhou podmínkou byla konverze budoucí nevěsty z Československé církve do Českobratrské. Doloženo je to soukromým listem Jaroslava Zrůsta otci Anny Pavlíkové (viz obr. 42). Bylo potřeba dojít v Praze na magistrát a podat oznámení o přestupu. Sami pak uvědomili příslušnou církev, ze které vystoupila. Magistrát o tom vydal potvrzení. Otec Anny musel s tímto potvrzením dojít k příslušnému evangelickému faráři. V Bubenci jím byl farář u sv. Salvátora, Stanislav

¹⁶⁷ RYCHLÍK, Jan – Magdaléna RYCHLÍKOVÁ. *Podkarpatská Rus v dějinách Československa 1918–1946*. Praha: Vyšehrad, 2016, 234 s. ISBN 978-80-7429-556-0, s. 187–193.

¹⁶⁸ Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustové rozené Zrůstové), Litoměřice, fotografie z konce války, 9. 5. 1945.

Čapek, který ji zapsal jako evangeličku. Své první dítě, Jaroslava, porodila v devatenácti letech. Pracovala jako školnice na škole, kde působil její manžel. Existuje životopis Jaroslava Zrůsta, který dokládá jeho pracovní pozice, studium, pobyt na Podkarpatské Rusi a jeho výtvarnou činnost (viz obr. 38).

Chtěla bych zmínit Emilii Kozlovou, narozenou 28. června 1878 a provdanou v srpnu 1900 za sedláka Josefa Zrůsta (viz 3. kapitola). Jeden z potomků je syn Jaroslav Zrůst, dědeček Daniela Masopusta. Bratr Emilie Kozlové, švagr Josefa Zrůsta, emigroval do Spojených států amerických, do státu Minnesota, města Brainerd. Jeho jméno je Franz Kozel. Do severní Ameriky připlul 2. listopadu 1893 na lodi Spree, do města New York. Doklad o tom je založen v deníku pasažérů NY v seznamu cestujících plavidel připlouvajících do NY 1820–1897 (viz obr. 22, detail 23).¹⁶⁹ Deník pasažérů je uložen v archivu ve Washingtonu (viz obr. 21).¹⁷⁰ Franc napsal ze Spojených států své sestře Emilii dopis (obálka dopisu viz obr. 39, obsah dopisu viz obr. 40, 41). Z listu víme, že měl tři děti a k obživě jim sloužilo osmnáct kusů hovězího dobytka, chovali ještě tři koně.

V rámci výzkumu jsem našla práci manželů Earla C. a Laury L. Leslie, kteří ve městě Brainerd ve státě Minnesota v roce 1982 vytvořili dokument, ve kterém popsali historii hřbitovů se seznamem pohřbených. Nepodařilo se však zmapovat úplně všechny. Hřbitovy spadají do tří kategorií: soukromé, náboženské a sekulární. Když dorazili první osadníci, museli pohřbit mrtvé na své vlastní pozemky, nebo na sousedův pozemek. Dva příklady soukromých hřbitovů jsou Thorp-Heald a Hagen-Arnestad. Osadníci posléze u hřbitova postavili kostel. Soukromá pohřebiště nebo jiná nevyužitá půda byla dána nebo prodána náboženské organizaci.¹⁷¹

¹⁶⁹ NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897. Micropublication M237, 675 rolls. Passenger Lists: *October 19 – November 14, 1893. Franc Kozel: Spree, NY, 2. Nov 1893.* s. 500. M 237 Roll 620, 860 s. Dostupné z:

<https://archive.org/details/passengerlistsof0620unit/page/n499/mode/2up?q=Spree&view=theater>

¹⁷⁰ NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897. Micropublication M237, 675 rolls. Passenger Lists: *October 19 – November 14:* M 237 Roll 620, 860 s. Dostupné z:

<https://archive.org/details/passengerlistsof0620unit/page/n1/mode/2up?q=Spree&view=theater>

¹⁷¹ LESLIE, EARL C. – LAURA L. LESLIE. CEMETERY RECORDS of CROW WING COUNTY. *The MNGenWeb Project*. Brainerd, Minnesota: Minnesota Historical Society in St. Paul, 1982. Dostupné z: <http://crowwing.mngenweb.net/lesliebook/book.pdf>, s. 3 (I.).

7.8. Období socialismu

Daniel Masopust (*1966)

Romana Janková (*1974)

Daniel pochází původně ze severních Čech, z dnešního Ústeckého kraje, z města Litoměřice. Historie královského města se začala psát v roce 1234, kdy ho založil král Václav I. Západně nad městem se tyčí vrch Radobýl, který věnoval měšťanům Karel IV., aby na jeho úpatí vysázeli vinice. Z vrchu je krásný výhled na město i okolí. Ten prý ocenil Karel Hynek Mácha, který v Litoměřicích krátce pracoval a zemřel.

Daniel se narodil se v Litoměřicích dne 16. října 1966, kde následně 20 let žil a studoval. Pochází z rodiny lékaře a zdravotní sestry. Daniel je podruhé ženatý a má deset dětí. První manželství vzniklo v roce 1986 a narodili se mu z něho dva synové. V této době bydlel ve městě Česká Lípa. Své druhé manželství uzavřel v roce 2005. V tomto manželství se mu s manželkou Romanou narodilo sedm dětí, pět dcer a dva synové (z toho jedna dvojčata) a jedno dítě, syna, vyženil. Daniel se již stal dědečkem. Se svou rodinou žije od roku 2006 v Novém Boru, v Libereckém kraji. Většinu svého profesního života se pohyboval v oblasti obchodu a marketingu. V roce 2009 založil společnost CAROVACO s.r.o. Nyní zastává pozici ředitele jedné nejmenované firmy v Liberci.

Velkou změnou v Danielově životě se vedle založení rodiny stala „sametová revoluce“. Tou se označuje období změn, které se odehrály v Československé socialistické republice na sklonku roku 1989. Od 17. listopadu do 29. prosince se definitivně zhroutil komunistický režim. V pátek 17. listopadu 1989 při příležitosti připomenutí pohřbu Jana Opletala byla povolena demonstrace. Odpoledne se sešlo několik tisíc studentů v univerzitním areálu „Na Albertově“.¹⁷² Mezi studenty se nacházel i Daniel, v této době studoval při zaměstnání třetím rokem na vysoké škole – Českém vysokém učení technickém v Praze, Elektrotechnické fakultě ČVUT, obor Elektronické počítače. Shromáždění studentů se brzy změnilo v protirežimní demonstraci. Po ukončení projevů se studenti vydali na hřbitov na Vyšehradě, kde zapálili svíčky na hrobech velikánů české kultury, např. K. H. Máchy, a po setmění

¹⁷² RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN 978-80-7601-334-6, s. 320.

v centru města, na Národní třídě nedaleko Národního divadla byl průvod zastaven kordonem policie. Policie demonstranty brutálně zbilá, minimálně 500 účastníků zranila, několik z nich velmi těžce. Večer se již po Praze šířily pověsti, že při zásahu bezpečnosti byl zabit minimálně jeden student. Tímto studentem měl být Martin Šmíd. Událost však způsobil agent provokatér, který později zakrýval motivy svého počínání. „Agent provokatér“, ve skutečnosti důstojník StB Ludvík Zifčák, hrál „Šmídovu mrtvolu“.¹⁷³ Demonstrace se následně šířily i mimo Prahu a zachvátily prakticky všechna krajská a většinu okresních měst, taktéž i Českou Lípu, kde Daniel bydlel a demonstrace se účastnil.¹⁷⁴

V této době demonstrací se na vysoké škole ČVUT pozastavil studijní život, živě se diskutovalo, studenti sledovali filmy s tematikou revolučních událostí z roku 1968 jako např. Jahodová proklamace, jehož promítání se osobně Daniel účastnil v posluchárně ČVUT. Jahodová proklamace je otevřený film o hnutí hippies, natočený podle událostí z roku 1968 na Columbijské univerzitě v USA. I zde došlo k brutálnímu zásahu policejních jednotek vůči studentům. Násilí na studentech tak vyprovokovalo další demonstrace.

V Praze dne 19. listopadu bylo ustanoveno Občanské fórum (OF), vrcholný orgán opozičních skupin.¹⁷⁵ Dne 26. listopadu vyhlásilo svůj program nazvaný „Co chceme?“ Měl sedm bodů a předpokládalo zavedení právního státu, zrušení vedoucího postavení KSČ, politickou pluralitu, rovnoprávnost různých forem vlastnictví a sociální spravedlnost. V praxi to znamenalo likvidaci režimu reálného socialismu a přeměnu Československa v demokratický, kapitalistický a současně sociální stát podle vzoru západní Evropy.¹⁷⁶ Daniel Masopust byl v dění zakládajícího OF ve městě Česká Lípa. Jak tato doba politické přeměny státu ovlivnila Danielův život? Za socialismu mladí lidé, kteří vstupovali do manželství, byli ekonomicky podporováni např. přidělením bytu, novomanželskou půjčkou s nízkým úrokem eliminovaným v podobě odměny za každé v manželství narozené dítě. Zaměstnavatelé prostřednictvím ROH organizovali a přidělovali letní tábory jiné aktivity pro děti a dospělé. Rodinné přídatky byly

¹⁷³ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN 978-80-7601-334-6, s. 320–321.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 331.

¹⁷⁵ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3, s. 653.

¹⁷⁶ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, s. 348.

automaticky přidělovány na každé narozené dítě bez ohledu na příjem. Vzhledem k platné legislativě nemohlo dojít k situaci nezaměstnanosti a exekuci na majetku. Ekonomicky mohl rodinu negativně ovlivnit pouze případný rozvod manželství.

Zlomovým rokem v životě Daniela se stal rok 1986. Odešel z domova, začal dálkově studovat VŠ, našel si práci a seznámil se se svou budoucí manželkou Elen, s kterou se následně zasnoubil a oženil. V tomtéž roce mu byl přidělen stabilizační družstevní byt na nově budovaném sídlišti Špičák v České Lípě. Vzal si novomanželskou půjčku a poprvé si vybavil vlastní byt. První syn Jakub se mu narodil v roce 1988. Navštěvoval firemní jesličky, které však po privatizaci továrny, kde Daniel pracoval, zanikly. Aspekty mladého manželství v socialismu se ho přímo týkaly buď jako dítěte, nebo jako otce.

Daniel přišel do své první práce z gymnázia. Již na střední škole se očekávalo od studentů členství v ZO SSM. Se středoškolskou představou tedy pokračoval v SSM. V továrně pracoval jako mistr na výstupní kontrole montáže. V roce 1988 začal pracovat v SSM jako tzv. „uvolněný pracovník“ v rámci města Česká Lípa. V praxi to znamenalo, že byl zaměstnán v továrně jako předseda městského výboru SSM a mzdu pobíral přímo od ZO SSM. Daniel se zúčastnil krajských, republikových a celostátních konferencí SSM. Politici SSM byli i placeni za počet prodaných členských známek a počet ZO z oblasti, která jim byla přidělena. Vzniklo nepsané pravidlo, že tzv. tajemníci OV SSM raději zaplatili členské známky za organizace a tím si zachovali „odměny“ k základnímu platu. Daniel s tím nesouhlasil a ze své funkce posléze odešel. Jako pracovník SSM získal i negativní zkušenost s politickou realitou – předvolání na OV KSČ za umístění frekvence rádia Svobodná Evropa na nástěnkou. „Prohřešek“ byl řešen na půdě OV KSČ i ve výboru OV SSM. Navzdory nesouhlasu docílil zachování vyvěšené informace pro všechny návštěvníky OV SSM. V předchozích letech by za takovýto čin byl okamžitě potrestán. Politika roku 1989 byla ovlivněna demonstracemi z roku 1988, hlavně první větší protirežimní demonstrací z 21. srpna 1988, která se uskutečnila na Václavském náměstí k dvacátému výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Úřady povolenou demonstraci 10. prosince 1988 na Škroupově náměstí v Praze ke dni lidských práv, kde veřejně vystoupil Václav Havel.¹⁷⁷

¹⁷⁷ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, s. 311.

Tou dobou již mladí lidé přestali mít zájem o práci v SSM, předsedové ZO ztráceli aktivní činnost v organizaci. Konaly se první kroky k oficiálnímu zániku SSM. Dnes Daniel hodnotí svou aktivitu v SSM jako ztracený čas. Po těchto událostech, stejně jako mnozí další, ukončil své angažmá v organizaci. Následující rok byl pro Daniela počátkem nestability a chaosu v osobním životě. Ve státě docházelo k velkým změnám, jako byly privatizace, rozpad koncernových podniků, úpadek státních firem, změna legislativy a zejména počátek soukromého podnikání. Daniel zažíval první nezaměstnanost, první pracovní poměr u soukromníka, první manželskou krizi. V roce 1991 otevřel první živnost. Šlo o tzv. švarcsystém, převod zaměstnanců do pozice subdodavatele s vlastním živnostenským listem s cílem ušetřit mzdové náklady. Docházelo k zásadním ekonomickým reformám, zásahům do daňového a účetního systému. Přicházely první komerční banky, Daniel si musel otevřít svůj první podnikatelský účet. Uvolňovala se také telefonická komunikace a podnikatelé přednostně dostali telefonické linky. Daniel si nechal vyrobit první podnikatelskou vizitku, první inzerát na svou podnikatelskou činnost. Byl to počátek jeho obchodní a marketingové profese.

Dalšími kroky, které změnilo Danielovy životní podmínky, byl rozpad Československa. V roce 1990 vznikla Česká a Slovenská Federativní Republika. Rozpadla se RVHP a Varšavská smlouva. Prvního ledna 1991 byla zahájena ekonomická reforma. Československá koruna byla devalvována a zavedena její nejprve částečná a potom úplná směnitelnost. Nastala privatizace státních podniků.¹⁷⁸ Tato privatizace byla nazvána velkou. Státní podniky byly přeměněny na akciové společnosti a občané si za symbolickou cenu mohli zakoupit podle svého výběru akcie. Daniel si ve velké privatizaci zakoupil akcie České spořitelny. Naopak malá privatizace se odehrávala v aukcích, kde se přímo prodávaly budovy a drobné provozovny. Hlavní cíl byl v přeměně plánovaného hospodářství socialistické ekonomiky na ekonomiku tržní. Probíhaly i tzv. restituce, kdy část majetku byla vrácena původním vlastníkům nebo jejich dědicům. V dalších letech se ČSFR rozpadla a vznikla 1. ledna 1993 Česká republika.

V roce 1992 se Danielovi narodil druhý syn, Robert. Manželská krize se zdála zažehnanou. Daniel se však potýkal s prvními problémy plynoucími z podnikání. Došlo

¹⁷⁸ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 595–596.

k druhotné platební neschopnosti, která se státem šířila jako ekonomický mor. Docházelo k prvním krachům. To se také dotýkalo Daniela, v prvním čtvrtletí roku 1993 poprvé pozastavil svou živnost. Prožíval druhou nezaměstnanost a opakovanou změnu zaměstnání. Daniel se snažil zvýšit si kvalifikaci v cizích jazycích u soukromého učitele, setkal se s tématem křesťanství, což ho přivedlo k rozhodnutí zakoupit svou první Bibli. Následně se rodina veřejně obrátila k víře v Boha, což před rokem 1990 nebylo možné. Jeho ekonomický život se v roce 1994 na několik let stabilizoval. Práce pro nadnárodní korporaci mu umožnila budovat novou kariéru do té míry, že mohl s celou čtyřčlennou rodinou na dovolenou do zahraničí. Čím lépe se Danielovi dařilo v práci, tím hůře se však vyvíjelo jeho manželství. Ačkoliv došlo k vrcholu jeho kariéry a tedy i příjmů rodiny, jeho první manželství se v roce 2001 rozpadlo a na několik let zůstal sám.

Druhá Danielova manželka Romana rozená Janková pochází ze severních Čech z dnešního Libereckého kraje, z vsky Skalice u České Lípy. Romana se narodila o osm let později než Daniel. Zmíněné období „*Sametové revoluce*“ prožila jako patnáctiletá dívka. Romanu ovlivnila více doba před samotnou revolucí, období tzv. normalizace. Termín „*normalizace*“ je období od porážky Pražského jara v roce 1969 do pádu komunistického režimu v roce 1989. Je to období, kdy se chopili moci komunističtí představitelé¹⁷⁹ a je pojímána jako potlačení reformních snah a znovunastolení poměrů charakteristických pro model sovětského socialismu. Toto období se nazývalo též reálný socialismus.¹⁸⁰

Tajemníkem ÚV KSČ byl zvolen Gustav Husák. Roku 1975 se stal prezidentem ČSSR. V této době bylo zdůrazňováno, že veškeré výrobní prostředky patří lidu a ne konkrétním pracujícím. Režim zdůrazňoval, že komunismus a beztřídní společnost jsou záležitostí daleké budoucnosti. S občany byla uzavřena tzv. „tichá dohoda“. Lidé většinou proti Husákovu režimu aktivně nevystupovali. Navenek se snažili zachovávat určité rituály. Na oplátku jim byla zajištěna slušná životní úroveň. Nezaměstnanost v této době neexistovala, nepracovat bylo trestným činem. „*Husákův režim tak za*

¹⁷⁹ PAŽOUT, Jaroslav. *Trestněprávní perzekuce odpůrců režimu v Československu v období takzvané normalizace (1969–1989)*. Česká společnost po roce 1945. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2017. ISBN 978-80-7285-205-5, s. 9.

¹⁸⁰ PAŽOUT, Jaroslav. *Trestněprávní perzekuce*, s. 9. OTÁHAL, Milan. *K některým otázkám dějin "normalizace"*. Soudobé dějiny, r. 2, č.1/1995, s. 7.

největší výtěžek socialismu začal označovat konzumní společnost a za ideál maloburžoazní pojetí rodinného života.¹⁸¹ Neformálně se dětem této doby říkalo „Husákovy děti“. V ČSSR na počátku 70. let proběhla silná populační vlna. Vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se narodilo 194 215 dětí. Generální tajemník Gustav Husák podporoval rodinou politiku např. zvýšením rodinných přídatků na děti a zřízením novomanželských půjček. Romana Masopustová, rozená Janková, tak jako ostatní děti navštěvovala pionýrskou organizaci. Členem pionýrské organizace se mohli stát žáci základní školy ve věku 6–14 let. Nejmladší děti chodily do oddílu jisker (6–8 let), starší do oddílu pionýr (8–14). Před vstupem do oddílu se mládež seznamovala s cíli, zákony a symbolikou PO SSM. Členství vzniklo složením slibu.¹⁸² Jiskřičky i pionýři měli nejen svůj slib, ale i svůj pozdrav a heslo¹⁸³, dále měli kroj, znak a průkaz. Pionýrské oddíly, skupiny a organizace měly pionýrské prapory rudé barvy. Vyjadřovaly ideje mezinárodního revolučního hnutí. Součástí pionýrského kroje byl pionýrský šátek též rudé barvy coby součást rudého praporu dělnické třídy. Jeho tři cípy vyjadřovaly tři generace budující socialismus a komunismus. Znak se skládal ze státní vlajky, rozevřené knihy a tří plamenů. Vyjadřoval lásku k socialistické vlasti a touhu po poznání. Pionýr se měl stát pilným žákem a svědomitě se učit. Oddíly jisker měly upravený znak na otevřenou knihu, rudou hvězdu a tři plamínky. Odznaky s rudými šátky se předávaly společně. Odznak se připínal vlevo na hrud' na modrou košili. Šátek se vázal jednotně na uzel kolem krku. Kroje nosili jiskry i pionýři, aby tak vyjádřili svou příslušnost k PO SSM.¹⁸⁴

Normalizační doba se vyznačovala stabilizačními prvky, které sloužily většinou jako zastrašující prvek pro potencionální odpůrce režimu, který vládl v období let 1969–1989. Jestliže se někteří občané vymykali ideologii doby, byli potrestáni.¹⁸⁵

¹⁸¹ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 574.

¹⁸² Pionýrský slib, znění: „Slibuji před svými druhy, že budu pracovat, učit se a žít podle pionýrských zákonů, abych byl dobrým občanem své milované vlasti, Československé socialistické republiky, a svým jednáním chránit čest Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže.“ JÍRA, Otakar – Hana RAMPASOVÁ – Jiří SCHLANGER – Václav SKOČDOPOLE – Josef VALENTA – Vladimír VESELÝ. *Rukověť vedoucího pionýrské skupiny*. Praha: Česká ústřední rada PO SSM, Mladá fronta, 1986. ISBN 23-037-86, s. 20.

¹⁸³ Pionýrské heslo, výzva: „K budování a obraně socialistické vlasti buď připraven!“ a odezva: „Vždy připraven!“ JÍRA, Otakar – Hana RAMPASOVÁ – Jiří SCHLANGER – Václav SKOČDOPOLE – Josef VALENTA – Vladimír VESELÝ. *Rukověť vedoucího pionýrské skupiny*, s. 20.

¹⁸⁴ JÍRA, Otakar – Hana RAMPASOVÁ – Jiří SCHLANGER – Václav SKOČDOPOLE – Josef VALENTA – Vladimír VESELÝ. *Rukověť vedoucího pionýrské skupiny: Knihovnička vedoucího*, s. 19.

¹⁸⁵ PAŽOUT, Jaroslav. *Tresněprávní perzekuce odpůrců režimu v Československu v období takzvané normalizace (1969–1989)*, s. 7.

Politické prohřešky rodičů se negativně promítaly do budoucnosti jejich dětí při přijímání na střední a vysoké školy nebo udělování povolení k vycestování do zahraničí. V československé společnosti jako jedna z možností postihu byly např. výpovědi ze zaměstnání, vylučování z politických stran a společenských organizací, ke kterým ve velké míře docházelo především na počátku sedmdesátých let, ale dělo se tak i v osmdesátých letech dvacátého století. V době normalizace někteří občané považovali své členství v KSČ za nutné zlo, aby mohli vykonávat svoje kvalifikované zaměstnání.¹⁸⁶ Jiní se k takovým praktikám neuchylovali.

Prarodiče Romany z otcovy strany pocházeli z východních Čech, z České Skalice. Z České Skalice pocházela naše největší česká spisovatelka Božena Němcová, patřící k zakladatelům moderní české prózy, která zde získala základní vzdělání a v roce 1837 ve zdejší kostele jako sedmnáctiletá měla svatbu s Josefem Němcem, o patnáct let starším úředníkem finanční stráže. Mnohokrát Romana slyšela vyprávění o Boženě Němcové od své babičky Olgy. Olga Janková rozená Veselková milovala tuto spisovatelku a předávala Romaně spisovatelčina díla a ráda se vracela na místo svého mládí. Manželství Olgy a Josefa započalo ve velmi složité době historie naší země. Prarodiče byli oddáni v Protektorátu Čechy a Morava, což dokládá oddací list (viz obr. 29) vydaný farářem Karlem Tomíčkem, římskokatolickým farním úřadem v České Skalici z 29. dubna 1939, okresní úřad Náchod. Farní úřad v České Skalici potvrzuje, že dle matriky oddaných pro Českou Skalici Lit. W, číslo IV, str. 197, č. poř. 1 byli oddáni. Oddací list je psán na česko-německém tiskopisu.

Protektorát Čechy a Morava byl podle Hitlerova výnosu z 16. března 1939 autonomní a spravoval se sám. Protektorátní autonomie byla však od počátku pouhou fikcí, protože všechny české instituce a úřady byly podřízeny doзору paralelně existujících německých orgánů. Ty měly právo vydávat vlastní nařízení, které české úřady musely provést a zároveň mohly rušit opatření české správy.¹⁸⁷ Za 2. světové války byly v Protektorátu Čechy a Morava od 2. října 1939 zavedeny potravinové lístky, v prosinci 1939 pak i poukázky na textil a obuv. Kvůli špatné hospodářské situaci přetrvával v Československu přidělový systém až do 31. května 1953. Zrušen byl současně s provedením měnové reformy, která připravila obyvatelstvo o veškeré

¹⁸⁶ PAŽOUT, Jaroslav. *Tresněprávní perzekuce*, s. 7.

¹⁸⁷ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, s. 456.

úspory.¹⁸⁸ Válečné a poválečné potravinové lístky z 50. let 20. století vlastnila Olga Janková, její dceři Marii zůstaly z této doby (zapsané na její jméno) šatenky pro zaměstnané. Nyní se nacházejí v soukromém rodinném archivu Josefa Janka, Olžina syna.

Olga Janková byla aktivní žena, povinně se účastnila všennárodní přípravy obyvatelstva k civilní obraně ve Skalici roku 1957 a dobrovolně byla členkou Svazu požární ochrany od roku 1950 v okrese Nový Bor v Libereckém kraji. Olga vlastnila cestovní přílohu (z roku 1969), která byla typická pro tuto dobu a potřebná k vycestování do zemí východního bloku, bez které nebylo možno vycestovat, byla vázána na občanský průkaz a platila tři roky. Součástí byly záznamy o přidělení devizových prostředků. V případě doložené fotografie občanský průkaz nebyl nutný. Cestovní příloha je zapsána dvojjazyčně, česky a rusky a byla vydána ohledně TURISTIKY. Olga cestovala do SSSR, Polska a východního Německa. Od roku 1948 do roku 1989 byla vydávána tzv. „výjezdní doložka“, Platila pouze s platným pasem. Bez ní nemohl nikdo z Československa vycestovat. Olga po větší část svého života pracovala jako školnice v měšťanské škole ve svém bydlišti, v obci Skalice u České Lípy. Byla členem Revolučního odborového hnutí (ROH), číslo průkazu 3,908.405 od 1. února 1948. Toto odborové hnutí vzniklo již v roce 1945 a byla to první odborová organizace v ČSR. Od začátku byla velmi ovlivňována komunisty. Po převratu v roce 1948 ji komunisté zcela ovládli. Závodní výbory ROH se po únoru staly jednou ze součástí orgánů „*lidosprávy*“, jak byl nový systém v padesátých letech někdy označován. Ty dávaly např. dobrozdání o rodičích při přijímání dětí na střední či středoškolačků na vysoké školy, vyjadřovaly se na žádost státních orgánů k politické spolehlivosti konkrétních osob apod. Původní „*revoluční*“ orgány z února 1948, především akční výbory Národní fronty, se rychle vyčerpaly a postupně zanikly. K formálnímu zrušení došlo až v roce 1954. Závodní výbory ROH později např. rozhodovaly o doporučení při žádostech o vydání cestovního pasu svých zaměstnanců, vydávaly poukazy na dovolenou v zahraničí a organizovaly rekreační dovolené, oslavy MDŽ a MDD. Za snížené ceny svým členům přidělovaly lístky do divadel či na koncerty. V duchu socialistické kolektivity se tyto orgány někdy vměšovaly do osobních záležitostí občanů, do nichž státu nic není. Řešily např. nevěry vdaných

¹⁸⁸ RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, s. 539, 650.

zaměstnankyň či ženatých zaměstnanců na pracovišti, zabraňovali rozvodům atd. Fungování „*lidospřávy*“ nemělo nic společného s klasickým pojetím demokracie. ROH fungovalo až do roku 1990.¹⁸⁹

Po roce 1945 měly politické strany (komunistická, národně socialistická, sociálně demokratická a lidová) významnou roli. Jednou z nich byla Komunistická strana Československa. Předsedou této strany byl v letech 1929–1953 Klement Gottwald. Prosazoval prosovětskou orientaci. Pod jeho vedením KSČ budovala socialismus a orientovala se na SSSR. On sám nejdříve usiloval o socialismus bez sovětského vlivu. Díky studené válce mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými byly východoevropské komunistické strany tlačeny Stalinem k uchopení moci. Komunistické strany respektovaly sovětský vzor a rok 1947 byl začátkem, kdy se východní a střední Evropa sovětizovala. Mnoho občanů proto přecházelo k členství v této straně. Manžel Olgy, Josef Janko, byl také členem Komunistické strany Československa (KSČ) od 18. října 1945. Platily se členské příspěvky a to jak v KSČ, tak v ROH. Zaznamenávaly se lepením známek do průkazky. Hodnota známek byla dána výší jejich mezd. Většina dělníků a zaměstnanců získala v padesátých letech stálé zaměstnání na neurčitou dobu. KSČ zdůrazňovala, že v Československu má každý právo na práci. Toto právo se mělo změnit v pracovní povinnost občanů. Navíc občan byl často nucen pracovat proti své vůli tam, kam ho stát poslal, a za mzdu, kterou stát pevně stanovil. Velké investice do průmyslu vyvolaly nedostatek pracovních sil. Lidé přecházeli ze zemědělství do průmyslu. Vláda znesnadňovala dlouhými výpovědními lhůtami přechody kvalifikovaných dělníků na jiná pracoviště. Vyžadovala si souhlas pracovního úřadu a využívala zprvu dekret prezidenta republiky č. 88/1945 Sb., který byl vydán hned po válce v době krajní hospodářské nouze a byl tedy používán především pro lidi označené za příslušníky německé a maďarské národnosti. Pro privilegovaná odvětví ovšem tato povinnost neplatila.¹⁹⁰

Olga a Josef Jankovi po válce přesídlili z vnitrozemí, z hlavního města Prahy – Jinonic do českého pohraničí, do bývalých Sudet. Jejich domovem se stala víska Skalice u České Lípy, okres Nový Bor, kraj Liberecký. Vybrali si tuto ves záměrně, pro její jméno. Líbilo se jim, že jejich nové působiště má velmi podobný název jejich rodiště.

¹⁸⁹ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, s. 86, 106.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 106.

Oba rádi vzpomínali na svůj předešlý domov, na Českou Skalici, okres Náchod. Při osídlování si mohli vybrat dům v dané vsi. Každý, kdo přicházel do vesnice, se podle svého uvážení a svých možností zabydlel. V domě se nacházely osobní věci předešlých majitelů. Svůj domov opustili pouze s nejn nutnějšími věcmi. Majetek občanů německé i maďarské národnosti byl konfiskován. Pojednává o tom dekret prezidenta republiky č. 12 z 21. června 1945,¹⁹¹ kde se říká: „*S okamžitou platností a bez náhrady konfiskuje se pro potřeby pozemkové reformy majetek, jenž je ve vlastnictví všech osob německé a maďarské národnosti.*“ A prezidentský dekret č. 33 z 2. srpna 1945 zbavoval osoby německé národnosti československého občanství a stavěl je tak do postavení cizinců.¹⁹² Ve zprávě postupimské konference je zaneseno právo vystěhovat Němce z Československa. Organizované vysídlování Němců bylo zahájeno během roku 1945 a ukončeno v říjnu 1946.¹⁹³ Ve vybraném domě č. p. 274, ve vsi Skalice u České Lípy, se zabydlely dvě rodiny. Část domu si tak po čase museli Josef s Olgou odkoupit, jelikož byla vlastnictvím obce. Josef Janko, syn Olgy Jankové a otec Romany Masopustové, rozené Jankové, se v této pohraniční vesnici narodil v červenci 1946 za pomoci porodní báby.

Domovní listy jsou psány na ženatého Josefa Janka (viz obr. 31) a svobodné Olgy Veselkové (viz obr. 30), provdané Jankové. Josef Janko se narodil 1. srpna 1912 v Dobřanech č. 37, okres Rychnov nad Kněžnou. Jeho domovská obec a politický okres byly Dobřany, Nové Město nad Metují. Josef byl zaměstnán jako krejčovský pomocník. Otec Josefa Janka, Zikmund, se narodil 26. září 1887, pokřtěný 26. září 1887 farářem Josefem Domašinským. Olga Veselková se narodila 8. října 1916 v České Skalici. Zaměstnaná byla jako služebná. List domovský byl uveden v okresu Ledec, obec Čechtice dne 19. ledna 1932. V obrazové příloze je vložena školní zpráva, vysvědčení z první třídy Obecné školy v České Skalici, rok 1922 (viz obr. 26). Olga navštěvovala obecnou a měšťanskou školu v České Skalici, okres Náchod. Na vysvědčení je napsáno: „*Olga Veselková narozená dne 8. října 1916 v České Skalici, náboženství řím.-kat., začala chodit vůbec do školy dne 1. září 1922 do pěti třídní obecné školy zdejší dne 1. září 1922, a jsouc žákyní v oddělení I. třídy, obdržela tyto známky: ...*“ (viz obr. 26).

¹⁹¹ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, s. 49. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. O konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, §1, odst. 1, písm. a), s. 49.

¹⁹² Tamtéž, s. 49.

¹⁹³ Tamtéž, s. 50.

Vysvědčení dokládá hodnocení žáka za každé čtvrtletí daného ročníku. Daná „školní zpráva“ je podepsána za každé čtvrtletí školním správcem, třídním učitelem a rodičem.

Zikmund Janko, otec Josefa (viz obr. 61),¹⁹⁴ povoláním tkadlec v Dobřanech, okres Nové Město nad Metují, sloužil v první světové válce u císařsko-královského pěšího pluku č. 18. (18. Infanterie-Regiment z Königgratz – nyní Hradec Králové). V době své služby byl nasazen koncem roku 1917 do Itálie. Zde 18. února 1918 u Santa Marie (*Passarella okres Benátky*) na řece Piavě zemřel. Plavil se na člunu s dalšími pěti vojáky. Při přestřelce byl střelen do hlavy. Následně spadl do vody a s dalšími dvěma vojáky se utopil. U sebe měl identifikační štítek vojáka se záznamem krevní skupiny. Padl ve třiceti letech a byl pohřben 18. února 1918 v Agenzia Trezza na vojenském hřbitově, hrob č. 118. Pohřbil jej a vydal úmrtní list Josef Šrom, polní kurát. Svědek úmrtí: Dr. Karl Lobenwein – plukovní lékař a J. Schlenzig – pěšák. Záznam je v matrice zemřelých (viz obr. 20, detail obr. 18, 19)¹⁹⁵ V rodném městě, v Dobřanech, byl postaven pomník obětem první světové války. Zde je jméno Zikmunda vytesáno do kamene (viz obr. 62).

Při pátrání po hrobu a úmrtí Zikmunda Janka jsem díky Vojenskému ústřednímu archivu v Praze získala výpis strany z matriky zemřelých 18 IR. Následné bádání pokračovalo v Digitální studovně Ministerstva obrany ČR, kde byl nalezen matriční zápis zemřelého. Na doporučení ředitele Vojenského ústředního archivu v Praze, pana Mgr. Jana Zámečnicka, jsem kontaktovala Rakouský Černý kříž, který se zabývá vyhledáváním hrobů padlých vojáků. Černý kříž oznámil, že nenalezl žádný záznam o vojínu: Zikmund Janko. Na jejich doporučení bylo nutno se obrátit na Österreichisches Staatsarchiv Abteilung Kriegsarchiv ve Vídni. Tam započalo pátrání podle seznamu padlých vydaného K. u. K. Kriegsministerium Wien v roce 1918, (31. 7. 1918) ve Vídni.

¹⁹⁴ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otce Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, fotografie, složka Zikmund Janko, 1887–1918: fotografie Zikmunda s Marií, 1887.

¹⁹⁵ VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR, fond Matriky pěšího pluku 4 a předchůdců. Svazek knih.: K. u. k. Infanterie-Regiment Nr. 18. Sterbe-Buch 1914–1918 Tomus XII. 12. 1914–1918. Zikmund Janko, sign.: 666: Pěší pluk 4. Rozsah: II, 299, [26] s. 222., němčina. 1914–1918. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:42973960-6a42-4ab2-8ac9-ebda4e829178?page=uuid:2775ec6c-af30-11e7-8fcf-005056b73ae5>

„Janko Zikmund Lst Infst. IR. Nr. 18, zugeteilt dem IR. Nr. 89, 15. Komp., Böhmen, Neustadt a. d. Mettau, Dobřan, 1887, gefallen 18. 2. 1918.“

(Přeloženo: Janko Zikmund domobranec pěšák, pěší regiment č. 18 přidělen k pěšímu pluku č. 89, 15. rota, Čechy, Nové Město nad Metují, Dobřany, 1887 [rok narození], padl 18. 2. 1918).

Podle všech poznatků pravděpodobně nebude v současné době možné zjistit nynější místo Zikmundova hrobu. Pouze informace z matriky zemřelých je pravdivá, ta je však z r. 1918. V rámci průzkumu jsem získala ze soukromého e-mailu od Jozefa Špánika informaci z českého velvyslanectví v Římě na žádost o identifikaci místa pohřbení Zikmunda Janka. Dozvěděla jsem se, že „...uvedený vojenský hřbitov byl zrušen a ostatky pohřbených byly přeneseny na některé z centrálních vojenských pohřebišť. Identita padlých byla prý často pozměněna. Žádné další informace a dokumenty o Zikmundu Jankovi se nepodařilo vyhledat. Kmenové listy, základní personální dokumentace mužů narozených v letech 1887–1900 byly v důsledku nešťastného rozhodnutí v 70. a 80. letech minulého století v Trnavě skartovány.“¹⁹⁶

Záznam z matriky narozených (viz obr. 16, detail obr. 17): Zikmund, otec Josefa, Josefův otec byl katolík, tkadlec v Dobřanech č. 37, manželský syn Ignace Janka, domkáře¹⁹⁷ v Dobřanech č. 37, a Johany rozené Markové z Hluků č. 17. Hluky jsou osadou části obce Kounov u Dobrušky v okrese Rychnov nad Kněžnou v Královéhradeckém kraji v podhůří Orlických hor. Obec se připomíná v historických záznamech již od 13. století.¹⁹⁸ Matkou Josefa byla Marie, katolička, rozená Prazová z Rovného č. 13, narozena 4. června 1890 tamtéž, manželská dcera Josefa Prazy, domkáře v Kvasínách, a Marie rozené Štenclové z Chmeliště č. 4.

Olga, matka Josefa a babička Romany, rozená Veselková, se narodila 8. října 1916 v České Skalici č. 112. Domovský list¹⁹⁹ (viz obr. 30) obce Čechtice, okres Ledec,

¹⁹⁶ ŠPÁNIK, Jozef. *Vojín Zikmund Janko – vojenská pohřebišť: soukromý e-mail*. Řím. Velvyslanectví v Římě, 2016.

¹⁹⁷ Domkář: ten, kdo měl pouze své stavení, byl povinen robotou pěší.

¹⁹⁸ AUGUSTIN, Josef. *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*. Sokolov: Arbor, 2001. ISBN 80-901534-1-0, s. 526.

¹⁹⁹ Domovský list: listina, která potvrzovala osobě, které byl vydán, domovské právo. To vyjadřovalo osobní právní poměr mezi osobou a obcí, zaručovalo nárok na nerušený pobyt v obci a na chudinské zaopatření. Nebylo podmíněno fyzickým pobytem občana. Domovské právo se nabývalo narozením, legitimací, provdáním či adopcí. SYLLOVÁ, Jindřiška – Barbora OBRAČAJOVÁ – Martin KAVĚNA. Studie 5.360, *Domovské právo – historie, komparace a současný pohled*. Parlamentní

vydaný 19. ledna 1932, potvrzuje její domovské právo v této obci. Byla tu zaměstnána jako služebná. Čechtice je městy na Benešovsku. Nachází se na úpatí Českomoravské vrchoviny. První zmínka o Čechticích je z roku 1318, kdy byly v majetku vladyků z Čechtíc.²⁰⁰ Dominantou obce je od roku 1350 kostel sv. Jakuba, původně byl gotický, později přestavěný ve stylu baroka.²⁰¹ Ke kostelu byla následně přistavena zvonice se třemi zvony.²⁰² Otec Olgy se jmenoval František Veselka, povoláním listonoš v České Skalici č. 39. Jméno její matky bylo Terezie, rozená Šedivá z Košetic č. 59.

Před druhou světovou válkou se prarodiče Romany odstěhovali z České Skalice do Prahy-Jinonic č. p. 145. Romaně babička ráda vyprávěla o svém životě a vylíčila jí i příběh z druhé světové války. Zaznamenáno je vyprávění Marie Magdalény Zirklérové (rozhovor s pamětníkem). Několikrát její domácnost „navštívily“ jednotky SS. Hledaly Židy a kontrolovaly zásoby jídla. Celou záležitost Olga Janková popsala jako velmi stresující. Vojáci v bytě rozhazovali věci, křičeli a neohlíželi se na rodinu. V roce 1942 se jako těhotná neodvažovala porodit dítě v nemocnici, jelikož tam sloužili němečtí lékaři a ti českým matkám údajně brali děti. Děti posléze zabili. Svou dceru porodila doma za asistence porodní báby. Po válce se manželé Jankovi odstěhovali do bývalých Sudet, do Skalice u České Lípy. Zde se jí narodil syn Josef, otec Romany. Dům, do kterého se nastěhovali, byl opuštěný Němci, kteří byli odsunuti po druhé světové válce. V domě našli mnoho zanechaných věcí po původních obyvatelích, našli zbraně a německé vojenské helmy. Zanechané zbraně byly hrozbou pro děti. Josef, Olžin syn, v dětství našel na půdě domu několik nábojnic a také rozbušku. S kamarády vše rozebrali a zapálili. Následný výbuch způsobil Josefovi několikadenní hluchotu.

INSTITUT Česká republika, 2014. s. 3–4. Dostupné z:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjVwark0-b1AhVCmqQKHTNHDHgQFnoECCEQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D115747&usg=AOvVaw3sifWLKYjM7Eo8KcYm7nZj>

²⁰⁰ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. díl, A – G. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-13-3, s. 460–461.

²⁰¹ AUGUSTIN, Josef. *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*. Sokolov: Arbor, 2001. ISBN 80-901534-1-0, s. 92.

²⁰² KUČA, Karel. *Zděné zvonice České republiky*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2445-9, s. 59.

8 Závěr

V bakalářské práci jsem chtěla ukázat, které změny na rodinu Masopustovu přišly během cca dvou staletí, a to ať jde o evropské či české dějiny.

Časový horizont práce sahá od začátku 18. století do roku 1993, do zániku Československa. Byla zaměřena na hmotné a sociální zázemí rodiny. Na počátku práce jsem si stanovila několik cílů s tím, že na konci svého bádání budu znát na tyto otázky odpovědi. Studium odborné literatury, jak regionální, tak evropské a studium archivních materiálů mi objasnilo, jak vypadal každodenní život nejen rodiny Masopustů, ale i dalších českých rodin v 18. až 20. století. Studium rodiny mě geograficky zaneslo na území Spojených států amerických a carského Ruska či na Podkarpatskou Rus. Nejobsáhlejší část práce je soustředěna na oblast Volyně a následnou reemigraci zpět do Československa.

Prvním vytyčeným cílem je objasnění původu jména Masopust s přiblížením stejnojmenného lidového zvyku. Naše příjmení je velmi důležitý údaj, je zahaleno tajemstvím a odpovídá nám na mnoho otázek.

Druhý cíl je zaměřen na bádání po starších generacích předků Masopustů ve Státním oblastním archivu v Praze a v Zámrsku. Potýkala jsem se zprvu s malým množstvím dostupného písemného materiálu. Je to dáno tím, že se poddaní ocitali pouze v evidenci hospodářských, eventuálně církevních záznamů. Předkové patřili mezi poddané, byli rolníky. Zásadně jejich život ovlivňovala vrchnost. Na zkoumaném volyňském území proběhla řada válečných konfliktů, při nichž bylo zničeno mnoho archiválií. Dochované dokumenty a také rozhovory a záznamy s pamětníky umožnily prozkoumat sociální život předků. Ovšem přicházející industrializace a hospodářské problémy vrhly část obyvatelstva do emigrace s vidinou získání vlastní půdy a lepšího života.

Třetím stanoveným cílem bylo objasnit sociálně ekonomickou emigraci, nejdříve do USA, na území Texasu, s následujícím přesunem do Podkarpatské a carské Rusi. Pro období emigrace na východ Evropy jsem měla k dispozici dostatek písemných úředních dokumentů a materiálů ze soukromých archivů. Též literatura, týkající se volyňských Čechů, byla celkem dobře dostupná. Knihy jsem přečetla se zaujetím a snažila jsem se srovnat úhel pohledu různých autorů. Zmíněným tématem emigrace a reemigrace se

např. zabývali Jaroslav Vaculík s Jiřím Hofmanem a Edita Štěříková. O Texasu zase pojednává kniha Evy Eckertové. Výzkum mi přinesl nové poznatky o členu rodiny, který emigroval též do USA, do města Minnesota. Díky soukromému rodinnému archivu rodiny jsem se dostala k osobní korespondenci France Kozla a následně k prozkoumání pasažérského deníku se seznamem přípluvších do státu New York, jehož zdrojem je Národní archiv ve Washingtonu.

Dalším cílem byly události první a druhé světové války, které jsou nastíněny ze dvou pohledů. Jedním pohledem je život na Volyni a Podkarpatské Rusi. Údaje o odboji prvního armádního sboru v SSSR za války s nacistickým Německem, střetnutí s Banderovci a Vlasovci. Druhý pohled je výzkum předka bojujícího za první světové války nasazeného v Itálii u Passarella, na řece Piavě. Dále je to Protektorát Čechy a Morava, s následnou konfrontací druhé světové války prožité v Praze.

Pátý cíl je zaměřen na 20. století, na Masopusty, kteří se během druhé světové války či po ní navrátili do své vlasti. Rodina Masopustova, stejně jako mnoho jiných, se účastnila probíhající reemigrace a nevěděla, co ji „doma“ čeká. Jejich cesta zpět neznamenal návrat do jejich původního bydliště, kde jejich rod žil před emigrací v 19. století. Ve své domovině přijali římskokatolické náboženství. Zjištění, že většina českých emigrantů na Volyni si udržovala své kulturní povědomí, a zajímala se o vše české, mi pomohlo utvořit si názor o této minoritě v cizojazyčném prostředí. Nyní mám reálnější představu o jejich životě. Díky úředním dokumentům dochovaným v soukromých archivech bylo bádání v oblasti reemigrace dobře podložené. Zdrojem řady informací je orální historie. Je jen otázkou, do jaké míry jsou poskytnuté příběhy pravdivé a nezkreslené při jejich předávání po značné časové proluce.

Šestým cílem bylo zjistit, jak se rodině Masopustů a ostatním občanům v Československu žilo za doby socialismu. Zjistila jsem řadu poznatků o rodinných příslušnících.

Zmiňuji i několik událostí po roce 1993, které slouží k doplnění informací o rodině Masopustů.

Práce se stala pro mě velkou výzvou a má i velký osobní význam. Byla výpravou do rodinné historie. Umožnila prozkoumat život lidí, způsob jejich myšlení, příčiny událostí a změn v rodině, a to z pohledu nejen vlastní historie, ale z obecného pohledu.

Je zdrojem jejich odhodlání, síly pro vyrovnání se s těžkostmi současného života. Otevírá cestu a motivuje k dalšímu zkoumání minulosti i zaznamenávání přítomnosti pro budoucí generace rodin.

Bakalářská práce vybízí k vytvoření a pochopení příběhu jakéhokoliv rodu v proměnách času s uvědoměním si historie zasahující do našich životů. Přínosem pak je srovnání, jaké podmínky pro život měli předci a jaké mají dnes žijící lidé. Díky tomu se mohou děti dozvědět nejen příběhy svých prarodičů a vrhnout se do dob dávno zapomenutých, ale přijmout i morální aspekty jejich života. Jde o odkaz předků pro výchovu potomků. Práce tak ukazuje na důležitost přenosu těchto informací dnešní generaci a jejich využití k vytvoření zájmu o objevování vlastní historie. Vzniká tím naděje, že si znovu začnou vážit postavení funkční rodiny ve společnosti, v níž je trend zcela opačný. Má to dva aspekty; první je soukromý, jestli se budou chtít podívat na to, jak žili jejich předkové a jestli oni by chtěli také takto žít. Zda by to zvládli. A druhý aspekt je potom věc veřejná. Pokud děti (svěřenci a svěřenkyňe) na základní škole budou přivedeny ke zkoumání vlastní rodinné historie, pak je to vrátí nebo alespoň přiblíží ke studiu dějepisu. Oni se přes soukromou část dostanou k obecné historii, k celozemským a evropským dějinám. Zjistí, jak vlastně otřásly s jejich předky „velké dějiny“.

Dostala jsem se k zásadním pramenům v archivech alespoň v elektronické podobě. Získala jsem přístup k písemným záznamům, pamětem a korespondenci členů rodiny Masopustů. Někteří byli ochotni udělat rozhovor, ze kterého jsem byla schopná vyvodit určité informace a srovnat si je s těmi, které jsem viděla v písemné formě. Materiál, který jsem získala, identifikovala, převyprávěla a upravila ve výkladu bakalářské práce, slouží jako odrazový můstek pro další studie nejen mé, ale také pro srovnání. Pro další výzkum bych využila větší množství literatury z Národního archivu, z fondů jednotlivých ministerstev, které evidovaly reemigranty, např. ministerstvo sociální péče, zahraničí, zemědělství a vnitra.

Nejstarší informace o rodině Masopustů jsem našla z období začátku osmnáctého století a pokusila jsem se rekonstruovat jejich životaběh na základě oficiálních pramenů. Vzhledem k tomu, kolik lidí žilo mimo Československo nebo rakouskou monarchii v zahraničí, by bylo přínosné, kdybych mohla podniknout průzkumy v evropských archivech. V těch zemích, kde žili, např. v USA, Volyně nebo v jiných lokalitách, kde

se pohybovali v rámci dnešních států. Zde by pak mohla nastat možnost dozvědět se o této rodině více, než ona sama prozradila, nebo než to, co si pamatuje.

Uvědomuji si, že jde o téma tak obsáhlé, že by umožnilo napsat další oborově orientované práce (např. by se mohly věnovat lingvistice). Češi se na Volyni setkávali s více jazyky, které je ovlivňovaly, měly vliv při přejímání nových slov. Čeština se v jejich původní domovině dále vyvíjela. Další výzkum by se mohl zaměřit na specifika života českých komunit na Volyni či by mohla zaznít otázka reemigrace a s tím spojená kulturní specifika, která s sebou Češi z Volyně do své staré vlasti přinesli. V neposlední řadě by se práce mohla zabývat přímými účastníky války, protože mnoho volyňských Čechů sloužilo v československé zahraniční armádě nebo již v České družině. Rozhovory veteránů jsou zaznamenány organizací Post Bellum, jejím stěžejním projektem se stala „*Paměť národa*“. Témata mi připadají nosná a bylo by možné je zpracovat analyticky i synteticky.

Nejen dějiny volyňských Čechů, ale i dostupná historie konkrétního rodu je historiograficky velmi zajímavá. Tato bakalářská práce mi pomohla ukázat cestu k vlastním kořenům a přitom obecně odhalit kus života našich předků. Poskytla mi vnitřní uspokojení, protože naplňuje nejen vědecký záměr, ale i probuzení zájmu ze strany studované rodiny. Podařilo se tak zachránit svědectví rodu, pro budoucí potomky a přitom je inspirací, dává obecný návod k výzkumu – kdo jsme a odkud přicházíme.

Seznam použitých zkratk

ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSR	Československo
ČSSR	Československá socialistická republika
ČVUT	České vysoké učení technické
IR	Infanterie-Regiment
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KSČ	Komunistická strana Československa
MDD	Mezinárodní den dětí
MDŽ	Mezinárodní den žen
NEP	Nová ekonomická politika
NY	New York
OF	Občanské fórum
OP	Okresní prokuratura
ONV	Okresní národní výbor
OSN	Organizace spojených národů
OUN	Organizace ukrajinských nacionalistů
OUN-M	Rozštěpené křídlo OUN – Andrij Mel'nik
OUN-R	Opoziční křídlo OUN – Stepan Bandera
OV SSM	Okresní výbor Socialistického svazu mládeže
PO SSM	Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže
ROH	Revoluční odborové hnutí
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
ŘKU	Říšský komisariát Ukrajina
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
SSM	Socialistický svaz mládeže
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
UPA	Ukrajinská povstalecká armáda
USA	Spojené státy americké
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
UVO	Ukrajinská vojenská organizace
VÚA-VHA	Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv
ZO SSM	Základní organizace Socialistického svazu mládeže

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Archivní prameny veřejné

NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897.

NK ČR, knihovní fondy a služby.

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav, fond Bělá pod Bezdězem, matrika oddaných.

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav, fond Kosmonosy, matriky narozených, oddaných a zemřelých.

SOA Zámorsk, Římskokatolická církev Dobřany, fond Dobřany, matrika narozených.

SOkA Svitavy, fond Pozemkové knihy Polička.

SOkA Svitavy, fond Okresní prokuratura Polička.

VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR, fond Matriky pěšího pluku 4 a předchůdců.

VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR, Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války.

ŽIKEŠ, Josef a Jan ZÁMEČNÍK. *Zikmund Janko – archivní rešerše: Vojín pěšího pluku č. 18. Vojenský historický ústav Praha*. Praha, 2015.

Archiválie

NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897. Micropublication M237, 675 rolls. Passenger Lists: *October 19 – November 14, 1893. Franc Kozel: Spree, NY, 2. Nov 1893*. s. 500. M 237 Roll 620, 860 s. Dostupné z: <https://archive.org/details/passengerlistsof0620unit/page/n499/mode/2up?q=Spree&view=theater>

NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897. Micropublication M237, 675 rolls. Passenger Lists: *October 19 – November 14*: M 237 Roll 620, 860 s. Dostupné z: <https://archive.org/details/passengerlistsof0620unit/page/n1/mode/2up?q=Spree&view=theater>

NK ČR, knihovní fondy a služby, sign. 54 B 1389, Praha 1920–1995. Rudé Právo, Ústřední orgán KSČ. *Naučit jednotná zemědělská družstva dobře hospodařit. Referát soudruha Rudolfa Slánského na zasedání UV KSČ dne 22. února 1951.* Ročník 31–32, 1951, č. 47. ISSN 0032-6569, s. 5.

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M1 – 1K/3, 1715–1753, s. 148, František Masopust. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6815/148>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/3, 1715–1753, s. 116, Jan Joannes Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6815/116>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K, 1751–1774, s. 63, Josef a Václav Masopustovi. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6816/63>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. BM – K7 II., 1794–1800, s. 44, Václav Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6819/44>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/20, 1825–1842, s. 183, Antonyn Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6832/183>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1KN, 1872–1906, s. 90, Alexander Adolf Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6839/90>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných Bělá pod Bezdězem, sign. O IV. – K 17, 1784–1870, s. 228, Václav Masopust a Veronika Somrová. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/3781/228>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/10, 1775–1792, s. 11. František Masopust a Kateřina Veldová/Weldin. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/11>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav, Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/11, 1784–1798, s. 48. František Masopust a Anna Fleková. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6823/48>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Antonyn Masopust a Veronika Melnická. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/45>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1870, s. 273, Eleonora Masopustová. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/273>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/10, 1775–1792, s. 73, Jan Joannes Masopust, syn. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/73>

SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – K/10, 1775–1792, s. 55, Jan Joannes Masopust, otec. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/55>

SOA Zámorsk, Farní úřad římskokatolické církve Dobřany: Matrika N města Dobřany 1855–1900, sign. 27–3936, ukn 1512, mikrofilm č. 1456, Zikmund Janko, s. 100. Dostupné z: https://vychodoceskearchivy.cz/wp-content/uploads/2020/08/8700_Sbirka-matrik-Vychodoceskeho-kraje-1587-1949_NAD_190-stav-2020-08-18.pdf, <http://88.146.158.154:8083/027-03936.zip>

SOka Svitavy, FamilySearch: *Pozemkové knihy*. Telecí, Polička, Čechy: sign. PZ 305, 1788–1820. Jan Zrůst, sedlák, s. 210 z 234 s. Dostupné z: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C916-73J7-R>

SOka Svitavy, se sídlem v Litomyšli, fond OP Polička, sl. Spisy k rejstříkům 1951, sign. 93, kart. 11, Rozsudek Josef Zrůst, 24. srpna 1951.

VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR, Matriky pěšího pluku 4 a předchůdců. Svazek knih.: K. u. k. Infanterie-Regiment Nr. 18. Sterbe-Buch 1914–1918 Tomus XII. 12. 1914–1918. Zikmund Janko, sign.: 666: Pěší pluk 4. Rozsah: II, 299, [26] s. 222., němčina. 1914–1918. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:42973960-6a42-4ab2-8ac9-ebda4e829178?page=uuid:2775ec6c-af30-11e7-8fcf-005056b73ae5>

VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR: Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války: *Záznam vojáka*. Masopust, Vasil, Alexandr, kmenové č. 8.343/M. Dostupné z: <http://www.vuapraha.cz/soldier/20495283>

Archivní prameny soukromé:

Soubor fotografií a úředních dokladů: rodinná pozůstalost Jaroslava Masopusta – Chomutov, Jaroslavy Kocourkové (Masopustové, rozené Zrůstové) – Litoměřice, Antonie Přádové (rozené Heryšové) – Litoměřice a Josefa Janka – Skalice u České Lípy.

Soukromý rodinný archiv, Litoměřice: Antonie Přádová (rozená Masopustová) – *Národní osvobození – Týdeník Československé obce legionářské: Od Ondavy k Tatrám*. (1990–1999). Praha: Magnet-Press, 1995. ISSN 0231-8164.

ŠPÁNIK, Jozef. *Vojín Zikmund Janko – vojenská pohřebiště: soukromý e-mail*. Řím. Velvyslanectví v Římě, 2016.

ZRŮST, Josef. *Kronika rodiny Josefa Zrůsta ve Studeném u Jilovéhoho*. Praha, 1974, soukromý rodinný archiv Litoměřice. Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), 46 s.

ZRŮST, Josef. *Rodinná kronika*, Telecí: 1750–1915, soukromý rodinný archiv Litoměřice. Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), 76 s.

Osobní rozhovory:

MASOPUST, Jaroslav. Téma: Václav Vasil Masopust, reemigrace rodiny Masopustových, Rozhovor s Jaroslavem MASOPUSTEM, nar. 1941, CHOMUTOV 1. 7. 2021.

MASOPUST, Jiří. Téma: Alexandr Adolf Masopust v USA, Rozhovor s Jiřím MASOPUSTEM, nar. 1959, ÚSTÍ n/L 7. 7. 2021.

MASOPUSTOVÁ, Antonie. Téma: Antonie Masopustová, narozena Heryšerová, Rozhovor s Antonií MASOPUSTOVOU, nar. 1954, „Babičko vyprávěj“, Litoměřice 11. 12. 2016. Záznam uložen: Litoměřice, soukromý rodinný archiv: Antonie Přádová (rozená Masopustová – dcera Václava Masopusta).

ZIRKLEROVÁ, Marie. Téma: Rodina Jankova za světové války Rozhovor s Marií ZIRKLEROVOU, nar. 1942, PŘÍBRAM 21. 6. 2021.

Prameny publikované elektronicky:

KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdolbunov.pdf>, 233 s.

LIEHNE, Josef a kolektiv. *OD HISTORIE K SOUČASNOSTI 1894–2014: Almanach k 120. výročí Masarykovy nemocnice v Ústí n/L.*: Krajská zdravotní, a. s. – Masarykova nemocnice v Ústí n/L, o. z., 2014. ISBN 978-80-560-6259-2. Dostupné z: http://www.kzcr.eu/Data/Files/4ebffc9a-35dd-43c9-b87f-5a5dc4852d6c2014_almanach_120_let_web_1strankovy.pdf?download=true&cname=Almanach%202014

Prameny tištěné:

DRAHOKOUPIL, Jaroslav – KLICPERA, Jaroslav – PELCOVÁ, Věra – HOFMAN, Jiří: *Historická mapa českého osídlení na Volyni*. 1 mapa: barev., obě strany; 42 x 117 cm, složeno na 21 x 30 cm. Příloha 24 s. Praha: Sdružení Čechů z Volyně, 1995. ISBN:80-901878-0-3.

JÍRA, Otakar – Hana RAMPASOVÁ – Jiří SCHLANGER – Václav SKOČDOPOLE, Josef VALENTA – Vladimír VESELÝ. *Rukověť vedoucího pionýrské skupiny: Knihovnička vedoucího, svazek 105*. Praha: Česká ústřední rada PO SSM, Mladá fronta, 1986. ISBN 23-037-86.

VESELÁ, Božena. *Celý rok: Vyprávění Božky Veselé o Kořenci*. Blansko: OKS Blansko, 1989. ISBN 80-85065-00-2.

Literatura

AUGUSTIN, Josef. *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*. Sokolov: Arbor, 2001. ISBN 80-901534-1-0.

BĚLINA, Pavel – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA. *České země v evropských dějinách: díl třetí 1756–1918*. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2006. ISBN 80-7185-793-9.

ECKERTOVÁ, Eva. *Kameny na prérii: Čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-359-2.

FROLEC, Václav. *Masopustní tradice: Lidová kultura a současnost*. Brno: BLOK, 1979. ISBN 47-013-79.

HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť: Kritické vydání*. Praha: Sociologické (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-016-2.

HLAVÁČEK, Ivan – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. vydání. Praha: H+H Vyšehradská, 2002. ISBN 80-7319-004-4.

HOFMAN, Jiří – Jaroslav KLICPERA – Věra PELCOVÁ. *Historická mapa českého osídlení na Volyni*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel – Historický ústav AV ČR, 1995. ISBN 80-901878-0-3.

HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTĚR. *Češi na Volyni: Základní informace*. 4. vyd. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2020. ISBN 978-80-906997-3-1.

HOLUB, Josef – Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. 2. vydání. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-0423715-0.

- HORSKÁ, Pavla – Milan KUČERA – Eduard MAUR – Milan STLOUKAL: *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-011-X.
- HORSKÝ, Jan – Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ: *Rodina našich předků*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-195-6.
- KELLER, Jan. *Nedomyšlená společnost*. 4. vyd. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-091-0.
- KREJČÍKOVÁ, Jarmila – Tomáš KREJČÍK. *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*. Praha: SPN, 1987.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 3. díl, Kolín – Miro. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-15-X.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. díl, A – G. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-13-3.
- KUČA, Karel. *Zděné zvonice České republiky*. Praha: Academia, 2015. Průvodce. ISBN 978-80-200-2445-9.
- KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. Praha: TRITON, 2003. ISBN 80-7254-448-9.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0.
- LEDNICKÁ, Blanka. *Sestavte si rodokmen: Pátráme po svých předcích*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4069-0.
- MOLDÁNOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2010. ISBN 978-80-86781-14-3.
- PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ. *Rolník v evropské tradiční kultuře*. Praha: Set Out, 2000, Historica. ISBN 80-86277-08-9.
- PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ. *Dějiny hmotné kultury II./1*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6.
- PETRÁŇ, Josef – Lydia PETRÁŇOVÁ – Eduard ŠIMEK – Jan VOGELTANZ. *Dějiny hmotné kultury II./2*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6.
- PAŽOUT, Jaroslav. *Tresněprávní perzekuce odpůrců režimu v Československu v období takzvané normalizace (1969–1989): Česká společnost po roce 1945*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2017. ISBN 978-80-7285-205-5.

- POLIŠENSKÝ, Josef – Lumír NESVADBÍK. *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky*. [Díl] 2, Češi a Amerika. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-147-1.
- RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN 978-80-7601-334-6.
- RYCHLÍK, Jan – Bohdan ZILYNSKYJ – Paul R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7106-409-1.
- RYCHLÍK, Jan. *Od minulosti k Dnešku: Dějiny českých zemí*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3.
- RYCHLÍK, Jan – Magdaléna RYCHLÍKOVÁ. *Podkarpatská Rus v dějinách Československa 1918–1946*. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-556-0.
- SHAWOVÁ, Julia. *Iluze paměti: Falešné vzpomínky a proč jim věříme*. Praha: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-793-3.
- SYRŮČEK, Milan. *Banderovci – hrdinové nebo bandité?* Praha: Epoque, 2008. ISBN 978-80-87027-85-1.
- ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců: z historie a ze vzpomínek k 50. výročí reEmigrace potomků českých exulantů*. Praha: Spolek Exulant, 1995. ISBN 80-7017-018-2.
- TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972.
- TYLLNER, Lubomír. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska: Národopisná encyklopedie*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 9788020417121.
- VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8.
- VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny Volyňských Čechů I.: Léta 1868–1914*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. ISBN 80-901878-5-4.
- VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914–1945*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998. ISBN 80-901878-8-9.
- VEBER, Václav – Milan HLAVAČKA – Peter VOREL – Miloslav POLÍVKA – Martin WIHODA – Zdeněk MĚŘÍNSKÝ. *Dějiny Rakouska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-239-4.
- VOKURKA, Martin – Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. 7. vyd. Praha, 2007. ISBN 978-80-7345-130-1.

ZÍBRT, Čeněk. *Masopust držíme: Od nového léta do pytlového čtvrtku*. Praha: F. Šimáčka, 1910.

Elektronické zdroje – monografie a studie, genealogie

HOFMAN, Jiří – Václav ŠIRC – Jaroslav VACULÍK. *Volynští Češi v prvním a druhém odboji: Český svaz bojovníků za svobodu*. 2. vyd. Praha: Vojenský historický ústav, 2020. ISBN 80-7005-036-5. 444 s. Dostupné z: <http://www.volynaci.cz/file/3595/Hofman-Sirc-Vaculik-Volynaci-v-1.-a-2.-odboj.pdf>

JÍLKOVÁ, Marie: *Obec Telecí. Tragický obraz kolektivizace zemědělství*, in: *Paměť národa*. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/mista/obec-teleci-tragicky-obraz-kolektivizace-zemedelstvi?check_logged_in=1

Lednická, Blanka. *Rodopisné stránky: Rodokmen č. 5 – Adamec*. Praha, 2005. Dostupné z: http://rodokmen.nase-koreny.cz/trees/rodina_005.html

LESLIE, EARL C. – LAURA L. LESLIE. CEMETERY RECORDS of CROW WING COUNTY. *The MNGenWeb Project*. Brainerd, Minnesota: Minnesota Historical Society in St. Paul, 2010, 1982. Dostupné z: <http://crowwing.mngenweb.net/lesliebook/book.pdf>

SYLLOVÁ, Jindřiška – Barbora OBRAČAJOVÁ – Martin KAVĚNA. Studie 5.360, *Domovské právo – historie, komparace a současný pohled*. Parlamentní INSTITUT Česká republika, 2014, s. 3–4. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK EwjVwark0-b1AhVCmqQKHTNHDHgQFnoECCEQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D115747&usg=AOvVaw3sifWLKYjM7Eo8KcYm7nZj>

Seznam příloh

Rozhovory s pamětníky

<i>Rozhovor s Jiřím Masopustem</i>	107
<i>Rozhovor s Jaroslavem Masopustem</i>	108
<i>Rozhovor s Antonií Masopustovou, rozenou Heryšerovou</i>	109
<i>Rozhovor s Marií Magdalénou Zirklerovou, rozenou Jankovou</i>	113

Archivní prameny – fotodokumentace

<i>Obr. 1: Narození prvního syna, Jan Joannes Masopust, Těšnov, 1739</i>	115
<i>Obr. 2: Úmrtí prvního syna, Jan Joannes Masopust, Těšnov, 1779</i>	115
<i>Obr. 3: Narození dvojčat, chlapců, Josef a Václav Masopustovi, Těšnov, 1759</i>	115
<i>Obr. 4: Jan Joannes Masopust, umírá 15. prosince 1775 v Těšnově</i>	116
<i>Obr. 5: Narození Františka Masopusta, Těšnov, 1744</i>	116
<i>Obr. 6: Sňatek Františka Masopusta s Kateřinou Veldovou/Weldin, 1779</i>	116
<i>Obr. 7: Sňatek Františka Masopusta s Annou rozenou Flekovou, 1788</i>	117
<i>Obr. 8: Narození Václava Masopusta, Těšnov, 1800</i>	117
<i>Obr. 9: Sňatek Václava Masopusta a Veronyky, rozené Somrové, 1835</i>	117
<i>Obr. 10: Sňatek Antonyna s Veronykou, rozen. Melnickou, Kosmonosy, 1863</i>	117
<i>Obr. 11: Detail – prohlášení o neplnoletosti Veroniky</i>	118
<i>Obr. 12: Detail – prohlášení o neplnoletosti Antonyna</i>	118
<i>Obr. 13: Zápis novorozence Antonyna Masopusta, Kosmonosy, 1841</i>	118
<i>Obr. 14: Zápis sňatku Antonyna Masopusta s Veronykou, rozenou Melnickou, 1863</i>	118
<i>Obr. 15: Matriční zápis o narození Adolfa Masopusty, Kosmonosy, 1880</i>	118
<i>Obr. 16: Matrika narozených, Zikmund Janko, Dobřany, 1887</i>	119
<i>Obr. 17: Matrika narozených, detail – Zikmund Janko, Dobřany, 1887</i>	119
<i>Obr. 18: Zikmund Janko, detail zápisu, úmrtí, 1. sv. válka, Piava, 1918, první str.</i>	119
<i>Obr. 19: Zikmund Janko, detail zápisu, úmrtí, 1. sv. válka, Piava, 1918, druhá str.</i>	120

<i>Obr. 20: Matrika pěšího pluku 4. Infanterie-Regiment Nr. 18., Zikmund Janko, 1818</i>	120
<i>Obr. 21: Seznamy cestujících New York 1820-1897, Archiv: Washington, 1958</i>	121
<i>Obr. 22: Franc Kozel, Severní Amerika, loď Spree, New York, 1893</i>	122
<i>Obr. 23: Franc Kozel, detail – (USA, Minnesota, Brainerd, 1893)</i>	122

Dokumenty úřední povahy

<i>Obr. 24: Křestní list Anny Králíčkové, 1907</i>	123
<i>Obr. 25: Křestní list, Jaroslav Zrůst, 1911</i>	124
<i>Obr. 26: Školní vysvědčení Olga Veselková, (Janková), 1922</i>	125
<i>Obr. 27: Vysvědčení dospělosti, Jaroslav Zrůst, 1934</i>	126
<i>Obr. 28: Vysvědčení o sňatku, Vasil Masopust, Ludmila Králíčková, Zdolbunov, 1938</i>	127
<i>Obr. 29: Oddací list, Josef Janko, Olga rozená Veselková, Česká Skalice, 1939</i>	128
<i>Obr. 30: List domovský, Čechtice, Olga Veselková, provdaná Janková, 1932</i>	129
<i>Obr. 31: List domovský, Josef Janko, Dobřany, 1939</i>	130
<i>Obr. 32: List o přesídlení (v ruském jazyce) č. 02660, Ludmila Masopustová, 1947</i>	131
<i>Obr. 33: List o přesídlení (v českém jazyce) č. 02660, Ludmila Masopustová, 1947</i>	132
<i>Obr. 34: Vyplacení podpory, reemigrace do ČSR, Ludmila Masopustová, 1947</i>	133
<i>Obr. 35: Osvědčení o odboji Václava Masopusta (1944 - 1945)</i>	134
<i>Obr. 36: Místopřísežné prohlášení, cukrářský tovaryš, Václav Masopust, 1959</i>	135
<i>Obr. 37: Životopis, Václav Vasil Alexandr Masopust, Litoměřice, 1969</i>	136
<i>Obr. 38: Životopis, Jaroslav Zrůst, Žitenice čp. 151, Litoměřice</i>	137

Osobní korespondence

<i>Obr. 39: Dopis France Kozla Emilii Zrůstové (Kozlové), 1921, Minnesota</i>	138
<i>Obr. 40: Obsah dopisu France Kozla sestře Emilii Zrůstové</i>	138
<i>Obr. 41: Obsah dopisu France Kozla sestře Emilii Zrůstové</i>	139
<i>Obr. 42: Dopis otci Anny Pavlíkové, domluvení sňatku, Jaroslav Zrůst, Telecí, 1940</i>	140

Kartografické materiály

Mapy

<i>Mapa. 1: Mapa českého osídlení na Volyni</i>	141
<i>Mapa 2: Prvoosídlení Čechů z Volyně ve vlasti v letech 1945–1947</i>	141
<i>Mapa 3: Návrat potomků českých exulantů, 1945–1952</i>	142

Plány

<i>Plán obce: Volyň, Zdobunov, plán města</i>	142
---	-----

Fotodokumentace

<i>Obr. 43: Adolf Masopusta a Anna Masopustová (Vacková), 1928.....</i>	143
<i>Obr. 44: Zdobunovští Sokolové 1938, Vladimír Masopust</i>	143
<i>Obr. 45: Volyň, Zdobunov 1929, Ludmila Masopustová (Králičková), Maxa, Alžběta Větrovcová (Králičková)</i>	144
<i>Obr. 46: Volyň, Zdobunov 1935, Sdružení katolické mládeže, Ludmila Masopustová.....</i>	144
<i>Obr. 47: První Česká škola ve Zdobunově, 1917.....</i>	145
<i>Obr. 48: Výlet do Podhurova, Česká Beseda, Zdobunov 1927</i>	145
<i>Obr. 49: Rovno, Vyletělovi, cukrárna, 1936</i>	146
<i>Obr. 50: Divadelní kroužek ve Zdobunově, 1908</i>	146
<i>Obr. 51: Fotografie rodiny Králičkových, Zdobunov, 1928</i>	147
<i>Obr. 52: Václav Masopust s Ludmilou Králičkovou, Zdobunov, 1939.....</i>	147
<i>Obr. 53: Jaroslav a Václav Masopustovi, Zdobunov, Zdobice 1946.....</i>	148
<i>Obr. 54: Jaroslav a Václav s matkou Ludmilou Masopustovou, Litoměřice, 1948</i>	148
<i>Obr. 55: Ludmila Masopustová (Králičková) zleva, Václav Masopust, Antonie Heryšerová zprava, Zdobunov, 1939.....</i>	149
<i>Obr. 56: Cukrárna V. Masopust. Václav Masopust a jeho osudové ženy, 1949.....</i>	149
<i>Obr. 57: Václav Vasil Alexandr Masopust, praporčík, 1945.....</i>	150
<i>Obr. 58: Litoměřice, dělníci cukrárny, V. Masopust, synové Václav a Jaroslav, 1950.....</i>	150
<i>Obr. 59: Fotografie, zadní strana, konec války, Pavlík, 1945</i>	151

<i>Obr. 60: Fotografie rodiny Pavlíkovy, přední strana, konec války, 1945</i>	151
<i>Obr. 61: Zikmund Janko, Marie Srázová, 1887.....</i>	152
<i>Obr. 62: Janko Zikmund, narozený 26. září 1887, pomník v Dobřanech</i>	152
Výstřížky z novin	
<i>Obr. 63: Od Ondavy k Tatrám, Branisko, Levoča, 3 brigáda, 1945, Václav Masopust</i>	153
<i>Obr. 64: Výtvarnická soutěž Melantricha, 1. září 1939, Jaroslav Zrůst.....</i>	154
<i>Obr. 65: Výtvarnická soutěž Melantricha – detail: Jaroslav Zrůst</i>	154
<i>Obr. 66: Dřevoryty: Oborohy pod Gregovištěm, Jaroslav Zrůst, květen 1936.....</i>	155
<i>Obr. 67: Dřevoryty: Chalupa v Jasině – Jaroslav Zrůst, květen 1936</i>	155

Rozhovory s pamětníky

Rozhovor s Jiřím Masopustem²⁰³, bratrem Jaroslava a Václava Masopustových.

Jiří Masopust se narodil 14. května 1959 v Litoměřicích jako syn Antonie Anny Masopustové, rozené Heryšové a Václava Vasilu Alexandra Masopusta (druhé manželství Václava Masopusta). Je lékařem a od roku 2000 primářem transfuzního oddělení Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem.

Váš děd Alexandr Adolf Masopust odcestoval do zahraničí, do Států, co byste k tomu mohl říci?

„Z vyprávění si pamatuji, že odplul lodí za prací do Spojených států amerických. Bylo to v roce 1906, do státu Texas. Odjel sám, chtěl nejdříve obhlédnout situaci a získat nějaké zázemí pro svou rodinu. S velkou pravděpodobností byl v té době nemocný. Tuto zprávu mi předal můj otec a mluvil o ní i můj nevlastní bratr Jaroslav. Adolf pracoval vždy s masem, byl řezník a tak tuto profesi vykonával i v Texasu. Co vím, měl s masem obchodovat. Nemoc se zhoršovala a nakonec se u něho objevila tuberkulóza. Tam, kde byl Adolf zaměstnaný, mu odmítli platit, protože někdo prohlásil, že do Států již přijel nemocný. A tak se navrátil do své vlasti.

Váš děd Adolf dlouho ve vlasti nezůstal. Jaké okolnosti ho ovlivnily? Jaké události přispěly k odchodu celé rodiny na Volyň?

„Adolf se po uzdravení vydal se svou manželkou do Volyňské oblasti carského Ruska, dnešní Ukrajiny. Rusko mělo zájem na kolonizaci svého území, chtělo české obyvatelstvo. Čechů si vážili, protože byli velmi pracovití a povznesli jejich hospodářství. Česká komunita držela při sobě. Ta jim pomáhala sžít se s prostředím. Děda tu opět pracoval jako řezník. Pravděpodobně si svůj život představoval jinak, soudě podle toho, že si rád dopřával alkohol. Trávil tak mnoho času mimo rodinu. Babička to neunesla a nakonec od něho i s dětmi odešla.“

²⁰³ Téma: Alexandr Adolf Masopust v USA. Rozhovor s Jiřím MASOPUSTEM, nar. 1959, ÚSTÍ n/L 7. 7. 2021.

Rozhovor s Jaroslavem Vasilem Masopustem²⁰⁴, bratrem Václava Věnceslava a Jiřího Masopustových.

Jaroslav Masopust se narodil 17. prosince 1941 na Volyni ve městě Rovno jako syn Ludmily Marie Masopustové, rozené Kadlecové a Václava Vasila Alexandra Masopusta (první manželství Václava Masopusta). Vystudoval strojní inženýrství na ČVUT. Před odchodem do důchodu vykonával práci ředitele továrny na kuličková ložiska v Klášterci nad Ohří.

Vaše maminka Ludmila s Vámi a s Vaším bratrem Jaroslavem, pak také s Vaší sestřenicí Antonií reemigrovala z Volyně do Československa. Na co si vzpomínáte?

„Naše maminka Ludmila s naší dvacetiletou sestřenicí Toničkou odjela s námi, sedmiletým Vaškem a mnou z Volyně. Odjela i naše babička Anna. Mně bylo šest let. Dobře si vzpomínám na vlak, kterým jsme se vraceli do Československa. Moc věcí jsme neměli. Oblečení pouze co kdo měl na sobě a pár osobních věcí. Nejvíc mi utkvěly v paměti hodiny, byly pamáтеční. Maminka si je vzala s sebou. Ve vlaku jsme měli zavěšenou v šátku zásobu chlebě. Z vyprávění vím, že náš vlak byl posledním, s kterým jsme se mohli vrátit jako reemigranti.“

Kde byl v této době Váš otec Václav Vasil Alexandr Masopust?

„Otec byl již dávno v Československu. V roce 1945 se vrátil s prvním armádním sborem Ludvíka Svobody.“

Kde jste bydleli po návratu?

„Tatínkovi byl přidělen byt v Litoměřicích. Byt tu zůstal po Němcích, zde zůstalo spousta vybavení. V tom domě, kde jsme bydleli, byla cukrárna a výrobná. Našeho tatínka jmenovali jejím správcem. Staral se o cukrárnu a nám tak připravil rodinné zázemí. Bydlela s námi i naše sestřenice Tonička. Neměla ani maminku, ani tatínka. Po nějakém čase se odstěhovala do svého bytu. Rodiče si přestávali rozumět a náš otec hledal porozumění u naší sestřenice. Po čase se k ní od nás odstěhoval.“

²⁰⁴ Téma: Václav Vasil Masopust, reemigrace rodiny Masopustových.
Rozhovor s Jaroslavem MASOPUSTEM, nar. 1941, CHOMUTOV 1. 7. 2021.

Rozhovor s Antonií Masopustovou

Antonie Masopustová, rozená Heryšerová se narodila 24. května 1927 ve Zdolbunově na Volyni jako dcera Anny Heryšerové, rozené Králíčkové a Andreje (Ondřeje) Heryšera. Kvůli válce neukončila své vzdělání. Dokončila sedm tříd základního vzdělávání. Pracovala jako účetní v litoměřických „Pekárnách“ a posléze v „Potravinách“. Zemřela v Litoměřicích 1. května 2017.

Antonie Masopustová, rozená Heryšerová, druhá žena Václava Masopusta, ve svých vzpomínkách²⁰⁵ píše: „Narodila jsem se ve Zdolbunově na Volyni v roce 1927. Zdolbunov bylo menší město, ale bylo tam plno obchodů, restaurací a cukráren. V Zdolbunově jsme nejdříve bydleli v domku u dědy Králíčka, potom v podnájmu ve dvou místnostech. Po tatínkově smrti jsme bydleli nějaký čas u Hreků. Když jsem začala chodit do školy (chtěla jsem chodit do české) musela jsem bydlet u babičky dva roky. Dále jsem chodila do polské školy v Rovně a bydlela jsem rok u tety Máni. Teta Máňa mě tak dobře krmila, že jsem byla podvyživená. Nebyla to ani tak vina tety, jako jejího lakomého muže. Po roce jsem šla opět bydlet k Hrekům. Do školy jsem chodila pěšky a v létě jezdila na kole...“

„Babička s dědečkem, rodiče maminky, žili v Příbrami. Po narození prvního dítěte odjeli do Ruska, kde žili nejprve ve Zdolbunově, pak v Lubnech a v roce 1921 se vrátili zpět do Zdolbunova, který již patřil k Polsku. Děda měl strojní průmyslovku a měl firmu na výrobu zemědělských strojů. V době hospodářské krize o firmu přišel. Babička byla v domácnosti. Často chodila do kostela. Chodila jsem do české školy. Bydlela jsem u babičky. Rodiče tatínka, babičku Barboru Heryšerovou (Šťastnou) a dědečka Josefa Heryšera, jsem neznala. Bydleli v Hrušvicích nedaleko Rovna, měli hospodářství. Zнала jsem pouze jednu tatínkovu sestru Marii, provdanou Hrekovou. Její manžel byl Ukrajinec, měli velké hospodářství. Měli dvě dcery Ljubu a Žeňu. Maminka u nich vařila. V roce 1939 po příchodu Sovětů strejdu odvezli na Sibiř. Ostatní pracovali v kolchoze. Po válce zůstala Marie s dcerami v Sovětském svazu a nadále pracovali v kolchozu...“

²⁰⁵ Téma: Antonie Masopustová, narozena Heryšerová. Rozhovor s Antonií MASOPUSTOVOU, nar. 1927, „Babičko vyprávěj“, LITOMĚŘICE 11. 12. 2016. Záznam uložen: Litoměřice, soukromý rodinný archiv: Antonie Prádové (rozená Masopustová – dcera Václava Masopusta).

„Maminka Anna Heryšová (Králičková) sestra Ludmily a Alžběty se narodila v roce 1907 v Lubnech v Rusku. Když tatínek zemřel (na zápal plic), bylo mi pět let... Narodil se 1896 v Hrušvici na Volyni. Pracoval ve firmě mého dědy Králička. V době krize pracoval v lomu... Bydleli jsme u Hreků, kde maminka vařila a občas šila. Tam se seznámila se správcem zámku, Tomkovičem, který brzy zemřel. Později poznala polského inženýra Veselovského, který řídil v Obarově meliorační práce. Byl na nás moc hodný, chodili jsme do divadla a kina. Když začala válka v Polsku, narukoval do armády a již se nevrátil. V té době obsadili část Polska Sověti, strejdu odvezli na Sibiř a my se stěhovali do Rovna, kde maminka pracovala v kanceláři a to i po obsazení Volyně Němci. V létě 1944 v průběhu bojů mezi sovětskou a německou armádou jsme se s maminkou a rodinou tety Lídy ukrývaly na samotě u známých. Maminka Anna s tetou Ludmilou se vypravily zpět do města pro nějaké oblečení a jídlo. Na zpáteční cestě narazily na jednotku Vlasovců, kteří po nich začali střílet. Tetu zranili a maminku zastřelili. Abychom mohli maminku pohřbít, museli jsme podplatit pravoslavného kněze, který maminku jako katoličku odmítal pohřbít na pravoslavném hřbitově. Jiný hřbitov v dosahu nebyl...“

„... Po smrti maminky jsem bydlela ve Zdobici u tety Lídy (Ludmily Masopustové), kde jsem se starala o její dva malé syny. V roce 1947 jsme odjeli do Čech, kde jsem dál bydlela v rodině tety Lídy a pracovala v jejich cukrárně. V roce 1952 jsem se odstěhovala do podnájmu...“

O škole: „Do první a druhé třídy jsem chodila do České školy ve Zdobunově. Do třetí až páté třídy jsem chodila do polské školy v Rovně. V roce 1939 přišli Sověti a já pokračovala šestou a sedmou třídu v ruské škole v Rovně. V roce 1941 přišli Němci a zavřeli všechny školy. Pak už jsem ve školní docházce nepokračovala, ani po válce. Moc ráda jsem se učila, bavily mě všechny předměty a ze všech jsem měla výborné známky. Chtěla jsem být učitelkou a to, že jsem musela ukončit školu, jsem velmi těžce nesla. Ve škole jsem se učila různé jazyky. Uměla jsem velmi dobře rusky, polsky i ukrajinsky a učili jsme se také němčinu. Ve škole jsme také hráli divadlo. To se mi velmi líbilo, hrála jsem vždy některou z hlavních rolí. Chodili jsme do pěveckého souboru, ráda jsem zpívala, pořádali jsme představení pro rodiče. Předmětem, který se dnes běžně neučí, bylo náboženství.“

Zajímavý příběh z mládí: „Za německé okupace jsem šla navštívit maminku do kanceláře, na náměstí hrála hudba, říkala jsem si, že při cestě zpět se tam zastavím. Když jsme s maminkou vycházely, zastavil nás Rakušan mluvící dobrou češtinou, který mamince řekl, aby mě rychle poslala domů, že na náměstí je akce. Lákali tam mladé lidi, které potom pochytili a odvezli na práci do Německa. Znovu jsem se ocitla v ohrožení života v době, kdy Němci tři měsíce každou noc bombardovali. My jsme se schovávali u známých na statku v české vesnici Vizdice. Na statek přišla skupina Vlasovců s mladým německým velitelem. Mysleli si, že jsme partyzáni, všechny muže vyhnali na dvůr a chtěli je zastřelit. Já jsem hlídala malé synovce a odmítla jsem jít ven. Jeden z Vlasovců mě chtěl zastřelit, ale Němec mu v tom zabránil. Nechal si od jednoho z mužů, který byl učitel a uměl německy, vysvětlit, že nejsme partyzáni, ale že se tam schováváme před nálety. Nařídil vojákům, aby nás nechali, řekl nám o mé matce a tetě a odešli. Potřetí jsem měla štěstí ve chvíli, když jsme bydleli s tetou u bratra mého strýce Masopusta. Do přízemí se nastěhoval sovětský důstojník. Jednoho dne jsem seděla na židli a četla jsem si knihu. Ve chvíli, kdy jsem vstala a šla knihu odložit, proletěla židlí, kde jsem před chvílí seděla kulka. Kulka vylétla náhodně, když si důstojník čistil zbraň.“

První práce: „Začala jsem pracovat v osmnácti letech ještě v Rusku. Pracovala jsem v kanceláři jako účetní. V té době bylo již po válce, bylo ale stále málo jídla, to jsme dostávali na přiděl. Měla jsem nárok na bonbóny, dostala jsem místo nich jen plesnivé perníčky. To mě tak rozčílilo, že jsem si šla za ředitelem stěžovat. Pomohlo to, vyměnili mi je. Ale všichni se divili, kde se ve mně brala ta odvaha.“ ... „Po příjezdu do Československa jsem pracovala čtyři roky jako prodavačka ve strýcově cukrárně, kde se mi práce velmi líbila. Když byla cukrárna znárodněna, chtěla jsem být i nadále prodavačkou. Protože jsem měla ze svého prvního místa skvělé doporučení, přijali mne do kanceláře jako účetní v Pekárnách. Po osmi letech bylo ředitelství Pekáren přesunuto do Ústí. Našla jsem si nové místo znovu jako účetní v Potravinách a tam jsem pracovala až do svého odchodu do důchodu...“

„... Za úspěch považuji hlavně to, že přestože jsem kvůli válce vychodila jen sedm tříd, pracovala jsem na místech, kde bylo požadováno vyšší vzdělání. Vždy jsem si se vším poradila a byla jsem i lepší než ti, kteří měli vzdělání vyšší.“

Kolik stály potraviny? „Ceny z padesátých let si nepamatuji, ale v šedesátých letech stálo mléko 1,60 Kč, houska 0,20 Kč, máslo 10 Kč, chleba 5,20 Kč (ale bochník vážil 2 kg).“

Povídání o svém muži: „Poprvé jsem ho potkala asi v mých jedenácti letech, když jsem byla na prázdninách u babičky. Byl manželem mé tety Lídy (Ludmily). Měla jsem ho ráda jako strýce, byl na mě moc hodný. Chodila jsem s nimi do kina a na výlety. Později jsem hlídala jejich dva syny. Po čase si s tetou přestali rozumět a ještě před jeho odjezdem na frontu, v roce 1944, mi řekl, že mě miluje. Znovu jsme se viděli až po třech letech, když jsme z Volyně přijeli do Čech. Celou dobu od smrti maminky jsem bydlela u tety Lídy a pomáhala jsem jí s dětmi. Neměla jsem kde bydlet a tak jsem i po příjezdu do Čech bydlela s její rodinou a pracovala v jejich cukrárně, kterou si strýc zatím zařídil. Postupně náš vztah přerostl v lásku. Musela jsem se odstěhovat, začala jsem bydlet sama. Našla jsem si podnájem a začala jsem pracovat jako účetní v Pekárnách. Přestože jsem se odstěhovala, nepřestal mě strýc navštěvovat. Po dvou letech, kdy jsem čekala miminko, se ke mně i se svou maminkou nastěhoval. I když jsme již spolu žili, stále otálel s rozvodem a tak jsme se brali až po šesti letech, po narození druhého dítěte v roce 1959. Naše svatba byla velice skromná. Pouze dva svědci a oběd v restauraci, pak honem domů k dětem. A svatební cesta? Ani pomyslet... Náš první společný byt byly dvě malé podkrovní místnosti v podnájmu... Bydlení bylo velice stísněné pro tři dospělé (s maminkou a s jedním dítětem), bez koupelny a záchodem na chodbě. Snažili jsme se zakoupit nějaký lepší byt nebo dům, ale stále se nám nedařilo žádný sehnat. Rozhodli jsme se postavit dům. Hned v létě 1954 jsme požádali o povolení stavby a koupili pozemek za 600 Kč. Dostali jsme také velký dům na zbourání zadarmo, odtamtud jsme měli cihly a trámy. V roce 1955 jsme začali stavět, bez mechanizace, všechno ručně a sami s jedním zedníkem. Hrozně jsme se nadřeli, ale již v létě 1956 jsme se stěhovali do nového domu. Při stavbě jsme se zadlužili, platy byly nízké a manžel musel platit alimony na své dva syny z prvního manželství. Ale měli jsme hezký dům, kde jsme byli spokojeni.“

Narození dětí: „První se mi narodila dcera Tonička. Jméno dostala po mně (toto jméno vybral tatínek dcerky). V té době jsme bydleli v podkrovním bytě v ulici Československé armády, tento dům byl již dávno zbourán. V roce 1959 se mi narodil syn Jiří. Jméno jsem si tenkrát mohla vybrat sama. V té době k nám občas jezdil na návštěvu můj

*bratranec z Prahy, který se jmenoval Jiří Adamec. Vybrala jsem si právě toto jméno pro svého syna, líbilo se mi. V době jeho narození jsme bydleli již několik let v novém domě.*²⁰⁶

Rozhovor s Marií Magdalénou Zirklerovou²⁰⁷

Marie Magdaléna Zirklerová, rozená Janková se narodila v Praze dne 30. dubna 1942. Dcera Josefa Janka a Olgy Jankové, rozené Veselkové. Pracovala jako účetní v Oblastní nemocnici v Příbrami. Zemřela 5. září 2021 v Příbrami.

Zigmund Janko je Váš předek, zemřel v první světové válce. Co byste mi mohla k jeho osobě říci?

„Z vyprávění si pamatuji, že můj pradědeček sloužil v první světové válce. Zemřel mladý, bylo mu pouhých nedožitých 31 let. Narodil se v roce 1887 a zemřel 1918 na Piavě. Babička po jeho smrti zůstala sama se synem Josefem, mým otcem. Byla to pro ni bolestná ztráta.“

Vaši rodiče v mládí bydleli v kraji Boženy Němcové, v České Skalici. Druhou světovou válku prožili v našem hlavním městě v Praze a následně pomáhali osidlovat české pohraničí, Sudety. Můžete to rozvést?

„Maminka milovala Českou Skalici, její nejoblíbenější českou spisovatelkou byla Božena Němcová. Těžce nesla odchod do Prahy, kam přišli za prací. Otec pracoval na poště jako poštmistr. Já se v Praze za války narodila, bylo to v roce 1942. Tato doba byla těžká, o to více ve velkém městě. Narodila jsem se doma. Maminka se do nemocnice bála, slyšela smutné příběhy o usmrcených novorozencích za asistence německých lékařů. Matkám sebrali čerstvě narozená miminka, která následně zabili. Slyšela jsem například o německém lékaři, co praštil s dítětem o zeď. V porodnicích mohly родit leda Němky. Můj bratr Josef se narodil přímo ve Skalici, v domě, který si rodiče vybrali při osidlování Sudet. Narodil se za asistence porodní báby. Dříve byla

²⁰⁶ Téma: Antonie Masopustová, narozena Heryšerová. Rozhovor s Antonií MASOPUSTOVOU, nar. 1954, „Babičko vyprávěj“, LITOMĚŘICE 11. 12. 2016. Záznam uložen: Litoměřice, soukromý archiv: Antonie Prádové (rozená Masopustová – dcera Václava Masopusta).

²⁰⁷ Téma: Rodina Jankova za světové války. Rozhovor s Marií ZIRKLEROVOU, nar. 1942, PŘÍBRAM 21. 6. 2021.

zcela jiná doba, nyní většina žen rodí v porodnicích, jen málokterá využije té možnosti, kterou měly běžně k dispozici ženy v minulosti.“

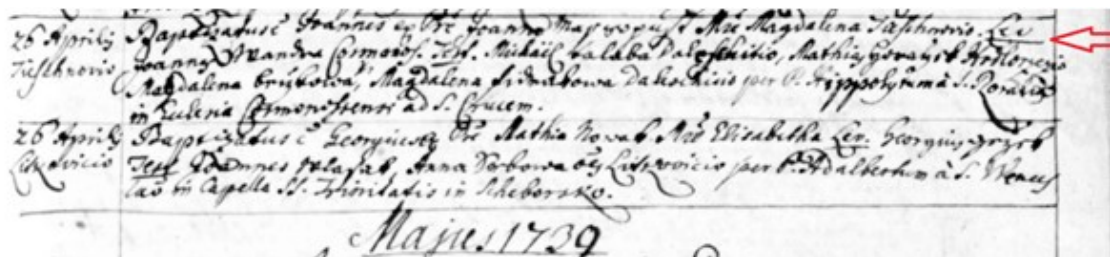
Zmínila jste své narození v Praze za druhé světové války, vyprávěla Vám maminka o této době?

„Maminka mi hodně vyprávěla. Ráda své poznatky předávala dál. Povídala si hodně i se svou vnučkou Romanou. V Praze se lidé potýkali s návštěvami německých vojáků, takové zkušenosti měla i moje maminka Olga. Němci hledali v bytech uprchlíky, Židy, zda je někdo ve svém bytě neschovává. Při té příležitosti v bytech kontrolovali i zásoby jídla, jídlo v té době bylo vydáváno na lístky. Maminka měla schované potravinové lístky z období války, ale bohužel se našlo jen něco málo zachovaného, více pak až z doby padesátých let. Byly to např. lístky na mléko, cukr a mýdlo, šatenka pro zaměstnané na moje jméno.“

Jak jste prožívala dětství?

„Dobu mého dětství v Praze si moc nepamatuji, více vnímám prožité dětství ve Skalici. Vzpomínám si na svého bratra Josefa. Na půdě se svými kamarády našel několik nábojnic, rozbušky, německé helmy, ale také staré meče. Pepa si rád hrál s kamarády na vojáky, asi jako každý kluk. V té době se mohlo stát velké neštěstí. Kluci použili rozbušku, vysypali nábojnice a střelný prach zapálili. Můj bratr na několik dní přišel o sluch a jeho nejlepší kamarád málem o zrak. Já i naše maminka jsme se velmi bály, co se ještě může stát. Na starých půdách domů se nacházely různé věci po německých vojácích, ať to byly helmy, uniformy nebo právě zbraně.“

Archivní prameny

Obr. 1: Narození prvního syna, Jan Joannes Masopust, Těšnov, 26. duben 1739²⁰⁸

Mortui Anno 1779 in Mense										
Di- es	Sepeliens	Providens	Mortui	Religio	Cœmete- rium	Locus	Nos	Ætas		
								An- no- mum	Me- si- um	Die- rum
14.	Paul Geitler Jung.	Anna Jilia Jeslaj Sch. Jung. Jung.	Cathol.	S. Martin	Těšnov	2			
21.	Dany Jung Cath.	Jeslaj Jung	Masopust Jung Jung	Cathol.	S. Martin	Těšnov	40			

Obr. 2: Úmrtí prvního syna, Jan Joannes Masopust, Těšnov, 21. června 1779²⁰⁹

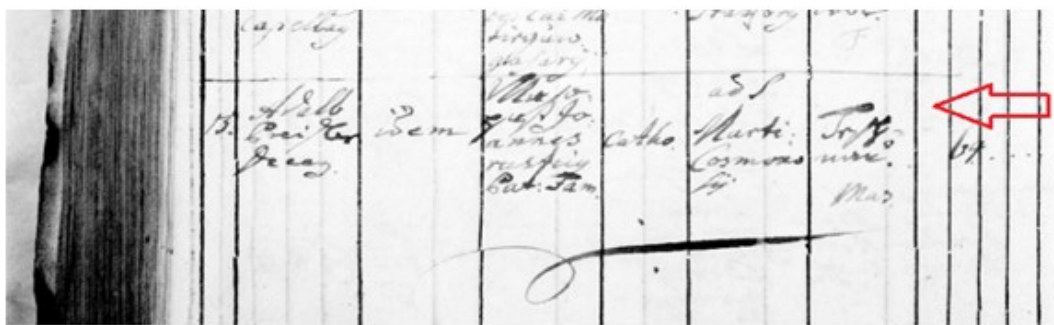

Obr. 3: Narození dvojčat, chlapců, Josef a Václav Masopustovi, Těšnov, 28. ledna 1759²¹⁰

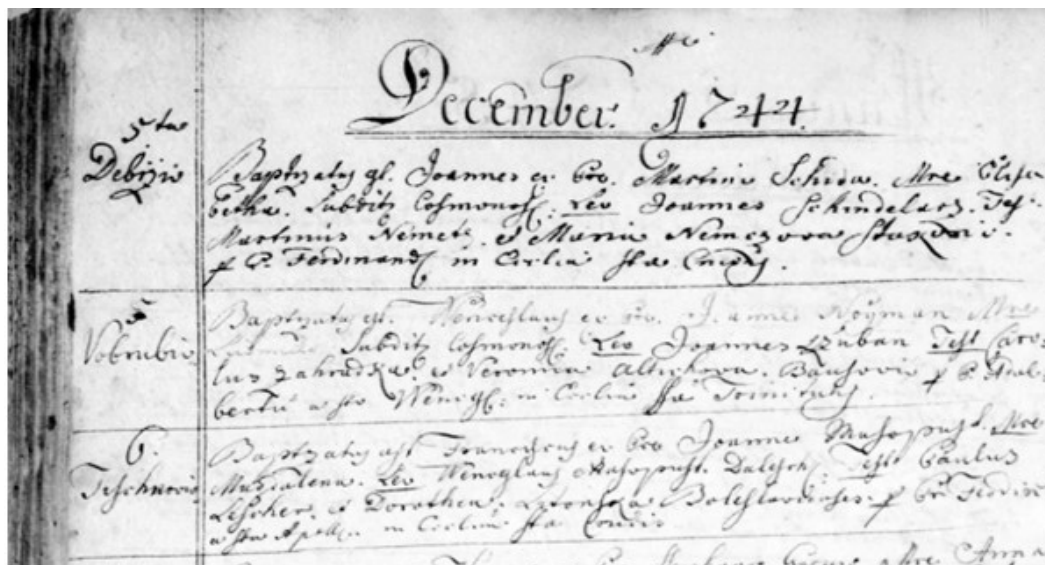
²⁰⁸ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/3, 1715–1753, s. 116, Jan Joannes Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6815/116>

²⁰⁹ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/10, 1775–1792, s. 73, Jan Joannes Masopust, syn. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/73>

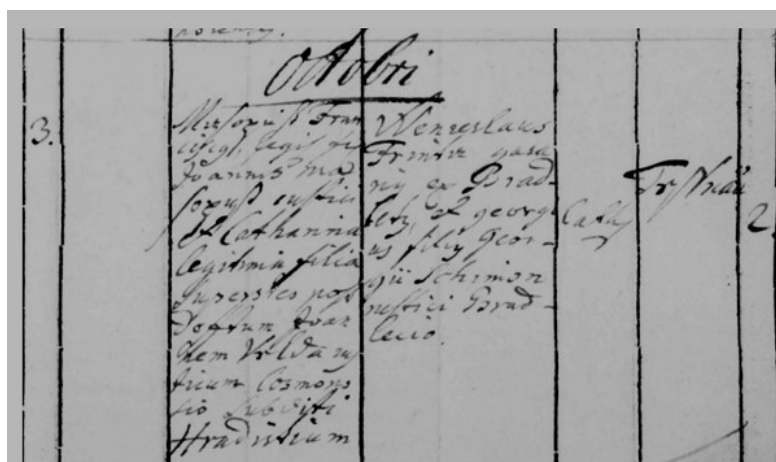
²¹⁰ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M12 – 1K, 1751–1774, s. 63, Josef a Václav Masopustovi. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6816/63>

Obr. 4: Zakladatel rodu, Jan Joannes Masopust, umírá 15. prosince 1775 v Těšnově, ve věku 64 let²¹¹

Obr. 5: Narození Františka Masopusta, Těšnov, 6. prosince 1744²¹²

Obr. 6: První sňatek Františka Masopusta s Kateřinou Veldovou/Weldin, 3. říjen 1779²¹³

²¹¹ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika zemřelých města Kosmonosy, sign. M12 – K/10, 1775–1792, s. 55, Jan Joannes Masopust, otec. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/55>

²¹² SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. M1 – 1K/3, 1715–1753, s. 148, František Masopust. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6815/148>

Kniha Wodawagických Sňatků											
1788			Ženíš.			Nevěsta.			Svědkové.		
Měsíc	Den	Číslo	Ime	Prezence	Právnická	Ime	Prezence	Právnická	Ime	Právnická	Stav.
6.	1.		František Masopust			Anna Fleková					

Obr. 7: Druhý sňatek Františka Masopusta s Annou rozenou Flekovou, 6. ledna 1788²¹⁴

Kniha Prolienies											
1800		No.		Ime		Otec		Matka		Kniha	
Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo
Václav	1.	Václav	1.	Václav	1.	Václav	1.	Václav	1.	Václav	1.

Obr. 8: Narození Václava Masopusta, Těšnov, 5. února 1800²¹⁵

Kniha Sňatků											
1835		No.		Ime		Otec		Matka		Kniha	
Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo
Václav	30.	Veronika	30.	Václav	30.	Veronika	30.	Václav	30.	Veronika	30.

Obr. 9: Sňatek Václava Masopusta a Veronyky, rozené Somrové, 30. června 1835²¹⁶

Kniha Sňatků											
1863		No.		Ime		Otec		Matka		Kniha	
Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo	Ime	Číslo
Antonyň	17.	Veronika	17.	Antonyň	17.	Veronika	17.	Antonyň	17.	Veronika	17.

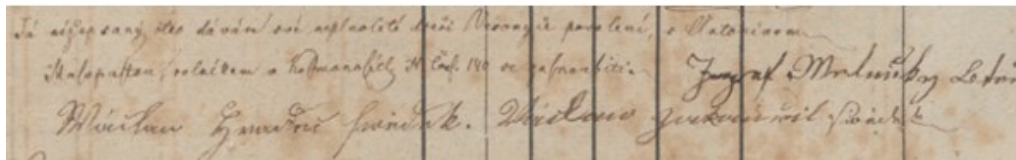
Obr. 10: Sňatek syna Antonyna s Veronikou, rozen. Melnickou, Kosmonosy, 17. 11. 1863²¹⁷

²¹³ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/10, 1775–1792, s. 11. František Masopust a Kateřina Veldová/Weldin. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6822/11>

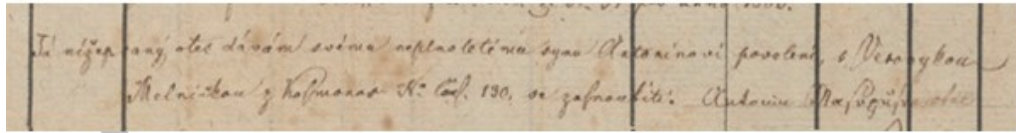
²¹⁴ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav, Matrika oddaných, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/11, 1784–1798, s. 48. František Masopust a Anna Fleková. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6823/48>

²¹⁵ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených města Kosmonosy, sign. BM – K7 II., 1794–1800, s. 44, Václav Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6819/44>

²¹⁶ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných, Bělá pod Bezdězem, sign. O IV. – K 17, 1784–1870, s. 228, Václav Masopust a Veronika Somrová. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/3781/228>

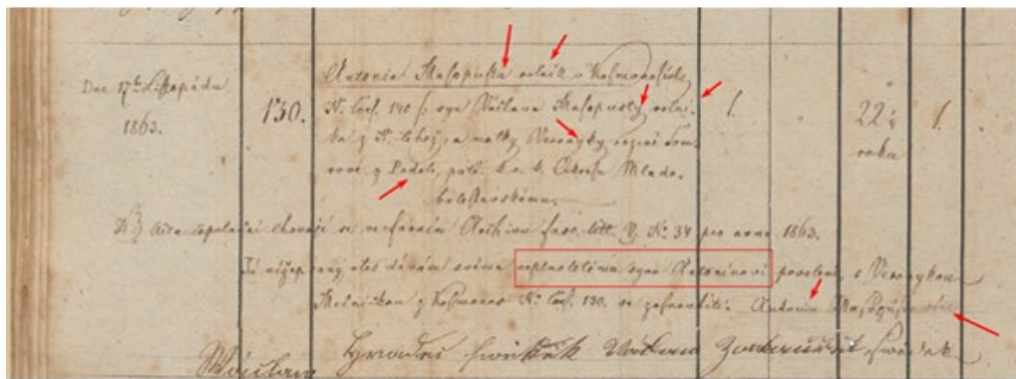
Obr. 11: Detail – prohlášení o neplnoletosti Veroniky²¹⁸

Obr. 12: Detail – prohlášení o neplnoletosti Antonyna²¹⁹

Obr. 13: Zápis novorozence Antonyna Masopusta do matriční knihy, Kosmonosy, 3. září 1841²²⁰

Obr. 14: Zápis sňatku do matriční knihy se změnou tvaru jmen, Antonyn Masopusta s Veronykou, rozenou Melnickou, 17. listopadu 1863²²¹

Obr. 15: Matriční zápis o narození Adolfa Masopusty, Kosmonosy, 17. června 1880²²²

²¹⁷ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Antonyn Masopust a Veronyka Melnická. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/45>

²¹⁸ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika O, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Přepis zápisu: „Já níže psaný otec dávám své neplnoleté dceři Veronyce povolení, s Antonínem Masopustou, rolníkem v Kosmonosích N° č. 140, se zasnoubiti. Josef Melnický.“

²¹⁹ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika O, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Přepis zápisu: „Já níže psaný otec dávám svému neplnoletému synu Antonínovi povolení, s Veronykou Melnickou z Kosmonos N° č. 130, se zasnoubiti... otec.“

²²⁰ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika narozených, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/20, 1825–1842, s. 183. Antonyn Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6832/183>

²²¹ SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika oddaných, města Kosmonosy, sign. M12 – 1K/22, 1854–1871, s. 45. Antonyn Masopust a Veronyka Melnická, tvary jmen. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6834/45>

Křtil	1887		Církev	Jméno dítěte	Otec	Matka	Kmotrové	Bába
	měsíc	den						
Josef Dobřany far.	září	26	Římskokatolická	Jiří Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Marie Kadeřáková, manželka Josefa Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Jan J. K. obě z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	26	Římskokatolická	Jiří Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Johanna Kadeřáková, manželka Josefa Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Emmanuel, kat. duchovní z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	29	Římskokatolická	Josef Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Františka Kadeřáková, manželka Josefa Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	By Janek, katolický učitel z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	28	Římskokatolická	Josef Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Josef Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	By Janek, katolický učitel z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	28	Římskokatolická	Josef Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Josef Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	By Janek, katolický učitel z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	28	Římskokatolická	Josef Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Josef Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	By Janek, katolický učitel z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	28	Římskokatolická	Josef Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Josef Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	By Janek, katolický učitel z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
Josef Dobřany far.	září	28	Římskokatolická	Josef Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Josef Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	By Janek, katolický učitel z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan

Obr. 16: Matrika narozených, Zikmund Janko, Dobřany, 26. září 1887²²³

Josef Dobřany far.	září	26	Římskokatolická	Jiří Janko 1879	František Josef Janko, kate- drák v Dobřanách, a jeho manželka Marie, rozená Kovářová, obě z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Marie Kadeřáková, manželka Josefa Kadeřáka, z Dobřan a jejich rodiče: František a Marie, oba z Dobřan.	Jan J. K. obě z Dobřan	Johanna Bjorková z Dobřan
--------------------------	------	----	-----------------	--------------------	--	---	---------------------------	---------------------------------

Obr. 17: Matrika narozených, detail – Zikmund Janko, Dobřany, 26. září 1887, (viz obr. 16)

Santerio Reginno	Johanna 1918 Einlaunwid neurologische Klinik am 18. acht zehnten Jänner bei Dysenterie begraben Venedig Italien	18. Jänner 1918 Santerio Reginno	Legitim Janko	Dobřany Luzek Kaustadt in Pömmen Legitime Eintracht	1887
---------------------	--	--	------------------	---	------

Obr. 18: Zikmund Janko, detail zápisu, úmrtí, 1. sv. válka, u Santa Marie na řece Piavě, Itálie, 18. února 1918. První strana (viz obr. 19)

²²² SOA Praha, Římskokatolická církev Mladá Boleslav. Matrika N, města Kosmonosy, sign. M12 – 1KN, 1872–1906, s. 90, Alexander Adolf Masopust. Dostupné z: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6839/90>

²²³ SOA v Zámřsku, Farní úřad římskokatolické církve Dobřany, okr. Rychnov nad Kněžnou: Matrika N města Dobřany 1855–1900, sign. 27–3936, ukn 1512, mikrofilm č. 1456, Zikmund Janko, s. 100.

Dostupné z: https://vychodoceskearchivy.cz/wp-content/uploads/2020/08/8700_Sbirka-matrik-Vychodoceskeho-kraje-1587-1949_NAD_190-stav-2020-08-18.pdf, <http://88.146.158.154:8083/027-03936.zip>

romisch-katholisch	1887	männlich	Major	Kopfschuss beim Legitima Kriegsblatt 1918 am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	Yofel Strom Feldkurat	Dr. Karl Lobenstein Regimentsarzt Jerman Schlosser Feldarzt
--------------------	------	----------	-------	---	-----------------------------	--

Obr. 19: Zikmund Janko, detail zápisu, úmrtí, 1. sv. válka, 18. února 1918, druhá str.²²⁴

Regiment oder Korps		Tag Monat und Jahr, dem Der, Frank und Land des Sterbens	Kompagnie- oder Eskadron	Charge	Namen des Verstorbenen. Bei Frauen oder Witwen: auch der Name und Charakter des Gatten, samt Namen und Charakter ihres Vaters. Bei Säuglingen: auch der Name und Charakter des Vaters	Geburtsort, Heimat und Land	Religion	Alter oder Wuchs	Ob verheiratet war?	Krankheit oder Todesart, bei Beschreibung oder Kopf- schnitt oder Tafelzeichnung	Wann und wohin begleitet wurde?	Die begleitende oder des Todesherren sonstige besondere Charaktere	Nr. und Fam. des Verstorbenen wenn bekannt	Anmerkung
4. Infanterie-Regiment Nr. 18	1918	18. Febr	11. Komp.	Major	Yofel Strom	Agencia Trezza	romisch-katholisch	1887	verheiratet	Kopfschuss am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	Dr. Karl Lobenstein Regimentsarzt Jerman Schlosser Feldarzt	50	
	1918	18. Febr	11. Komp.	Major	Janko	Agencia Trezza	romisch-katholisch	1887	verheiratet	Kopfschuss am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	Dr. Karl Lobenstein Regimentsarzt Jerman Schlosser Feldarzt	50	
	1918	18. Febr	11. Komp.	Major	Putake	Agencia Trezza	romisch-katholisch	1887	verheiratet	Kopfschuss am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	am 18. Febr in Agencia Trezza am Militär Friedhof Grab 49 118	Dr. Karl Lobenstein Regimentsarzt Jerman Schlosser Feldarzt	50	

Obr. 20: Matrika pěšího pluku 4. Infanterie-Regiment Nr. 18. Záznam Zikmund Janko, úmrtí 18. února 1818²²⁵

²²⁴ VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR, Matriky pěšího pluku 4 a předchůdců. Svazek knih.: K. u. k. Infanterie-Regiment Nr. 18. Sterbe-Buch 1914–1918 Tomus XII. 12. 1914–1918. Zikmund Janko, sign.: 666; Pěší pluk 4. Rozsah: II, 299, [26] s. 222., němčina. 1914–1918. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:42973960-6a42-4ab2-8ac9-ebda4e829178?page=uuid:2775ec6c-af30-11e7-8fcf-005056b73ae5>

²²⁵ VÚA-VHA, Ministerstvo obrany ČR, Matriky pěšího pluku 4 a předchůdců. Svazek knih.: K. u. k. Infanterie-Regiment Nr. 18. Sterbe-Buch 1914–1918 Tomus XII. 12. 1914–1918. Zikmund Janko. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:42973960-6a42-4ab2-8ac9-ebda4e829178?page=uuid:2775ec6c-af30-11e7-8fcf-005056b73ae5>

NATIONAL ARCHIVES MICROFILM PUBLICATIONS

Microcopy No. 237

PASSENGER LISTS OF VESSELS

ARRIVING AT NEW YORK

1820 - 1897

Roll 620

October 19-November 14, 1893 (List Nos. 1606-1747)

THE NATIONAL ARCHIVES
NATIONAL ARCHIVES AND RECORDS SERVICE
GENERAL SERVICES ADMINISTRATION

Washington: 1958

Obr. 21: Seznamy cestujících New York 1820–1897, sv. 620, 19. 10. – 14. 11. 1893. Archiv: Washington, 1958²²⁶

²²⁶ NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897. Micropublication M237, 675 rolls. Passenger Lists: *October 19 - November 14*: M 237 Roll 620, 860 s. Dostupné z: <https://archive.org/details/passengerlistsof0620unit/page/n1/mode/2up?q=Spree&view=theater>

K

No.	Date	Name in Full	Sex	Age	Profession	Country of Birth	Destination	Number of Family	Number of Children	Port of Origin	Remarks
265	1712	Wing Schubert	m	53	old farmer	Prussia	1-10	1	Bremen		
3	1713	Charlotte Pischke	f	21	single	Prussia	Pr. Y.	1			
7	1714	Joseph Pischke	m	40	old farmer	Prussia	Pr. Y.	2			
8	1715	Augusta Mikow	f	15	single	Prussia	Pr.	2			
9		Anna	f	17	single			2			
270		Marie Benz	f	34	old		Pr. Y.	3			
1	104	Augusta	f	3	daughter			3			
1		Richard	m	5	son			3			
3		Joseph Biet	m	41	old farmer		Pr.	3			
4		Margaretha Biet	f	40	wife			3	8		
5		Paul	m	13	son			3			
6		Emilie	f	16	daughter			3			
7	105	Edward	m	14	son			3			
8		Theresa	f	11	daughter			3			
9		Ferdinand	m	3	son			3			
280		Joseph	m	49	son			3			
1		Julie	f	2	daughter			3			
1		Marie	f	6	daughter			3			
3	2618	Marie Beck	f	14	girl			30			
4	1716	Anna Kozel	f	16	girl			1			
5		Ignatz Kozel	m	44	old farmer			3	6		
6		Marie	f	35	wife			3			
7		Anna	f	11	daughter			3			
8	106	Augusta	f	7	daughter			3			
9		Anton	m	7	son			3			
290		Emilie	f	7	daughter			3			
1		Ferdinand	m	3	son			3			
2		Marie	f	2	daughter			3			
3	3394	Marie Malick	f	8	daughter			30	1		
4	3395	Anna Holatz	f	20	daughter			30	1		
								17	13	30	

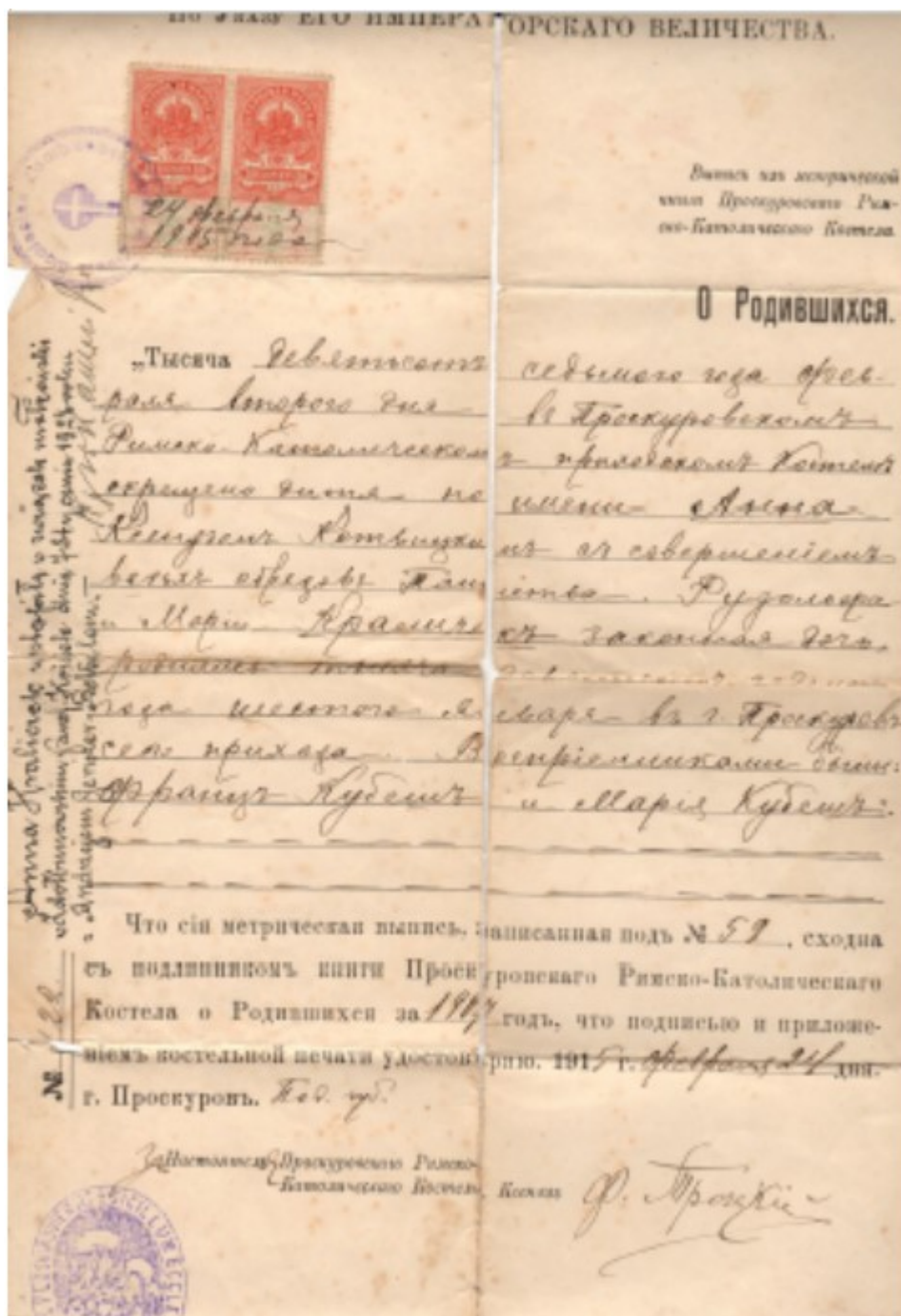
Obr. 22: Franc Kozel, seznam cestujících č. 1716, Severní Amerika, loď Spree, místo New York, 2. listopadu 1893²²⁷

9	Ferdinand	m	3	son				3			
280	Joseph	m	49	son				3			
1	Julie	f	2	daughter				3			
1	Marie	f	6	daughter				3			
3	2618	Marie Beck	f	14	girl			30			
4	1716	Anna Kozel	f	16	girl			1			
5		Ignatz Kozel	m	44	old farmer			3	6		
6		Marie	f	35	wife			3			

Obr. 23: Franc Kozel, seznam cestujících č. 1716, detail – (emigroval do Spojených států, do státu Minnesota, města Brainerd, 2. listopadu 1893)

²²⁷ NATIONAL ARCHIVES, United States, Washington D.C.: Immigration and Naturalization Service. Passenger Lists of Vessels Arriving at New York, 1820–1897. Micropublication M237, 675 rolls. Passenger Lists: October 19 - November 14, 1893. Franc Kozel: Spree, NY, 2. Nov 1893. s. 500. M 237 Roll 620, 860 s. Dostupné z: <https://archive.org/details/passengerlistsof0620unit/page/n499/mode/2up?q=Spree&view=theater>

Dokumenty úřední povahy

Obr. 24: Křestní list Amy Králíčkové, 2. únor 1907²²⁸

²²⁸ Soukromý rodinný archiv: Antonie Prádové (rozená Masopustová – dcera Václava Masopusta), Litoměřice. Složka dokumenty: Anna Králíčková 1907–1930. Vydáno 27. února 1915 ve městě Proskurově, nyní Chmelnyckij. Výpis z matriky římskokatolické církve z 24. února 1915. Razítko Zdolbunov. Dokládá se, že Anna Králíčková se narodila 2. února 1907 (manžel Andrej Heryšer-Belbel). 7. ledna 1928 svatba Anny Králíčkové s Andrzejem (česky Ondřejem) Heryšerem. Jejich dcerou je Antonie Heryšerová, provdaná za Václava Vasila Alexandra Masopusta.

KŘESTNÍ LIST.

Tom. J. Fol. 57. Čís. řad. 2.

knihy narozených Českobratr. evang. farního sboru v Telesín Tele.

Jméno pokřtěného	Jaroslav Zrůst		
Datum	narození	Tisíc devět set jedenáct, únera jedenáctého. /:1911,II.11.:/	
	křtu	25. únera 1911.	
Místo narození	Telesín čís. pop. 38.	V polit. okrese:	Reličském.
Místo křtu	Chrám Páně evang. referovaný v Telesín.		
Náboženství	Českobratrského evang. Josef Zrůst, rečník v Telesín č. 38, narozen v Telesín č. 38, okr. hejtm. Reličské; manželský syn po Josefu Zrůstovi, rečníku v Telesín č. 38, a po jeho manželce Františce, rozené Despělové z Berové č. 70.		
Otec	Emilie, rozená Kezleva ze Zderaze č. 6, okr. hejtm. Vysekovský; manželská dcera po Františku Kezlevi, včasníku ze Zderaze č. 6, a po jeho manželce Kateřině, rozené Mašparové ze Záběže č. 19.		
Matka	Josef Martinek, ev. ref. farář v Telesín.		
Pokřtil	František Zrůst, strejník ze Svratky č. 42. Hermína Filipi, sved. dcera po Josefu Filipi, rečníku v Telesín č. 4.		
Kmotrové	Josefa Hekšová z Telesína č. 71.		
Porodní asistentka			

Českobratrský evang. farní úřad v Telesín.

dne 20. června 1924.

F. Hložek tiskem v Pardubicích. Čís. státní 52

Farář:
[Handwritten signature]

Obr. 25: Křestní list, Jaroslav Zrůst, 25. února 1911²²⁹

²²⁹ Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustová, rozená Zrůstová), Litoměřice, dokumenty 1900–1950.

Země: Čechy Školní okres Čáslavský
 Školní rok 1923-24 Číslo 13
 Obecná a měšťanská škola v České Skalici

ŠKOLNÍ ZPRÁVA.

Olga Veselková

narozená dne 8. října 1916 v České Skalici,
 náboženství Řím. kat., začala choditi vůbec do školy dne 1. září 1922,
 do pěti třídní obecné školy zdejší dne 1. září 1922, a jsouc žákyní
 v 0 oddělení 1. třídy, obdržela tyto známky:

Ve čtvrtletí	I.	II.	III.	IV.
Mravy	1	1	1	1
Pilnost	2	2	2	2
Prospěch:				
V náboženství		2	2	2
v jazyce v vyučovacím	ve čtení	1	1	1
	v mluvnici a v pravopise
	ve věcném učení	2	2	2
v počtech s měřicím		1	1	2
v kreslení
v psaní	<i>dobry</i>	1	1	1
ve zpěvu		2	2	2
v tělocviku		2	2	2
v ženských ručních pracích výtch.		2	2	2
v občanské nauce a výtch.		2	2	2
Zameškala půldnů	omluvených	2	.	23
	neomluvených
Zpráva vydána dne	19. 11. 23.	2. 2. 24.	12. 4. 24.	28. 6. 24.
Žákyně ta <u>jest</u> způsobilá postoupiti do vyšší třídy.				
Úřední počet:	Čtvrt- letí:	Podpisy:		
		školního správce	třídní učitelky	rodičů neb jejich zástupců
	I.	<u>Anna Horníčková</u>	<u>Renata Hubá</u>	<u>Terzie Veselková</u>
	II.	<u>Anna Horníčková</u>	<u>Renata Hubá</u>	<u>Terzie Veselková</u>
	III.	<u>Anna Horníčková</u>	<u>Renata Hubá</u>	<u>Terzie Veselková</u>
	IV.	<u>Anna Horníčková</u>	<u>Renata Hubá</u>	<u>Terzie Veselková</u>
Žákyně odhlášena ze zdejší školy ve smyslu § 94 řádu škol. a vyuč. dne lelikož				

Obr. 26: Školní vysvědčení Olga Veselková, provdaná Janková, 1922²³⁰

²³⁰ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otce Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, dokumenty, složka Olga Janková (1920–1950).

Vysvědčení dospělosti

pro
školy obecné.

Kolek 8 Kč

narozený dne 11. února 1911 v Teletím
 v zemi České, českoslov. evang. vyznání náboženského,
 vzdělával se od školního roku 1924/25 na státním reálném gymnasiu
 v Policce, kde byl 22. září 1931 vysvědčením dospělosti, ve šk. roce 1931/32
 byl posluchačem právníké fakulty, Karlovy university v Paříži, ve šk. le-
 tech 1932/33 a 1933/34 se vzdělával na dooučkové pedagogické akademii v Paříži.
 a podnikl v měsíci červnu 1934 zkoušku dospělosti
 na státním československém mušském ústavě učitelském
 v Paříži II., kteroužto prokázal tento prospěch:

v učebných předmětech povinných:

v pedagogice a ve zvláštní metodice	chvalitebný
v cvičeních praktických	dobrý
v jazyku československém	dostatečný
v jazyku německém	*
v zeměpise	*
v dějepise a v nauce občanské	*
v matematice	*
v přírodopise a ve zdravotvědě	dobrý
ve fyzice a v chemii	*
v nauce o polním hospodářství	dobrý
v krasopise	chvalitebný
v kreslení	dobrý
ve všeobecné nauce o hudbě a ve zpěvu	chvalitebný
ve hře na housle	dostatečný
v tělocviku	*

v učebných předmětech nepovinných:

* Poznámka: Od zkoušky bylo upuštěno vzhledem k vysvědčení dospělosti
 ze státního reálného gymnasia v Policce dne 22. září 1931, čís. 21.

Č. 3105 V = 3107 L.

1. 33. II. — 2718. /.

Obr. 27: Vysvědčení dospělosti, Jaroslav Zrůst, 1934²³¹

²³¹ Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustové, rozené Zrůstové), Litoměřice, dokumenty 1900–1950.

Překlad z jazyka polského.

REPUBLIKA POLSKÁ

Vévodství volyňské
Starostenství zdolbunovské

Gmina m. Zdobunov
Fara řím.kat. zdolbunovská

Čís. spisu 45.

VYSVĚDČENÍ O SňATKU.

Bydliště Z d o l b u n o v
Jméno a příjmení V a s i l M A S O P U S T
ženicha svobodný, syn Alexandra a Anny roz. Vačkové
Staří 15.I.1915.
Jméno a příjmení L u d m i l a - M a r i e K R Á L Í Ň K O V Á
nevěsty slečna, dcera Rudolfa a Marii roz. Adamcové
Staří 26.XI.1916.
Datum s n ě t k u: Dne 20. listopadu r. 1938.
Slovy: Roku tisíc devětset třicet osm.

Zdobunov, dne 18. března 1939

Úředník stavu civilního

L.S.

Podpis nečitelný v.r.

Obsah razítka:
Sigillum ecclesiae
Zdobunoviensis.

Kolek za 1. sloty.

Osvědčuji, dovolávaje se své přísahy jako tlumočník ustanovený dekretem zemského soudu v Praze ze dne 16. září 1947, Praa. 52.746-5/47, že tento překlad souhlasí úplně s prv písem, sepsaným v jazyku polském.

Litoměřice, dne 15. listopadu 1947.

Obr. 28: Vysvědčení o sňatku, překlad – Vasil Masopust, Ludmila Marie Králíčková, Zdobunov, sňatek 20. listopadu 1938²³²

²³² Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, dokumenty, složka Zdobunov (1920–1950). (Překlad vysvědčení o sňatku, Polská republika, vévodství volyňské, starostenství zdolbunovské, gmina (společenství m.) Zdobunov, fara římsko kat. zdolbunovská).

Protektorát Čechy a Morava. / Protektorat Böhmen und Mähren. / Diecese královéhradecká. / Diözese Königgrätz.

Okrévní úřad: **Náchod** / Okresní soud: **Česká Skalice**

Čís. exb. / Exb. Nr. **Oddací list. / Trauungsschein.**

i. s. 1358. fca. / i. s. 1358. fca. / *Česká Skalice*

Děkanství — farní úřad v. / Das Dekanal-Pfarramt in / *Česká Skalice* / potvrzuje, že dle matrice oddaných / bestätigt, daß laut Trauungsmatrix

pro / für / *Česká Skalice* / Lit. / Lit. / *10* / číslo / Nr. / *IV* / str. / S. / *12* / č. / č. / *1* / oddání byli: / getraut wurden:

Rok, měsíc, den a místo sňatku / Jahr, Monat, Tag und Ort der Trauung	<i>29. dubna 1939 / 1900 / v České Skalici</i>	
Jméno a příjmení Vor- und Zuname	Zenich	Nevěsta
Roditě / Geburtsort	<i>Josef Janko</i>	<i>Olga Veselková</i>
Domovská příslušnost a politický okres / Heimatverhältnisse und politischer Bezirk	<i>Dobruška č. 37.</i>	<i>Česká Skalice č. 112.</i>
Zaměstnání / Beschäftigung	<i>hospodský pomocník</i>	<i>porodní asistentka a skladník</i>
Bydliště / Wohnort	<i>Česká Skalice, č. 203.</i>	<i>Česká Skalice č. 253.</i>
Věk / Alter	<i>1/8 1912</i>	<i>8/10 1916</i>
Svoboda(a), vdovec (a), rozloučen(a) / Ledig, verwitwet, getrennt	<i>provdáný</i>	<i>svobodná</i>
Náboženství / Religion	Rímskokatolické	
Jméno, příjmení, zaměstnání a bydliště rodičů / Vor- und Zuname, Beschäftigung und Wohnort der Eltern	<i>Dr. Mikuláš Janko, lékař v Dobrušce č. 37, a manželka, dr. Marie Janková z Dobrušky.</i>	<i>František Veselka, historik v České Skalici č. 37, a manželka, podomácká z Dobrušky č. 57.</i>
Jméno, příjmení, stav a bydliště svědků / Vor- und Zuname, Stand und Wohnort der Zeugen	<i>František Müller, státní učitel v České Skalici č. 225. / Karel Huber, zemědělský asistent v Dobrušce č. 37. / Karel Tomáček, administrátor.</i>	
Poznámka / Anmerkung	Prohlášení byli dne <i>9. 16. a 22. dubna 39</i> v <i>České Skalici</i> / Das aufgebote geschah am / in	
Dáno z děkanství - farního úřadu / Gegeben vom Dekanal-Pfarr-Amt in		dne <i>19. června 1939</i> / am <i>19. 6. 1939</i>
		<i>Karel Tomáček, farář, / Karel Tomáček, farář.</i>

Podpis. — Unterschrift.

Obr. 29: Oddací list – Josef Janko a Olga Janková, rozená Veselková, Česká Skalice, 29. dubna 1939²³³

²³³ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otec Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, dokumenty, složka Olga Janková (1920–1950).

Obr. 30: List domovský, Čechtice, Olga Veselková, provdaná Janková, 1932²³⁴

²³⁴ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otce Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, dokumenty, složka Olga Janková (1920–1950).

Země Česka Politický okres Nové Město ⁷⁴

Duplikát 1.

List domovský,

jmáto

obec Dobřany

potvrzuje, že

jméno Josef Janko

charakter neb zaměstnání Kriješovský pomocník

věk narozemý 1. srpna 1912.

stav (svobodný neb ženatý) ženatý
(svobodná neb vdaná)

má v této obci právo domovské.

Od obecního úřadu v Dobřanech

dne 12. října 1939.

Ovlastnoručně podpis toho, komu se domovský list vydá:

Josef Janko

Jménem obce:

Simr Josef
starosta
Jan Jankovský
řádný

Obr. 31: List domovský, Josef Janko, Dobřany, 12. října 1939²³⁵

²³⁵ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otce Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, dokumenty, složka Josef Janko (1920–1950).

Směr: Zdobuvice, okres - Blatná

Hlavní plnomocník vlády Československé republiky a Hlavní zástupce vlády Svazu Sovětských Socialistických Republik pro opci a přesídlení občanů české a slovenské národnosti.
 Rayonní plnomocník v
 Rayonní zástupce v

Registrační číslo.....

LIST O PŘESÍDLENÍ, Serie 02660

vydaný občanu (ce) *Masopustová Ludmila*
 bytem v *Zdobuvice* rayonu *Zdobunovský*
 oblast *česká*, o tom, že podle Dohody mezi vládami Svazu Sovětských Socialistických Republik a Československé republiky z 10. července 1946 přesídluje z území Svazu SSR na území Československa.
 S ním (ní) přesídlují tyto členové rodiny:

Běž. čis.	Příjmení, křestní jméno a otčinstvo	Poměr k hlavě rodiny	Rok narození	Poznámka
1.	<i>Masopust Václav</i>	<i>syn</i>	<i>1940</i>	
2.	<i>Masopust Jaroslav</i>	<i>syn</i>	<i>1941</i>	
3.	<i>Masopustová Anna</i>	<i>matka</i>	<i>1883</i>	
4.	<i>Heryšerová Antonie</i>	<i>matka</i>	<i>1922</i>	

12. 11. 1947 *5 osob*
 Jednorázová podpora vyplacena v částce *1700* Kčs
 Ministerstvo sociální péče odbor XII.

Bere s sebou tento majetek:
 Koně kusů, krav. kusů, býků kusů, ovců kusů, koz kusů,
 vepřů kusů, mladého dobytka kusů, velkého rohatého skotu kusů, včel.
 stv. úlů, zemědělských produktů *200* q, nářadí k obdělávání půdy kusů-
 seček strojů kusů, strojů pro sklizen kusů, mlátiček kusů, vozů
 kusů, saní kusů, předmětů domácí potřeby *10* q, drábce kusů, a jiné

Vydáno v dne *2. listopadu* 1947
 Hlavní plnomocník v
 (podpis)

Obr. 33: Dokument – List o přesídlení (v českém jazyce) č. 02660, Ludmila Masopustová, 1947²³⁷

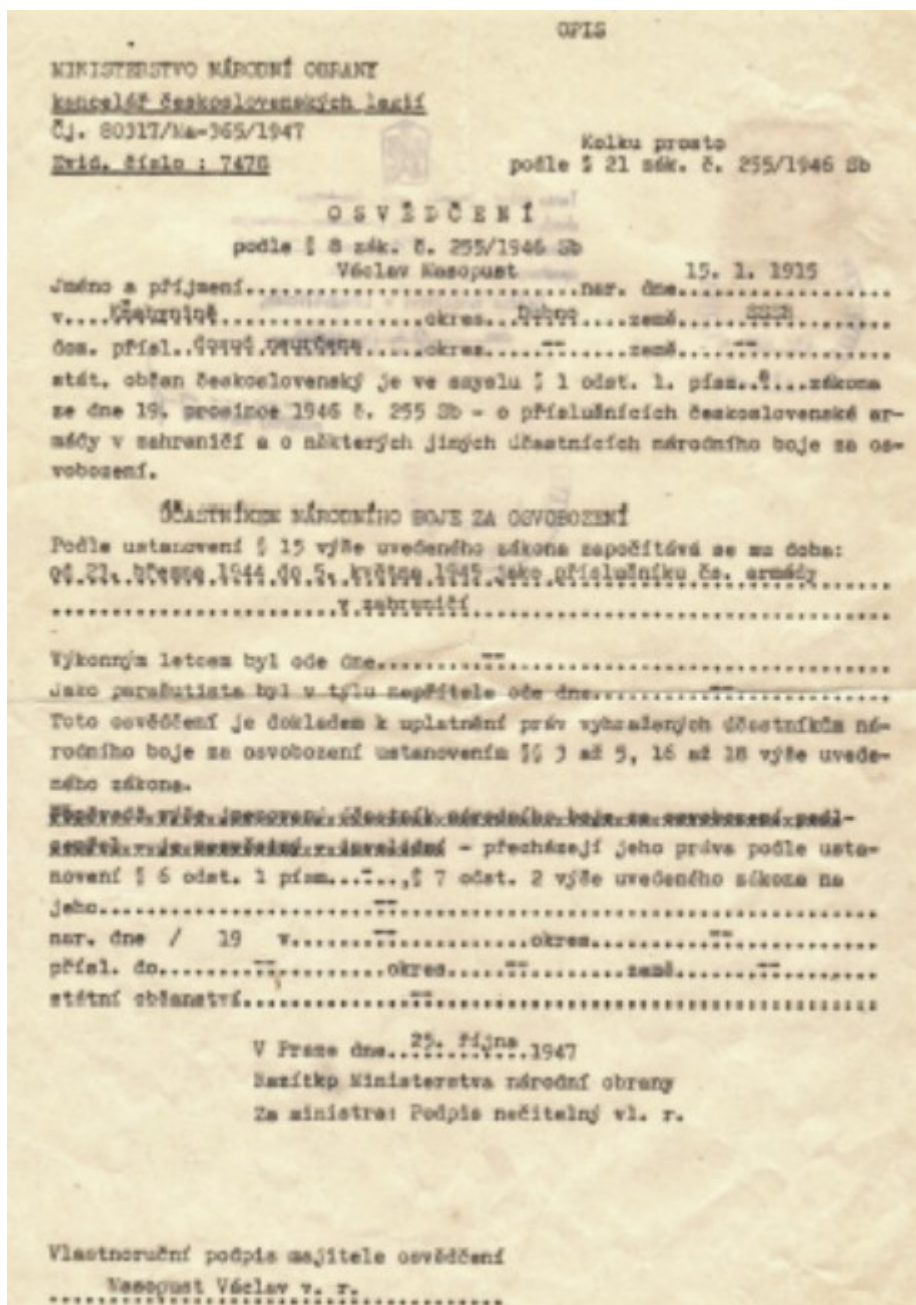
²³⁷ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, dokumenty, složka Zdobunov (1920–1950). (Vydáný občanu: Masopustová Ludmila, bytem Zdobuvice, region zdobunovský, Rovenská oblast; členové rodiny: Masopust Václav, Masopust Jaroslav, Masopustová Anna, Heryšerová Antonie; Jednorázová podpora vyplacena v částce 1700 Kč; u sebe měli dva kusy zemědělských produktů a pět předmětů domácí potřeby).

<p>Tento reemigrační průkaz má platnost dle nařízení min. soc. péče R-800-19/9. z 18. září 1945 jen po provedeném soupisu u místního národního výboru v místě Vašeho bydliště.</p> <p>Soupis u MNV v místě usídlení proveden.</p> <p>LITOMĚŘICE dne <u>7. V. VIII. 1947</u></p> <p>L. S.</p> <p>Poznámky:</p> <p style="text-align: center;">Ve vlastním zájmu pečlivě uschovejte! Duplikáty se nevydávají!</p>	<p style="text-align: center;">MINISTERSTVO SOCIÁLNÍ PÉČE ODBOR XII.-REEMIGRAČNÍ</p> <p style="text-align: center;">02503 *</p> <p style="text-align: center;">REEMIGRAČNÍ PRŮKAZ</p>
--	---

<p>Jméno a příjmení: <u>Ludmila Masopustová</u></p> <p>Den, místo narození: <u>26. II. 1916 Dubov</u></p> <p>Povolání: <u>farmaceutka</u></p> <p>Reemigruje z: <u>SSSR-Volyně</u></p> <p>Dověřená cizí měna: <u>/</u></p> <p>Datum překročení hranic ČSR: <u>11. II. 1947</u></p> <p>Vlastnoruční podpis u nevěstivých osob zákona zástupce</p>	<p>Místo určení: <u>ČSR Litoměřice Edvarda Beneše 55</u></p> <p>v <u>Košicích</u> dne <u>12. II. 1947</u></p> <p style="text-align: center;">Ministerstvo sociální péče L. S. odbor XII.</p> <p style="text-align: center;"><u>et. vy. 12. II. 1947</u></p> <p>Jednorázová podpora vyplacena v částce Kčs <u>500</u></p> <p style="text-align: center;">Ministerstvo sociální péče odbor XII. L. S.</p> <p><u>12. II. 1947</u></p>
---	--

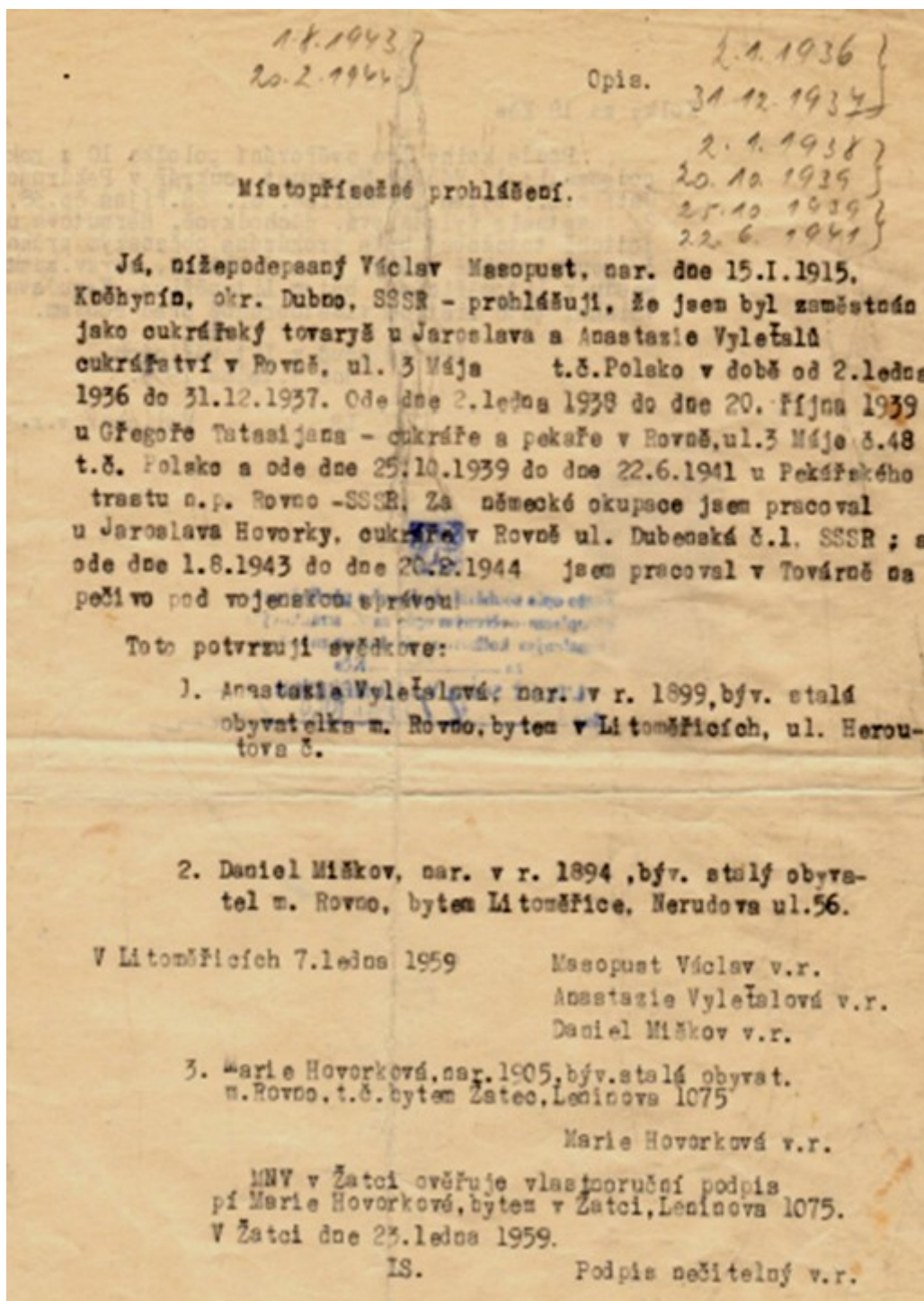
Obr. 34: Potvrzení o vyplacené podpoře při reemigraci do Československa, Ludmila Masopustová, 1947²³⁸

²³⁸ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, dokumenty, složka Zdobunov (1920–1950). (Reemigrace: z Volyně, místo určení: Litoměřice, Edvarda Beneše 55, vydáno v Košicích 12. února 1947, Vydalo: Ministerstvo sociální péče, odbor XII., vyplacena jednorázová podpora 500 Kč).

Obr. 35: Osvědčení o odboji Václava Masopusta (23. 3. 1944 – 5. 5. 1945)²³⁹

²³⁹ Soukromý rodinný archiv: Antonie Přádové (rozené Masopustové, dcera Václava Masopusta), Litoměřice. Složka dokumenty V. Masopust (1915–1945). Popis: *Ministerstvo národní obrany, kancelář československých legií (o příslušnících československé armády v zahraničí), Václav Masopust, účastník národního boje za osvobození, opis*.

Obr. 36: Místopřisežné prohlášení, cukrářský tovaryš, Václav Masopust, 1959²⁴⁰

²⁴⁰ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, složka Václav Masopust, dokumenty 1935–1960.

Ž i v o t o p i s .

Narodil jsem se 15. 1. 1915 v Kněhyni okr. Dubno v SSSR. Pocházím z dělnické rodiny, otec byl zaměstnán jako feznický dělník u soukromníka. Matka Anna byla v domácnosti.

Základní všeobecně vzdělávací školu jsem vychodil v 15 letech. Po ukončení základní školy jsem studoval 2 roky na čtyřleté obchodní škole v Rovně, kterou jsem pro nedostatek finančních prostředků nemohl dokončit. V 18 letech jsem se začal učit cukrářskému řemeslu u Jaroslava Vyletěla v Rovně. Po složení zkoušek v roce 1936 jsem pracoval jako dělník tamtéž až do roku 1938. Od roku 1938 do roku 1940 jsem pracoval u Jiřího Tatarského v Rovně. Od roku 1940 až do napačení SSSR německou armádou jsem pracoval jako vedoucí cukrářsko - pekářské provozovny n. p. Hor - torh v Rovně. Za okupace jsem pracoval u Jaroslava Hovrky jako cukrářský dělník v Rovně.

V únoru 1944 jsem narukoval do prvního armádního sboru v SSSR, kde jsem prodělal různé funkce, počínaje velitelem družstva a konče velitelem roty. Po skončení války jsem se usadil v Litoměřicích. Od roku 1945 do roku 1946 jsem pracoval u Václava Vrabce jako cukrářský dělník. V roce 1946 jsem převzal národní správu cukrářny a kavárny po Václavu Vrabci Dlouhá 55. V roce 1948 jsem obdržel od ONV Litoměřice dekret a živnostenský list k provozu živnosti. Po znárodnění v roce 1949 jsem byl zaměstnán u Severočeských mlýnů jako vedoucí cukrářské provozovny Dlouhá 55 až do roku 1954, dále jako dělník tamtéž. Od roku 1958 až do roku 1968 jsem pracoval jako dělník u n. p. Pekárny a cukrářny n. p. Ústí n/L, později Liberec. V roce 1968 jsem byl ze zdravotních důvodů přeřazen na závod, kde jsem zastával funkci technologa. Po zrušení závodu mi bylo svěřeno vedení cukrářské provozovny 501 v Litoměřicích, kde pracuji dodnes.

Nebyl a nejsem politicky organizován. Jsem členem ROH od roku 1950.

V roce 1938 jsem se oženil a po ~~pětiletém manželství~~ patnáctiletém manželství jsem se v roce 1953y rozvedl. Oženil jsem se podruhé s Antonií Heryšerovou. Z prvního manželství mám 2 chlapce Václava a Jaroslava. Václav je dnes zaměstnán jako lékař v lovosické chemičce. Jaroslav jako strojní inženýr ve Válcovnách trub v Chomutově. Z druhého manželství mám 2 děti. Dceru Antonii a syna Jiřího. Antonie studuje SBS v Ústí n/L. a Jiří je lékařem ZDS v Litoměřicích. Žijeme s manželkou spokojeně ve spořádané domácnosti.

V Litoměřicích dne 22. 11. 1969

.....
Masopust V.
.....
podpis

Obr. 37: Životopis Václava Vasilu Alexandra Masopusta, Litoměřice, 22. listopad 1969²⁴¹

²⁴¹ Soukromý rodinný archiv: Antonie Prádové (rozené Masopustové, dcera Václava Masopusta), Litoměřice. Složka dokumenty V. Masopust (1915–1945).

Jaroslav Z r ů s t , malíř, Žitenice č. 151 u Litoměřic.

Ž i v o t o p í s :

Narodil jsem se 11. února 1911 v Telecím u Poličky na Českomoravské vysočině. V Poličce jsem vystudoval reálné gymnasium. Po maturitě jsem odešel do Prahy na universitu, kde jsem studoval dějiny umění/u prof. Birnbaum a Matějčíčka/ a literatury. Pro onemocnění matky jsem nemohl dokončit vysokoškolská studia a odešel jsem učit v r. 1934 na národní školu na bývalou Podkarpatskou Rus.

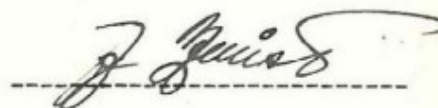
Malířství jsem studoval soukromě a to u prof. Jaroslava Heima, akad. malíře v Poličce od r. 1925 do r. 1931.

Na Podkarpatské Rusi jsem studoval folklor a našel zalíbení i v literárním díle Ivana Olbrachta z podkarpatského prostředí, takže pro ilustráční soutěž Melantricha 1939 jsem si vybral knihu Olbrachtovu Nikolu Šuhaje loupežníka.

Po záboru Podkarpatské Rusi Maďary r. 1939 jsem se vrátil na Českomor. vysočinu, kde jsem učil na okrese Polička až do r. 1946. V tomto roce jsem se přestěhoval na okres Litoměřice, kde pracuji dosud. Nyní jsem ředitelem národní školy v Žitenicích.

Jako malíř dělám dřevoryty, oleje, akvarely, pastely.

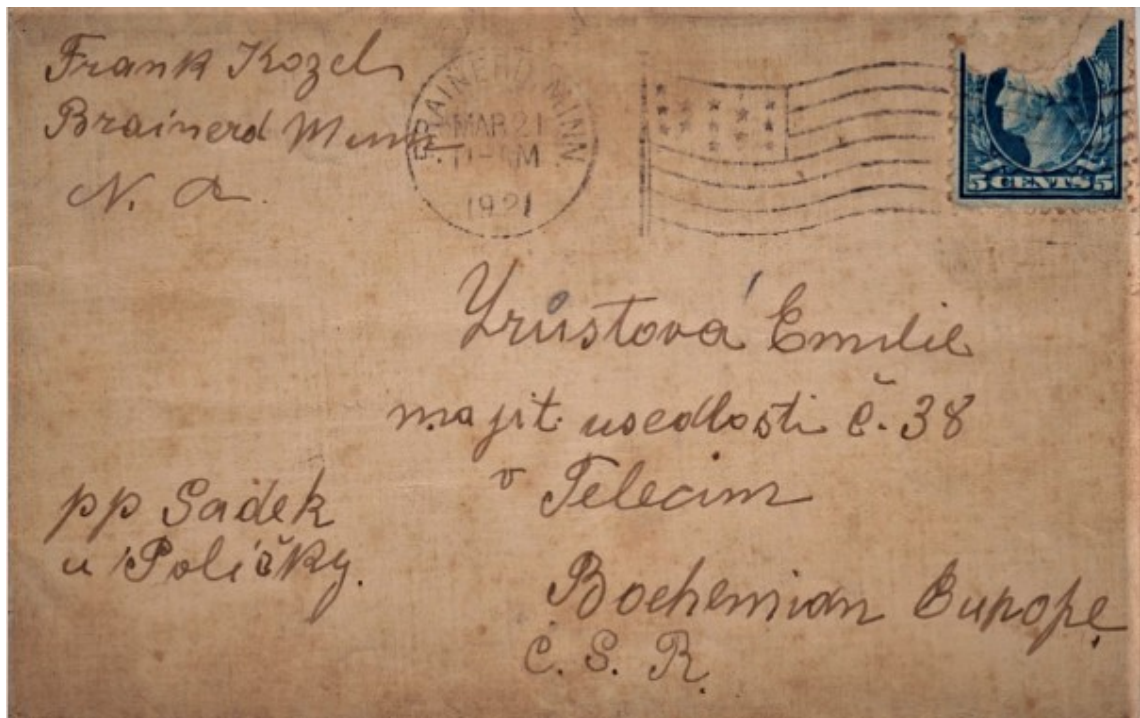
Po r. 1946 jsem se účastnil organizování výtvarného života v ústeckém kraji, několik let jsem byl členem výboru Krajského střediska SVU v Ústí n. Labem a jeho pokladníkem až do doby, kdy bylo finanční hospodaření Krajského střediska převedeno na Prahu.

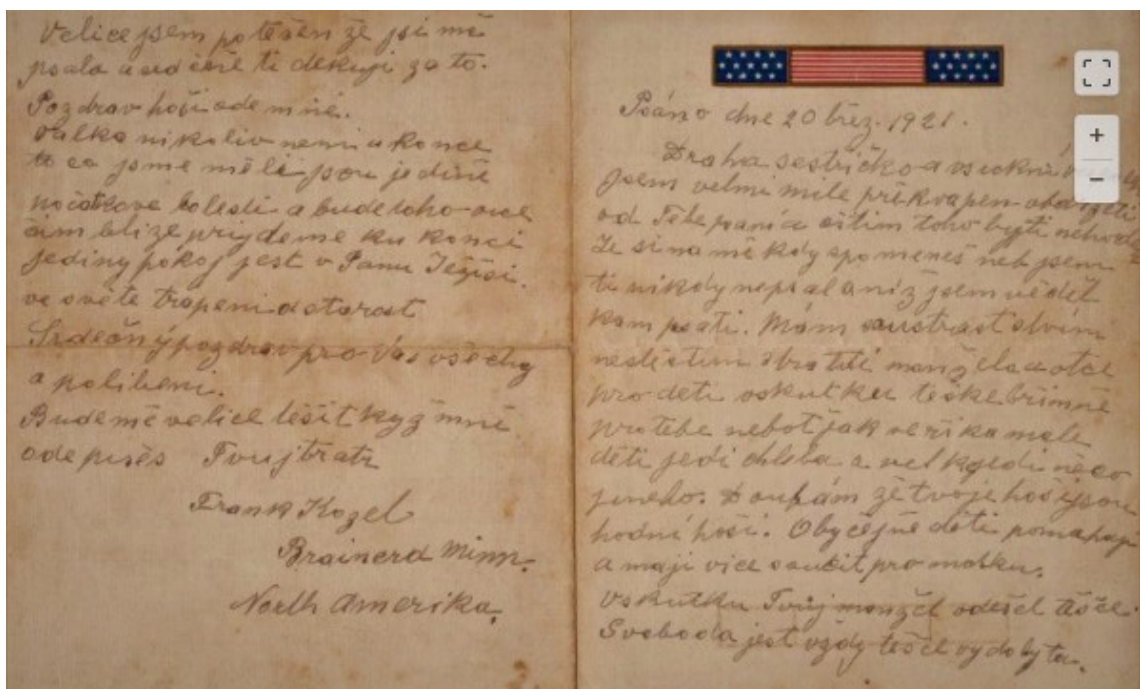
Obr. 38: Životopis Jaroslava Zrůsta, Žitenice č. p. 151, Litoměřice²⁴²

²⁴² Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustové, rozené Zrůstové), Litoměřice, dokumenty 1900–1950.

Osobní korespondence

Obr. 39: Dopis France Kozla sestře Emilii Zrústové rozené Kozlové, matce Jaroslava Zrústa. Datace: 20. březen 1921, stát Minnesota, město Brainerd²⁴³

Obr. 40: Obsah dopisu France Kozla sestře Emilii Zrústové (rozené Kozlové, matce Jaroslava Zrústa)

²⁴³ Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustová, rozená Zrústová), Litoměřice, dokumenty 1900–1950.

Jest mi to velice lito že mi byla
 opustena smeloma ditky doufam
 že jest to my ni lepší že in te děti
 oazi. Já jsem tomu velice povdě-
 čen že jsem se ovdověl a to
 Hra. piny nebět jest to tvóro soudit
 a visnětlit jako vy hoty 3 děti
 Krajina mo pro lidi a snad abgals
 ste my ni povalec lid se sem hane
 My máme 3 děti žive Anžina 3A let
 plot ve nekem místě čini majim pro-
 jest ovdověnín Hoch Frant 31 rokem
 hoje darí v Dakota a nejmanu 9 roky
 duči do školy. Sobě se učí.
 Moje práce jest ukončena sítá mē
 opustila já je mo písmo ta 19
 jest Hra. nejistý snad ne se ovděcin.
 Já abduvji jak ponceu tuan mo-

a Krasné písmo - doufám že celý
 živet jest jako tu písmo.
 Já mám to k též hodnou mozelt
 vóat práce na mi doleha tiče, mo-
 18 haviže po dobítka a 3 koně
 vóat mléko di by jone vpróobli vóit
 vše jest velai laciné nyní po vólo-
 abchod a vše stejiti tist.
 Yednou utična máme že se vše
 konci přichod čano jezíve abra-
 vše a všecka. Trápení se ukonci
 Mila sestřičko miluzlo čano jezíve
 mo 6 hodni 12 za čas ni pro
 budoucnosti. Já bych Vás rád viděl
 všechny a s vámi mluvil. Já jsem
 se vždycky těšil že Vás uvidim
 pokud vše byl živ vóat nyní
 všecka naobě je zamizela.

Obr. 41: Obsah dopisu France Kozla sestře Emilii Zrůstové (rozené Kozlové, matce Jaroslava Zrůsta)²⁴⁴

²⁴⁴ Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustové, rozené Zrůstové), Litoměřice, dokumenty 1900–1950.

Telecí 9. ledna 1940.

milý otče,

domluvil jsem se s Andulkou, že Vám napiši o našem příštím programu, o němž Vás ona měla předem informovat. Kvůli jisté státní věci jsem se s ní k tomu zatím nešel. Kvůli tomu, abychom uzavřeli sňatek, ještě teď uznává, že není třeba to odkládat. Pro mě by měl odklad řádu nepřijímatosti, spojený s odročování domácnosti (kuchyně). Když otčeš uvidíš státní věc o své bráče, ale jindy si myslím, že je škoda ubírat možnosti sice dříve. Andulka je sice mladá, ale s významným systémem pro domácnost a tím se ještě více tím od mnoha děvčat svého věku.

Proš jsem se poradil s místním evang. farníkem ohledně zamýšleného sňatku. Pověděl Andulce je obohata přestoupit na svou evang. církvi. To sklon (je jen nepatrný rozdíl od naší československé), věřím, že jí k tomu doste svolení. - Stalo by se jednoduše: třeba dojet v Praze na magistrát a podat jim tam oznámení o přistoupení (sám sám o tom uvedení přistoupení církev se třeba ještě píše). Váš úkol magistrát s tím potvrzení a by státní potvrzení dojet k příslušnému evang. farníku (pro Vás v Bubenci je jím farní a sv. Salvátora Stanislav Čížek), který ji zapíše jako evangeličku.

Myslím jsem informoval Andulku, že pro ni jako neplacené je třeba porovnat k sňatku od arcibiskupského soudu (to by bylo jen v případě, kdyby u nás otče a jednalo si o nějakou nějakou majetku). V jejím případě státní, když by jako otče podepsal je vhodné na farní před svědky v matrice klauzuli, se svoluje k sňatku své neplacené dary. V případě tedy pochopíte k soudu, s níž Vám Andulka ani nikde.

Váš sňatek je místo svatby. Je jsem původně zamýšlel udělat to v Telecích. Po konzultaci s Andulkou, která mi vysvětlila, že v Telecích by bylo třeba ještě rekonstruace, jak je ve své záměru, a je jsem se k tomu zatím nešel uzavřít a zatím, tak by měl se musel dopředu a jistě s poukazem na to, že (v dopisném obě) k tomu, kdo chtěl mít jednoduše a prostou (neuskladnou) věstbu, zapl si do Prahy, - zveřejněn jsem považovat, že by bylo nejlepší ji vykonat v Praze. Je by měl se mi popsal jednalo, nejvíce 2 bratry, jednalo, aby mi dělal svědky, druhého - poněvadž je možno dělat v Praze v horních Poděbrádkách - oba by ještě by to dělat odjet (všichni žijí v Telecích). By byjte si pozvali podle vlastního uznání. Potřebná u nás k tomu neaprobují jednoduše k tomu by měl mít nějaké zveřejnění, že byjte mi včas museli sepsat, co a kolik nám poslat.

Řekl by také, že jsem se už zmiňoval, evang. farní Stanislav Čížek a sv. Salvátora (kotel i fara jsou v Praze I. - myslím, že je to od Staroměstského úřadu v Praze) a jak první věci věstbu. Když by bylo možné, rád bych, aby se svatba konala 10. února (v sobotu) nebo 11. února (v úterý), což je bratřím. Proto byjte museli ihned jednat, aby mohli být ohláškou 21. 22. ledna a 4. února, v Praze i v Telecích. Souhlasíte-li s tím, dojetě by jako matka s Andulkou se ujistěte k novému farnímu a přimluvíte s ní. - Stejně možné (po stránce naturalní, ještě vzhledem) by bylo možné konat svatbu v Telecích (musela by však Andulka přijít asi otyčen otče). Pak byjte to tedy farníci je bleskyně je byjte mi poslati Andulčin křestní a domovský list a potvrzení magistrátu o přistoupení. Proš

Heed mi, prosím Vás, nejste, že se porohnete, abych Vám případně obratem poslal svůj křestní a domovský list.

S pozdravem

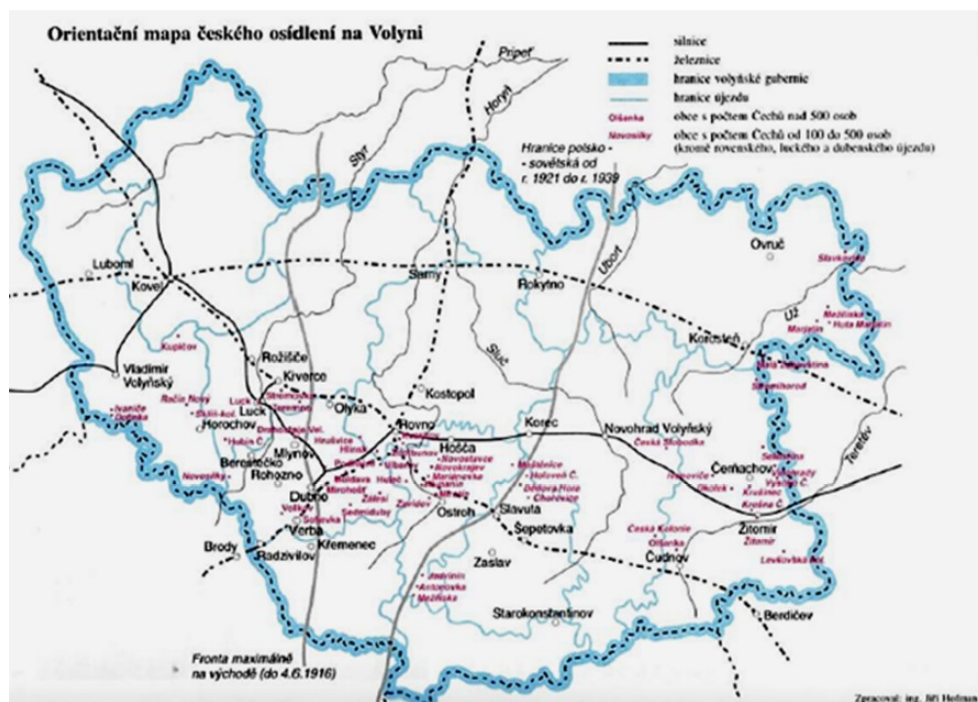
J. Zrůst

Obr. 42: Dopis otci Anny Pavlíkové, domluvení sňatku (zplnoletění dcery Anny a změna církve), Jaroslav Zrůst, Telecí, 9. ledna 1940²⁴⁵

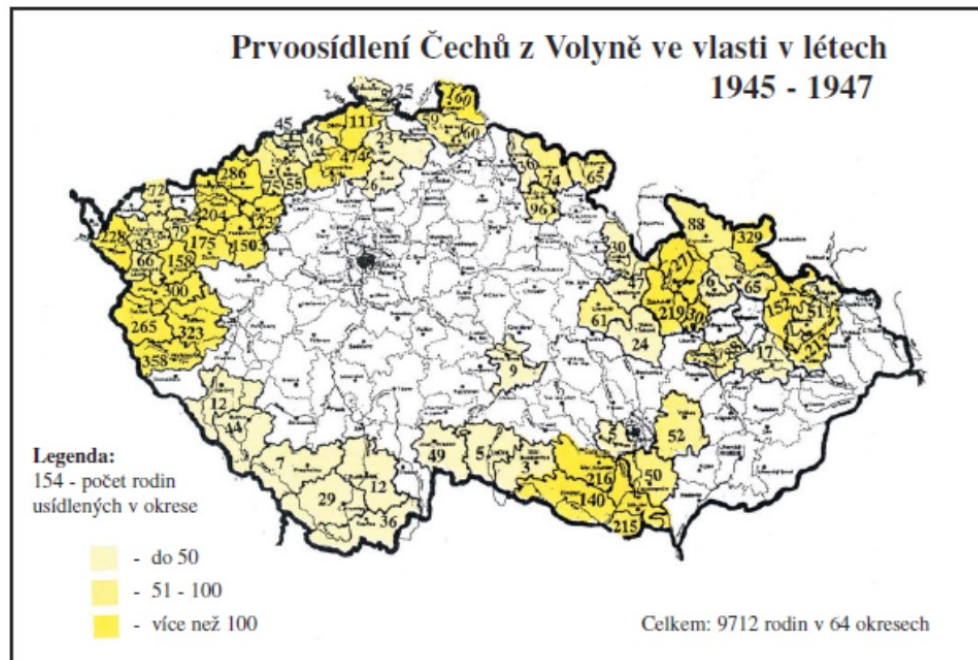
²⁴⁵ Soukromý rodinný archiv Jaroslavy Kocourkové (Masopustové, rozené Zrůstové), Litoměřice, dokumenty 1900–1950.

Kartografické materiály

Mapy

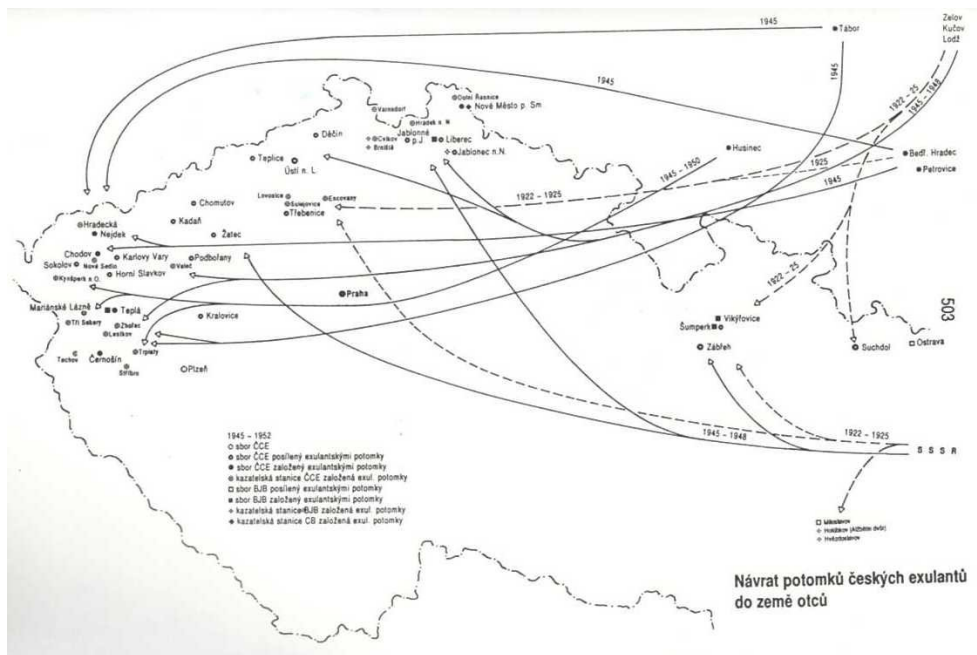

Mapa 1: Mapa českého osídlení na Volyni²⁴⁶

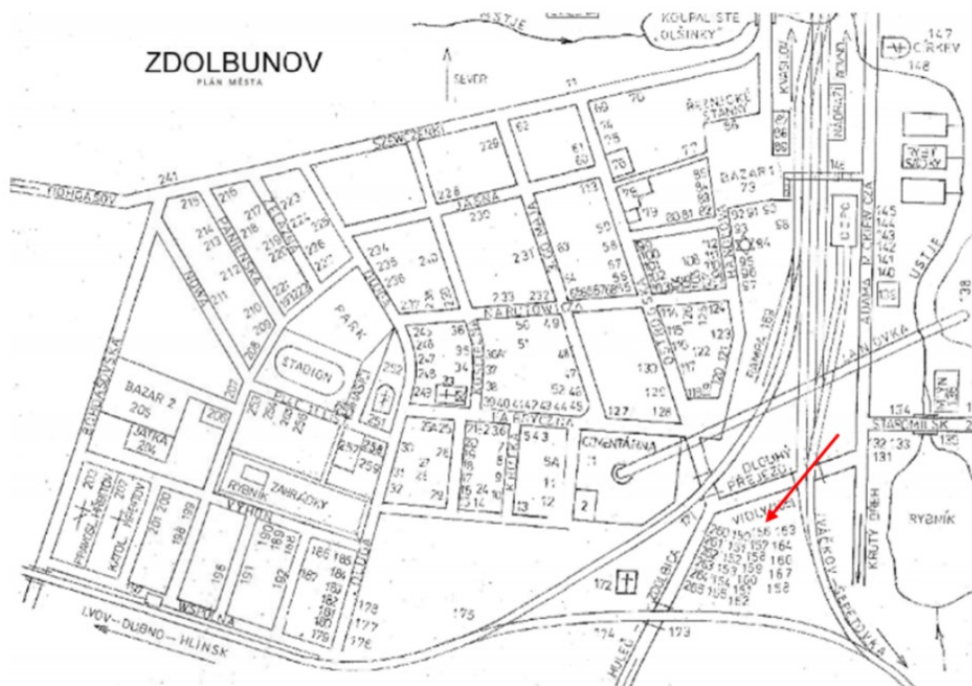
Mapa 2: Prvoosídlení Čechů z Volyně ve vlasti v letech 1945–1947²⁴⁷

²⁴⁶ VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II.: Léta 1914–1945*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998. ISBN 80-901878-8-9. Mapa, s. 155.

Mapa 3: Návrat potomků českých exulantů, 1945–1952²⁴⁸

Plány

Plán obce: Volyň, Zdobunov, plán města, Cukrářství Václav Masopust č. p. 156 (vyznačeno)²⁴⁹

²⁴⁷ HOFMAN, Miroslav – Roman ŠTĚR. *Češi na Volyni: Základní informace*. Čtvrté. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2020. Mapa osídlení ČSR 1945–1947. ISBN 978-80-906997-3-1. Mapa, s. 24.

²⁴⁸ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců: z historie a ze vzpomínek k 50. výročí reEmigrace potomků českých exulantů*. Praha: Spolek exulantů, 1995. ISBN 80-7017-018-2. Mapa, s. 503.

Obrazové

Obr. 43: Adolf Masopusta, 48 let – Anna Masopustová, rozená Vacková 45 let, 1928²⁵⁰

Obr. 44: Zdobunovští sokolové 1938, Vladimír Masopust sedící první zprava²⁵¹

²⁴⁹ KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice: soukromé vydání, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdolbunov.pdf>. Plán města, s. 194.

²⁵⁰ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka Zdobunov (1920–1950).

²⁵¹ KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice: soukromé vydání, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdolbunov.pdf>, s. 194.

Obr. 45: Volyň, Zdobunov 1929, Ludmila Masopustová rozená Králíčková – druhá řada, druhá zleva, Maxa, Alžběta Větrovcová rozená Králíčková (sestra)²⁵²

Obr. 46: Volyň, Zdobunov 1935, Sdružení katolické mládeže, Ludmila Masopustová²⁵³

²⁵² Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950.

²⁵³ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950. Popis: Volyň, Zdobunov 1935, Sdružení katolické mládeže, svaz svaté Terezy, Ludmila Masopustová, rozená Králíčková (předsedkyně) uprostřed druhá řada. První řada: Jan Drábik, Sinicki (kanovník), prof. Kozłowski.

Obr. 47: První Česká škola ve Zdobunově, založena 1917²⁵⁴

Obr. 48: Výlet do Podhurova, Česká Beseda, Zdobunov 1927²⁵⁵

²⁵⁴ KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdobunov.pdf> s. 64. Popis: „První Česká škola ve Zdobunově, založena 1917. V legionářských uniformách uprostřed Lambert Jelínek, první řídící učitel ve Zdobunově, druhý legionář Adolf Doležal, pomáhal s řízením školy. Vpravo od učitele Jelínka je učitel Vladimír Salava“.

²⁵⁵ KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice, s. 89. Popis: „Výlet do Podhurova, Česká Beseda, Zdobunov 1927, Zúčastnili se členové ČB, Sokola, České Matice a žáci české školy“ (i Ludmila a Alžběta Králíčkoví).

Obr. 49: Rovno: Vyletělův cukrárna 1936²⁵⁶

Obr. 50: Divadelní kroužek ve Zdobunově, 1908²⁵⁷

²⁵⁶ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950, Václav Masopust třetí zleva.

²⁵⁷ Začátky divadelního kroužku ve Zdobunově se datují od roku 1908. Mezi zakladateli nového kroužku po roce 1917 na fotografii jsou: Stojící zleva: Karel Khol, Chotěbořský, Alexandr Doležal, Alexadr Vízek. Sedící zleva: Václav Břečka, Strejc, Helena Chramostová, Pavelka, Karfik. Ležící zleva: Hrouda, Vyletěl. Dostupné: KRUŠINA, Miroslav. *ZDOLBUNOV: Město na ukrajinské Volyni ve vzpomínkách české minority*. Otradovice, 2009. Dostupné z: <http://www.scvp.eu/downloads/Zdobunov.pdf>, s. 56.

Obr. 51: Fotografie rodiny Králíčkových, Zdobunov, 1928²⁵⁸

Obr. 52: Dobová fotografie Václava Masopusta s Ludmilou Marií Králíčkovou, Zdobunov, 21. května 1939²⁵⁹

²⁵⁸ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950.

Popis: Fotografie rodiny Králíčkových na dvorku domu ve Zdobunově, 1928, v popředí sestry – Alžběta Eliška narozena 19. listopadu 1919 a Ludmila Marie narozena 26. listopadu 1916.

²⁵⁹ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950.

Popis: Dobová fotografie Václava Masopusta s Ludmilou Marií, Zdobunov, 21. května 1939.

Obr. 53: Bratři Jaroslav Vasilij a Václav Věnceslav Masopustovi, Zdobunov, Zdobice 1946²⁶⁰

Obr. 54: Bratři Jaroslav Vasilij a Václav Věnceslav se svou matkou Ludmilou Masopustovou, Litoměřice, Dr. Edvarda Beneše 55, 1948²⁶¹

²⁶⁰ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950. Popis: *Jedinečná fotografie bratrů Jaroslava Vasilije a Václava Věnceslava Masopustů, Zdobunov – Zdobice 1946.*

²⁶¹ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie, složka 1920–1950. Popis: *Jedinečná fotografie bratrů Jaroslava Vasilije a Václava Věnceslava Masopustů se svou matkou Ludmilou Masopustovou, Litoměřice, Dr. Edvarda Beneše 55, 1948.*

Obr. 55: Zdobunov, 15. srpna 1939 Ludmila Marie Masopustová rozená Králíčková zleva, Václav Vasil Alexandr Masopust, Antonie Heryšerová zprava²⁶²

Obr. 56: Cukrárna V. Masopust. Václav Masopust, Ludmila Masopustová – manželka, Antonie Heryšerová – neteř (druhá žena), Litoměřice 1949²⁶³

²⁶² Soukromý rodinný archiv: Antonie Prádové (rozená Masopustová – dcera Václava Masopusta), Litoměřice, fotografie 1920–1940. Popis: Jedinečná fotografie osudových žen Václava Masopusta, Zdobunov, 15. srpna 1939 Ludmila Marie Masopustová rozená Králíčková zleva, Václav Vasil Alexandr Masopust, Antonie Heryšerová zprava.

²⁶³ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov, fotografie 1920–1950. Popis: Jedinečná fotografie osudových žen Václava Masopusta, Cukrárna Václava Masopusta, Václav Masopust, Ludmila Masopustová – manželka, Antonie Heryšerová – neteř (druhá žena), Litoměřice 1949.

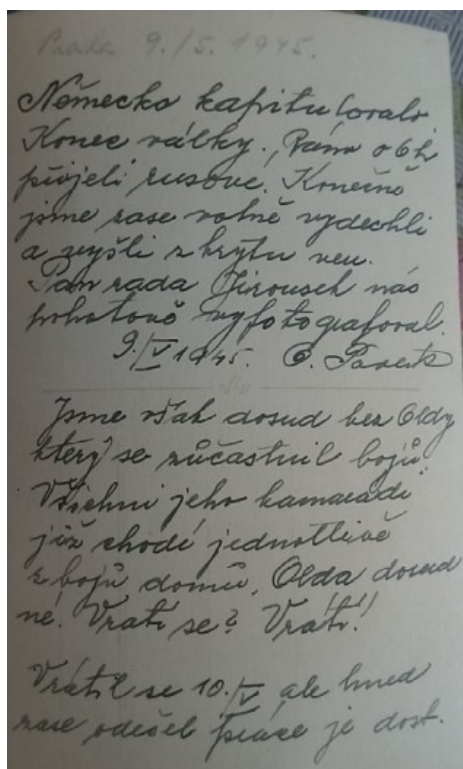

Obr. 57: Václav Vasil Alexandr Masopust, praporčík, 1945²⁶⁴

Obr. 58: Litoměřice – zaměstnanci cukrárny, uprostřed Václav Masopust, jeho malí synové – vlevo Václav a vpravo Jaroslav, rok 1950²⁶⁵

²⁶⁴ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov. Fotografie, složka Václav Masopust 1920–1950.

Obr. 59: Fotografie, zadní strana, konec války, Pavlík, 9. květen 1945²⁶⁶

Obr. 60: Fotografie rodiny Pavlíkovy, přední strana, konec války, 9. května 1945²⁶⁷

²⁶⁵ Soukromý rodinný archiv Jaroslava Masopusta, Chomutov. Fotografie, složka Václav Masopust 1920–1950.

²⁶⁶ Soukromý rodinný archiv: Jaroslava Kocourková (Masopustová rozená Zrůstová), Litoměřice. Fotografie, složka Pavlík 1930–1950. Popis: *Zpráva z konce války, zadní strana fotografie, Pavlík, 9. květen 1945.*

²⁶⁷ Soukromý rodinný archiv: Jaroslava Kocourková (Masopustová rozená Zrůstová), Litoměřice. Fotografie, složka Pavlík 1930–1950.

Obr. 61: Zikmund Janko (1887–1918), Marie Janková rozená Srázová (1890–1941), datace: 1887²⁶⁸

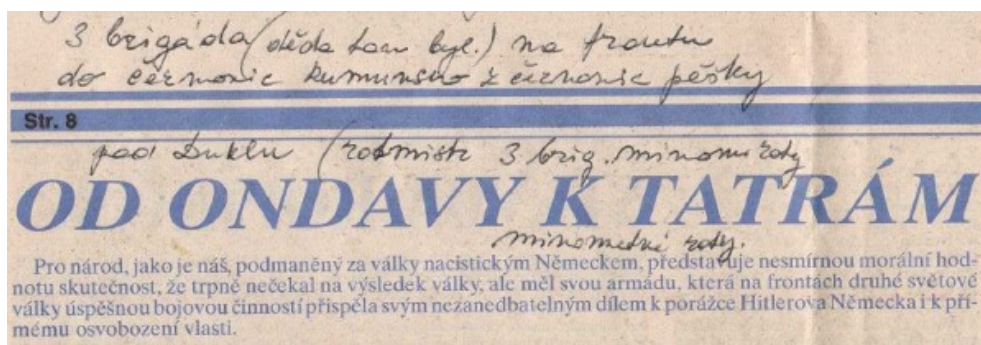

Obr. 62: Janko Zikmund, narozený 26. září 1887, pomník v Dobřanech, fotografie, 21. srpen 2020²⁶⁹

²⁶⁸ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otce Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, fotografie, složka Zikmund Janko, 1887–1918.

²⁶⁹ Soukromý rodinný archiv Josefa Janka (otce Romany Masopustové rozené Jankové), Skalice u České Lípy, fotografie, složka Zikmund Janko, 1887–1918.

Výstřižky z novin

a osvobodit je s minimálními ztrátami dříve, než se zmatený nepřítel vůbec vzpamatoval.

BARDEJOV

Ve stejné době se ze svých postavení u Stropkova pohybovali prapory 3. brigády. Na levém křídle sboru je velmi důležitě vedl gen. K. Klapálek ve směru na Bardejov. Obvykle se o osudu větších měst rozhoduje v bojích o okolní obce. Mnohokrát se i zde, u Kačina a Kurimy, vyznamenal velitel 2. roty 4. praporu poručík Tyrchtér, který předtím bojoval na západě. Utlačil s takovou dravostí, že přetlácil nacistům ústupovou cestu. Naši vyhnali ze sklepů a půd šest desítek poschovávaných a vyděšených nacistů. Tím se uvolnila cesta na Bardejov, který Klapákoví vojáci dobyli noční ztečí 20. ledna. Za dva dny osvobodili vojáci 1. a 3. brigády 41 obcí a vzali do zajetí 140 nepřátelských vojáků, přičemž vlastní ztráty byly 2 mrtví a 44 raněných. Obsazením Zborova a Bardejova přispěly obě naše brigády k osvobození Prešova sovětskými vojsky.

BRANISKO – LEVOČA

(generál v v. A. Faglic)

Naš prapor automatických 3. brigády (kteřemu velí kapitán Ota Sachar, vyráží 18. 1. 1945 od Stropkova k pronásledování nacistů z východního Slovenska. Věděli jsme, že nám láčno nepomohají ani pít naši rodné země. Brzy se to potvrdilo už za Hrabovcem a Komarovem u obce Kurima. Bardejovskou Novou Ves jsme dobyli 20. ledna kolem 19.00 hodiny, součinnosti s 5. pěším praporem a za vydatné podpory dělostřelecké baterie 76 mm nadporučíka Otty Brücka.

Z Bardejova jsme se přesunovali do

středu 3. roty, které velel podporučík Ivan Dabanič. Zalichli jsme až před drátěnými zábrasy. Část našich vojáků je začala přelézat. Pomáhala jim v tom palba našeho kulometčíka Horvika, který využil výhodného palebného postavení a dokázal umlčet několik nepřátelských odporů.

Náhle však na nás dopadla salva německých minomet. Pro nás nastala kritická situace, když se salvy opakovaly. Na místě zůstali tři mrtví a deset raněných. Detonace vytvořily tak silnou tlakovou vlnu, že několik našich vojáků bylo ohlášeno. Nebylo divu, že se ocitli v psychickém šoku a přestali vnímat své okolí. Navíc nám kulometná palba nedovolila pohnout se z místa. Velitel praporu se v této chvíli rozhodl zastavit útok a stáhnout jednotky do svého postavení. Ustup automaticků kryla naše dělostřelecká baterie.

Také druhý den jsme utlačili se s praporem. Nepřítel však ustoupil teprve pod tlakem vojáků 1. brigády, kteří postupovali ve směru na Slavkov. Tak se obě brigády vzájemně podporovaly. Dne 25. ledna v podvečer kolem osmácté hodiny probíhal úporný boj o obec Hrhov, kde se nacisté snažili zadržet postup 3. brigády do Levoče a kde nad obcí vybudovali asi dvoukilometrově obranné pásmo. Přes Hrhov jsme se prostříhali a vystoupili asi do poloviny svahu nad obcí. Celé okolí leželo v černé tmě. V samotném Hrhově se ještě střílelo; naši pěšáci tam likvidovali skupiny, které nestačily ustoupit.

Vpravo od nás byly dvě rot 4. praporu a těsně za nimi baterie 4. dělostřeleckého pluku majora Veita. Hustou černou tmou najednou proflaly záblesky světla, vpravo od nás na naši úroveň. To se orvali naši dělostřelci a umlčeli nepřátelskou minometnou baterií a dvě kulometry, které nás

ohrožovaly boční palbou. Byli jsme nadšeni dobrou prací našich dělostřelců, i když oheň z hlavní odhalila částečně polohu naší sestavy.

Ještě dnes po 50 letech si velmi jasně vybavuji krajní dramatickost této noci. Bojovali jsme nejenom s nepřítel, který byl v okopech, ale současně s „psím“ počasím, které nás vyčerpávalo neméně než nepřítel.

Po tomto krátkém nočním zastavení v polovině úbočí jsme postupovali dále. Němci nás nechali přiblížit až k zábrasům. Poté však celé předpolí náhle osvětlily světlice a na nás se soustředila palba ze všeho, co měli nacisté po ruce. Jen na chvíli jsme zalichli, ale měli jsme dost síly vyrazit vpřed. Z odstupů let se nám podivují, kde se u našich vojáků vzala taková morální síla. Četa rotmistra Fabiána přelezla zábrasy, ale pro palbu musela zalehnout. Dlouho jsme se nechtěli vzdát naděje na úspěch, ale situace se nevyvíjela v náš prospěch. Padlé a raněné jsme odtahovali dozadu. Ukryt nám poskytovaly jenom brázdy v poli a nevysoké terasovité meze.

Před půlnocí začalo hustě sněžit. Celý prostor byl pokryt vrstvou vlhkého sněhu. Sníh tál a všude bylo mokro. Po půlnoci se však ochladilo a nad ránem začalo mrznout. Byli jsme mokří a promrzlí. Pohnout se na místě, nebo se dokonce zahřát pohybem, mohli jen ti, co se umístili pod vyšší mezi nebo svahem. Nepřátelská palba neustíhala ani teď, nad ránem. Nežbylo než rotu stáhnout do údolí a vpředu ponechat jen polní stráž. celý den jsme pod holým nebem prožívali rozmary nemilosrdného zimního počasí, navíc nás znepokojovala minometná a dělostřelecká palba nepřítel.

Nemohli jsme sice postupit, ale zato jsme na sebe vážali tu část nacistických vojsk, která v obranném pásmu pod Braniskem kryla Levoču. Význam naší činnosti ocenila brigáda, když 27. ledna v ranních hodinách vojáci jejího 5. praporu vnikli do Levoče. Tak to bývá, že bojové štěstí jedněch je podmíněno případným neúspěchem druhých. Bez jejich odpovědnosti a obětavosti by se nedostalo ani bojové slávy 3. brigádě, která za osvobození Levoče byla citována v rozkaze vrchního velitelství a na jejíž počest vylétly i světlice nad Moskvou.

Obr. 63: Od Ondavy k Tatrám, Branisko – Levoča, 3 brigáda, leden 1945, Václav Masopust²⁷⁰

²⁷⁰ Soukromý rodinný archiv: Antonie Prádová (rozená Masopustová), Litoměřice – *Národní Osvobození – Týdeník Československé obce legionářské: Od Ondavy k Tatrám*. (1990–1999). Praha: Magnet-Press, 1995. ISSN 0231-8164.

Výtvarnická soutěž MELANTRICHA

Výtvarnická soutěž, vypsaná nakladatelstvím Melantrich, byla uzavřena 1. září 1939. Porota, v níž zasedali prof. dr. Jaromír Pečírka, akademičtí malíři František Muzika a Karel Svolinský, spisovatel dr. Vladislav Vančura a za nakladatelství Melantrich dr. Josef Tráger, sešla se dne 8. září a zjistila, že došlo celkem 168 soutěžních souborů od 158 autorů. Zvolila předsedu (Dr. Vl. Vančuru) a po prohlédnutí všech návrhů přistoupila k jejich třídění, vybrala po čtyřech vylučovacích kolech celkem 14 návrhů k ocenění. Proti těmto návrhům nenala díla, které by si zasloužilo první ceny, rozhodla se porota neudělit první cenu a uřila svého práva obnos K 25.000.— rozdělit podle svého uvážení na 14 cen, a to takto:

CENU K 5.000.— získává heslo »ZU 39«
za návrh ilustrací k Olbrachtovu románu Nikola Šuhaj, loupežník.

Cenou ve výši K 2.500.— odměněny práce:
Heslo „PPVL“ za návrh ilustrací k povídce Boženy Benešové Don Pablo, Don Pedro a Věra Lukášová.
Heslo „Hist“ za návrh ilustrací k Vančurovu románu Markéta Lazarová.
Heslo „Č“ za návrh ilustrací k Olbrachtovu románu Nikola Šuhaj, loupežník.

Cenu K 2.000.— získává heslo »Rekviem A. D. 39«
za návrh ilustrací k Durychovu románu Rekviem.

Cenou ve výši K 1.500.— byly poctěny tyto práce:
Heslo „E. V.“ za návrh ilustrací k povídce Boženy Benešové Don Pablo, Don Pedro a Věra Lukášová.
Heslo „Věra Lukášová 12“ za návrh ilustrací k povídce Boženy Benešové Don Pablo, Don Pedro a Věra Lukášová.
Heslo „A 24“ za návrh ilustrací k povídce Boženy Benešové Don Pablo, Don Pedro a Věra Lukášová.

Cenou po K 1.000.— byly odměněny tyto práce:

Heslo „H. B. 34“ za návrh ilustrací k románu Marie Majerové Havířská balada.

Heslo „Koločava 35“ za návrh ilustrací k Olbrachtovu románu Nikola Šuhaj, loupežník.

Heslo „Křešín 327“ za návrh ilustrací k románu Karla Nového Samoa Křešín.

Heslo „Plán“ za návrh ilustrací k Vančurovu románu Markéta Lazarová.

Heslo „Poříčí“ za návrh ilustrací k Morávkovu románu Plavec na Sá-zavě.

Heslo „Zelená 127“ za návrh ilustrací k povídce Boženy Benešové Don Pablo; Don Pedro a Věra Lukášová.

Po otevření obálek byla zjištěna jména autorů poctěných soutěžních návrhů:

Cenu K 5.000.— získává akad. malíř Jiří Trnka z Prahy.

TH ceny po K 2.500.— získávají: Květuše Hnilíčková, Josef Novák a Václav Fiala z Prahy.

Cenu K 2.000.— akad. malíř Vlastimil Rada z Prahy.

TH ceny po K 1.500.— Antonín Štrnadel, Karel Müllera Milada Marešová z Prahy.

Šest cen po K 1.000.— obdrželi: Luboš Kopáč z Pardubic, Jaroslav Zrůst z Prahy, Vladěk Antušek z Benešova, Vladimír Sychra a

Dívča Landrová-Votočková z Prahy a Jan Sládek z Moravské Ostravy.

Malíři neodměněných soutěžních návrhů se prosí, aby svolili k otevření obálek s jejich jmény, načež jim budou návrhy vráceny, nebo aby si je vyzvedli v nakladatelství Melantrich, Praha XVI, Jungmannova 3, od 10 do 12 hodin dopoledne.

slovanská loupežnická balada ve svém celku, upoutává ho její projev v il-dovém umění a ve svém jánošíkov-sky-dovbušovském obraze, jiném a průsvitném jako vesnické malby na skle, vytvořil dílko plné půvabu. K obsahu mé knížky, k mým předsta-vám o dějích a osobách a ke vzpo-mínkám na Podkarpatsko se nejlépe přimykají kresby Karla Fialy, typic-ké, výrazné a plné života a ruchu opravdu podkarpatského. A Jaroslava Zrůsta v jeho dobrých dřevorytech zajímá nejprve prostředí, ve kterém se děje příběh o loupežníkovi, umělec pocituje kraj a zná jej do všech po-drobností... Čtyři malíři a čtyři rú-zné pohledy: lyrika a vnitřní napětí, zájem o slovanskou loupežnickou ba-ladu, akce, prostředí.

Jaké je stanovisko slovesného děl-níka k této různosti výtvarnických

Obr. 64: Výtvarnická soutěž Melantricha, 1. září 1939, Jaroslav Zrůst²⁷¹

Šest cen po K 1.000.— obdrželi:
Luboš Kopáč z Pardubic, Jaroslav Zrůst z Prahy, Vladěk Antušek z Benešova, Vladimír Sychra a

dovém umění a ve svém jánošíkov-sky-dovbušovském obraze, jiném a průsvitném jako vesnické malby na skle, vytvořil dílko plné půvabu. K obsahu mé knížky, k mým předsta-vám o dějích a osobách a ke vzpo-mínkám na Podkarpatsko se nejlépe přimykají kresby Karla Fialy, typic-ké, výrazné a plné života a ruchu opravdu podkarpatského. A Jaroslava Zrůsta v jeho dobrých dřevorytech zajímá nejprve prostředí, ve kterém se děje příběh o loupežníkovi, umělec pocituje kraj a zná jej do všech po-drobností... Čtyři malíři a čtyři rú-zné pohledy: lyrika a vnitřní napětí, zájem o slovanskou loupežnickou ba-ladu, akce, prostředí.

Obr. 65: Výtvarnická soutěž Melantricha – detail: Jaroslav Zrůst²⁷²

²⁷¹ Soukromý rodinný archiv: Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), Litoměřice, noviny České slovo, 17. září 1939, výtvarnická soutěž „Melantricha“ – ilustrace k Olbrachtovu románu Nikola Šuhaj, loupežník, (zasláno Jaroslavu Zrůstovi přítelem Jaroslavem Dvořákem 17. září 1939).

²⁷² Soukromý rodinný archiv: Jaroslava Kocourková (Masopustová, rozená Zrůstová), Litoměřice, noviny České slovo, 17. září 1939, výtvarnická soutěž „Melantricha“, detail.

Obrázek 66: Dřevoryty: Oborohy pod Gregovištěm, Jaroslav Zrůst, květen 1936²⁷³

Obrázek 67: Dřevoryty: Chalupa v Jasině — Jaroslav Zrůst, květen 1936²⁷⁴

²⁷³ Soukromý rodinný archiv: Jaroslava Kocourková (Masopustová rozená Zrůstová), Litoměřice, *MOST: mezi východem a západem. Chust v květnu 1936, květen — červen. Dny karpatoruského svérázu v Užhorodě, ročník I., číslo 2, Košice: družstvo "Mostu", 1936.*

²⁷⁴ Soukromý rodinný archiv: Jaroslava Kocourková (Masopustová rozená Zrůstová), tamtéž.